

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА**

«Гігієна та професійна патологія»

(назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
навчальної дисципліни
з підготовки доктора філософії
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти
галузі знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)
Спеціальності 222 Медицина, 221 Стоматологія,
228 Педіатрія, 229 Громадське здоров'я _____
(код і найменування спеціальності)
мова навчання українська, англійська**

Вінниця

2022 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

д.мед.н, проф. Сергета І.В.,
к.мед.н., доц. Стоян Н.В.,
к.мед.н., доц. Ваколюк Л.М.

РЕЦЕНЗЕНТИ: завідувач кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я
д.мед.н., професор Очеретько О.М.
професор кафедри загальної гігієни та екології д.мед.н., професор Мостова О.П.

Обговорено на засіданні кафедри загальної гігієни та екології Вінницького національного
медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на
центральної методичній раді / науковій комісії
« 25 » квітня 2022 року, протокол №14

Завідувач кафедри
загальної гігієни та екології

д.мед.н., проф. І. В. Сергета.

Схвалено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано до
затвердження вченою радою « 24 » травня 2022 року, протокол № 7

Затверджено вченою радою Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова

« 26 » травня 2022 року, протокол № 8

Учений секретар Вченої ради ВНМУ

доцент Алла Кондратюк

Практичні заняття (90 години)

Тема 1. Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень

Гігієна як наука. Основні закони, поняття, терміни та визначення в гігієні. Методологія гігієни. Методи гігієнічних досліджень. Поняття профілактики як одного з основних принципів охорони здоров'я, види профілактики. Профілактична спрямованість державної системи охорони здоров'я. Основні законодавчі акти і постанови з питань охорони здоров'я населення та екологічної безпеки. Зміст поточного та запобіжного санітарного нагляду. Єдність дій у роботі лікувально-профілактичних та санітарно-епідеміологічних закладів країни. Гігієнічні знання, що необхідні лікарю загальної практики та сімейному лікарю в ході здійснення своїх обов'язків у лікувальних закладах, на виробничих підприємствах, на сільській лікарській дільниці, в дитячих закладах, в родині тощо.

Знати: 1. Поняття “профілактика”, як одна з основ медицини та її складові – гігієна та санітарія.

2. Основні поняття, методи та засоби досліджень з фізики, хімії, біології, мікробіології, фізіології та інших попередніх курсів, які використовуються для дослідження факторів навколишнього середовища та їх впливу на організм і здоров'я.

3. Основи математичної обробки результатів медико-біологічних досліджень.

Вміти: 1. Проводити фізичні, хімічні, бактеріологічні вимірювання об'єктів навколишнього середовища та їх впливу на організм.

2. Працювати з комп'ютерами чи мікрокалькуляторами при статистичній обробці результатів гігієнічних досліджень

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 14-33.

2. . Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. 13-32.

3. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов та ін. / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 48-87; 138-142; 507-530.

4. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И. Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С. 8-96; 155-161; 593-624.

5. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004 – С. 3-74.

6. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Основи загальної та тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995 – С. 6-11.

7. Габолич Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Р.Х. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 5-11.

8. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971 – С. 584.

9. Даценко І.І. Гігієна та екологія людини. Навчальний посібник. – Львів: “Афіша”, 2000. – 247с.

10. Загальна гігієна. Словник-довідник. / І.І.Даценко, В.Г.Бардов, Г.П.Степаненко та ін. / За ред. І.І.Даценко. – Львів: “Афіша”, 2001. – 242 с.

Тема 2. Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.

Проблема епідеміології обструктивних захворювань органів дихання в Україні, основні причини низької діагностики цих захворювань. Питання клінічного перебігу

бронхіальної астми та ХОЗЛ згідно стадій захворювання. Важливість базисної терапії ХОЗЛ, бронхіальної астми із застосуванням інгаляційних глюкокортикостероїдів, пролонгованих бронхолітиків та їх комбінацій. Питання невідкладних станів та допомоги при загостреннях ХОЗЛ та бронхіальної астми. Будуть продемонстровані доставкові пристрої, висвітлена роль небулайзерної терапії у лікуванні бронхообструктивних захворювань. Обговорені питання особливостей перебігу обструктивних захворювань органів дихання на тлі супутніх захворювань внутрішніх органів. Будуть обговорені питання раціональної антибактеріальної терапії при інфекційному загостренні ХОЗЛ. Питання легкого, середнього та важкого загострення при ХОЗЛ та бронхіальній астмі, особливості надання допомоги як на амбулаторному етапі, так і на стаціонарному. Буде обговорено роль інгаляційних бета2-агоністів, системних та інгаляційних глюкокортикостероїдів в лікуванні загострення обструктивних захворювань.

Знати: 1. Природу, фізичні характеристики, спектральний склад сонячної радіації.

2. Фізичні характеристики, спектральний склад, біологічну дію ультрафіолетової радіації.

3. Дозиметричні одиниці і методи вимірювання ультрафіолетової радіації.

Вміти: 1. Працювати з ультрафіолетметром (уфіметром) згідно інструкції до нього.

2. Визначати титри реактивів та концентрацію речовин методом об'ємної титриметрії.

3. Використовувати математичні методи розрахунку інтенсивності та доз ультрафіолетової радіації.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред.. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 34–51.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 207–254.

3. Даценко І.І., Габолич В.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна та основи екології. – К.: „Здоров'я”, 2004. – С. 98-106, 445–446.

4. Гончарук Е.И., Кундиев Ю.И., Бардов В.Г. и др. Пропедевтика гигиены. Общая гигиена./ К: Вища школа. 2000. – С. 254–289.

5. Р.Д.Габолич, Г.Х.Шахбазян, С.С.Познанский. Гигиена – К.: Вища школа, 1983. – С. 31–36, 129-133, 203-207.

6. Общая гигиена // Г.И.Румянцев, М.П.Воронцов, Е.И.Гончарук и др. – М.: Медицина, 1985.– С. 154–156.

7. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 13-21.

8. В.А.Покровский. Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С. 63–68.

9. А.А.Минх. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 42-47, 52-62, 121-122.

10. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 5.

11. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко – К., 1994. – ч. 1. – С. 12-24.

Тема 3. Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.

Видиме світло та фізичні основи освітлення. Зорові функції та їх значення. Класифікація видів освітлення. Біологічна дія видимого світла. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що виникають внаслідок впливу недостатньої та надлишкової освітленості. Вимоги до виробничого освітлення. Типи електричних ламп, їх переваги та недоліки. Призначення та види світлової арматури. Методи гігієнічної оцінки природного освітлення. Методи гігієнічної оцінки штучного освітлення.

Знати: 1. Фізичні характеристики та гігієнічне значення природного освітлення,

вимоги і критерії його оцінки з урахуванням характеру зорових робіт, призначення приміщень.

2. Фактори, від яких залежить рівень природного освітлення приміщень – зовнішні та внутрішні. Фактори, що впливають на рівень штучної освітленості.

3. Показники і методи вимірювання природного та штучного освітлення.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати геометричні показники природного освітлення приміщень.

2. Вимірювати, оцінювати освітленість люксометром та визначати коефіцієнт природного та штучного освітлення (КПО) і давати їм гігієнічну оцінку.

3. Давати комплексну гігієнічну оцінку освітлення приміщень та робочих місць з врахуванням характеру зорової роботи та призначення приміщень.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 51-71.

2. І.І. Даценко, Р.Д. Габович. Профілактична медицина. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 278-281.

3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 197-207.

4. Р.Д.Габович, Г.Х.Шахбазян, С.С.Познанский. Гигиена – К.: Вища школа, 1983. – С.129-134.

5. Общая гигиена // Г.И.Румянцев, М.П.Воронцов, Е.И.Гончарук и др. – М.: Медицина, 1985.– С. 271-276.

6. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 298-301.

7. В.А.Покровский Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С. 191-194.

8. А.А.Минх. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 278-293.

9. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 3-5.

10. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко – К.; 1994. – ч. 1. – С. 26-29.

Тема 4. Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.

Основи фізіології теплообміну людини та його зв'язок з мікрокліматичним режимом навколишнього середовища. Шляхи тепловіддачі. Визначення поняття “мікроклімат”. Фактори, що характеризують мікроклімат та їх гігієнічне значення. Види мікроклімату. Поняття про комфортний та дискомфортний мікроклімат. Показники, що характеризують рух та напрямок руху повітря. Поняття про “розу вітрів” її практичне використання у запобіжному санітарному нагляді при проектуванні будівництва. Методика роботи з приладами, що призначені для визначення температури повітря. Методика роботи з приладами, що призначені для визначення вологості повітря. Методика роботи з приладами для визначення швидкості та напрямку руху повітря. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що виникають внаслідок впливу на організм людини дискомфортного мікроклімату. Заходи профілактики. Гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму та швидкості руху повітря в приміщеннях житлових і громадських будівель.

Знати: 1. Визначення поняття «мікроклімат» та фактори, що його формують.

2. Основи фізіології теплообміну та терморегуляції організму, їх залежність від мікрокліматичного режиму приміщень: фізіологічні реакції організму в умовах комфортного та дискомфортного (нагрівного, охолоджуючого) мікроклімату.

Вміти: 1. Вимірювати температуру повітря, радіаційну температуру, показники вологості повітря у приміщеннях та оцінювати температурно-вологісний режим

приміщень різного призначення (житлових, громадських, виробничих).

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 259–276.
2. Даценко І. І. Профілактична медицина : загальна гігієна з основами екології / І. І. Даценко, Р. Д. Габович. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 278–281.
3. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін./ За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995.–С. 118–137.
4. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. Гончарук Е.И., Кундиев Ю.И., Бардов В.Г. и др. – К.: Вища школа, 2000. – С. 217–237.
5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять. /І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький /За ред. І.І.Даценко. – Львів: Світ, 1992. – С. 13–17.
6. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 36–40, 121–123, 203–207, 284–285.
7. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 11-18.
8. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 5–6.
9. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред.В.Г.Бардова, І.І.Швайко – К., 1994. – ч.1. – С. 38–42.

Тема 5. Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.

Хімічний склад атмосферного повітря та повітря що видихається. Провідні критерії та показники забруднення атмосферного повітря (фізичні, хімічні, бактеріологічні). Основні джерела забруднення повітря житлових і виробничих приміщень. Окислюваність та вміст вуглекислоти як чутливі показники забруднення повітря житлових приміщень. Гігієнічне значення вентиляції приміщень. Види вентиляції житлових та виробничих приміщень. Гігієнічні показники чистоти повітря. Показники ефективності вентиляції. Необхідний і фактичний об'єм вентиляції та кратність об'єму повітря, методи їх визначення. Поняття про мікроклімат і фактори, що його характеризують. Методики клініко-фізіологічного дослідження впливу мікроклімату на організм та самопочуття людини. Комплексна гігієнічна оцінка теплового балансу організму. Фізичні методи оцінки комплексного впливу мікроклімату на організм людини. Фізіологічні методи оцінки комплексного впливу мікроклімату на організм людини. Методика визначення еквівалентно-ефективних температур. Методика визначення результуючих температур. Розрахунок теплопродукції та тепловіддачі (випромінюванням, конвекцією, випаровуванням, сумарних) в залежності від мікроклімату.

Знати: 1. Гігієнічне значення руху атмосферного повітря та повітря закритих приміщень, його роль в формуванні мікроклімату, в механізмах теплового обміну організму.

2. Методи і засоби визначення напрямку та швидкості руху повітря у відкритій атмосфері та в приміщенні.

3. Основні закони термодинаміки та фізіологічні основи теплообміну і терморегуляції організму (в об'ємі програм біофізики, біохімії, фізіології).

4. Гігієнічне значення мікроклімату приміщень різного призначення, його різновиди та показники.

5. Вплив на людину комфортного та дискомфортного (нагрівуючого та охолоджуючого) мікроклімату.

Вміти: 1. Визначати напрямок та силу вітру і швидкість руху повітря.

2. Складати гігієнічні висновки та оцінювати результати визначення напрямку та швидкості руху повітря у відкритій атмосфері і в закритих приміщеннях.

3. Вимірювати і оцінювати показники мікроклімату (температуру повітря, радіаційну температуру, вологість та швидкість руху повітря).

4. Вимірювати і оцінювати фізіологічні показники впливу мікроклімату на теплообмін і терморегуляцію організму (частоту дихання, серцевих скорочень, артеріальний тиск, температуру тіла та поверхні шкіри, інтенсивність потовиділення, електропровідність шкіри), оцінювати суб'єктивне тепловідчуття людини на підставі фізіологічного стану та психоемоційних реакцій.

Література:

1. Общая гигиена (пропедевтика гигиены): // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. 2-е изд. Перераб. и доп. – К.: Вища школа, 1999. – С. 140-142, 217-237.

2. Гігієна та екологія. Підручник. / за ред. В.Г. Бардова. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 94-105, 123-137.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 79-97; 120-123; 272-276; 466-476.

4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 73-77, 267-273.

5. Руководство к практическим занятиям по коммунальной гигиене / Под ред. Е.И.Гончарука. – М.: Медицина, 1990. – С. 318-327.

6. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 6-7.

Тема 6. Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.

Клімат та здоров'я людини. Кліматоформуючі та кліматохарактеризуючі фактори. Акліматизація (види, фактори, які впливають на акліматизацію, гігієнічні рекомендації). Особливості акліматизації у північних та південних широтах. Гігієнічні основи кліматотерапії та кліматопрофілактики. Погода та здоров'я людини. Погодоформуючі та погодохарактеризуючі фактори. Вплив погоди на здоров'я. Гелеометеотропні реакції та їх профілактика. Медичні класифікації погоди, гігієнічне значення показників, які знаходяться в їх основі.

Знати: 1.Фізіологію терморегуляції та адаптації людини.

2. Основи гігієни навколишнього середовища.

3. Медичні класифікації погоди.

4. Методику медико-метеорологічного прогнозування.

5.Методи профілактики (перманентної, сезонної, термінової) геліометеотропних реакцій у здорової та хворої людини при різних захворюваннях.

6. Загальні та прикладні медичні класифікації клімату.

7. Структуру і організацію служби нагляду за клімато-погодними умовами та їх прогнозуванням.

Вміти: 1. Визначати показники, що характеризують кліматичні та погодні умови місцевості, і давати гігієнічну оцінку результатам.

2. Проводити статистичні розрахунки, в т.ч. за допомогою програмуючих мікрокалькуляторів чи комп'ютерів.

3. Подавати результати статистичної обробки у вигляді таблиць, графіків, діаграм, схематичних карт.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 106–121.

2. Даценко І.І., Габович Р.Д. профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 124–140.

3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундиев, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 157–92.

4. І.В. Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 28–30.

Тема 7. Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.

Ґрунт та його гігієнічне значення. Види ґрунтів. Походження, формування, механічна структура, фізичні властивості та природний хімічний склад ґрунтів. Процеси самоочищення ґрунту. Захворювання, виникнення яких пов'язане із забрудненням ґрунту. Методи санітарного обстеження території та відбору проб ґрунту для фізико-хімічного, бактеріологічного, гельмінтологічного, радіометричного та токсикоз-хімічного досліджень. Схема санітарної оцінки та показники санітарного стану ґрунту. Основні етапи нормування екзогенних хімічних речовин у ґрунті. Показники шкідливості ґрунту. Заходи щодо санітарної охорони ґрунту.

Знати: 1. Гігієнічне, епідемічне та ендемічне значення ґрунту.

2. Показники і шкалу оцінки санітарного стану ґрунту.

3. Роль ґрунту як середовища знешкодження відходів господарсько-побутової та виробничої діяльності людини.

Вміти: 1. Виконати санітарне обстеження ділянки ґрунту з урахуванням її функціонального призначення (територія дитячого закладу, лікарні, очисних споруд тощо).

2. Визначити місця відбору та відібрати проби ґрунту для санітарно-хімічного, бактеріологічного і гельмінтологічного дослідження.

3. Скласти гігієнічний висновок про санітарний стан ґрунту на підставі даних санітарного обстеження земельної ділянки та результатів лабораторного дослідження.

4. Прогнозувати орієнтовний рівень здоров'я населення в залежності від ступеню забруднення ґрунту екзогенними хімічними речовинами (ЕХР).

Література:

1. Гігієна та екологія. За ред. В.Г.Бардова – Вінниця: Нова Книга, 2006, 210-224.

2. Загальна гігієна. Пропедевтики гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 129-130; 316-324.

3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 1999. – С.144-145; 382-391.

4. Комунальна гігієна / Є.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, С.І. Гаркавий, О.П. Яворівський та ін.; За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 332-384.

5. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 220-236.

6. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. / І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. / За ред. І.І.Даценко. – Львів.: "Світ", 1992. – С. 79-89.

7. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1990. – С. 203-215.

8. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 28- 30.

Тема 8. Санітарна очистка населених місць.

Санітарна очистка населених місць та здоров'я населення. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації твердих відходів. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації рідких відходів промислових та лікарняних стічних вод. Заходи щодо санітарної охорони води, відкритих водоймищ та ґрунту. Методика контролю якості проведення санітарної очистки стічних вод.

Знати: 1. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації твердих відходів.

2. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації рідких відходів промислових та лікарняних стічних вод.

3. Заходи щодо санітарної охорони води, відкритих водоймищ та ґрунту.

Вміти: Оцінювати якість проведення санітарної очистки стічних вод.

Література:

1. Дашенко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 223, 224.
2. Комунальна гігієна. Підручник /За редакцією Гончарука Є.Г. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 218 – 316.
3. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 213, 214.
4. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Гончарук Є.Г., Кундієв Ю.І., Бардов В.Г. та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа. 1995. – С.127–130.
5. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 93–106.
6. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.И. и др. – М.: Медицина, 1990. – С.130–140.
7. Покровский В.А. Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С.132–154.
8. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина. – 1971. – С. 215–232.
9. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

Тема 9. Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.

Гігієнічне значення та загальні основи планування населених місць. Вимоги до розміщення і проектування міських поселень. Вимоги до розміщення і проектування сільських поселень. Основні види та методика санітарного обстеження і описання об'єктів. Екологічний паспорт об'єкта. Основні критерії оцінки результатів санітарного обстеження об'єкта.

Знати: 1. Основи санітарного нагляду. Класифікацію (перелік) об'єктів поточного санітарного нагляду.

2. Форми та методи, які використовуються при проведенні поточного санітарного нагляду і при оцінці його результатів.

3. Значення візуальних, органолептичних, інструментальних та лабораторних методів, як засобів об'єктивної оцінки об'єкта обстеження.

4. Основні документи санітарного і правового законодавства, які використовуються при оцінці результатів санітарного обстеження.

Вміти: 1. Використовувати опитувальні, візуальні (оглядові) та органолептичні методи оцінки окремих факторів (показників) обстежуваного об'єкта, його офіційну і санітарну документацію.

2. Проводити і оцінювати інструментальні дослідження фізичних факторів на обстежуваному об'єкті, відбирати проби для аналізів, читати і оцінювати результати лабораторних досліджень хімічних, біологічних чинників.

3. Оформляти результати санітарного обстеження об'єкта (описи, акти, санкції, протоколи про санітарні порушення).

Література:

1. Бардов В.Г. та ін. Гігієна та екологія. – Вінниця.: Нова книга, 2006 (тема 13, С. 149–160; тема 14, С. 162–167).
2. Гончарук Є.Г. та ін. Комунальна гігієна. – Київ.: Здоров'я, – 2003. – С. 680–723.
3. Дашенко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. – Київ: Здоров'я, 2004. – С. 231–268.
4. Сергета І.В. та ін. Тестовий контроль з загальної гігієни та екології людини. Вінниця, 2005. – С. 109–122.

Тема 10. Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та

відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.

Функції води. Джерела водопостачання, їх класифікація та порівняльна гігієнічна характеристика. Методика проведення санітарної експертизи води. Гігієнічні вимоги до якості води в шахтних колодязях. Загальні вимоги до обладнання джерел місцевого водопостачання. Особливості будови та обладнання шахтної криниці, трубчастого колодязя (свердловини), каптажу, бювету. Методика дезінфекції шахтних колодязів. Правила відбору проб води для проведення хімічних та бактеріологічних досліджень.

Знати: 1. Гігієнічне значення води (фізіологічне, ендемічне, епідеміологічне, токсикологічне, бальнеологічне, клімато-погодоутворююче, господарсько-побутове, народно-господарське).

2. Класифікацію джерел водопостачання та їх гігієнічну характеристику.

3. Програму санітарного обстеження джерел водопостачання: санітарно-топографічного, санітарно-технічного, санітарно-епідеміологічного.

Вміти: 1.Проводити санітарне обстеження джерел водопостачання.

2.Визначати місця відбору та виконати відбір проб води для дослідження, вміти заповнити супровідний бланк.

3.Визначати дебіт (продуктивність) джерел водопостачання.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. Вінниця: Нова Книга, 2006. С. 178-191.

2. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 104-128.

3. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Вища шк., 1999 – С. 142–144.

4. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999 – С. 150-190.

5. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена- К.: Высшая школа, 1983. - С. 67-73.

6. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – Г., Медицина, 1971. – С. 129-136.

7. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Я.І. Гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2001 – С. 59-82.

8. І.В.Сергета. Практические навыки по общей гигиене. - Винница, 1997. – С. 9-12.

Тема 11. Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.

Гігієнічне значення води. Гігієнічні вимоги до якості питної води. Епідеміологічне значення води та її роль у поширенні інфекційних захворювань. Ендемічне значення води та її роль в поширенні захворювань неінфекційної природи. Профілактика біогеохімічних ендемій. Гігієнічні показники та нормативи якості питної води (фізичні, органолептичні, хімічний склад) та показники забруднення (бактеріологічні, органолептичні, хімічні; прямі та опосередковані). Порівняльна характеристика централізованої та децентралізованої систем водопостачання. Методи санітарного нагляду за централізованими системами водопостачання (запобіжного і поточного). Види лабораторного аналізу води – бактеріологічного, санітарно-хімічного (короткого і повного). Санітарний нагляд за місцевими системами водопостачання. Облаштування та експлуатація колодязів, каптажів. “Санація” колодязів. Державні санітарні норми та правила “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” (ДСанПіН 2.2.4-171-10). Методика читання аналізів та експертна оцінка питної води.

Знати: 1. Гігієнічні показники та нормативи якості питної води (фізичні, органолептичні, хімічний склад) та показники забруднення (хімічні, бактеріологічні –

прямі та опосередковані), їх наукове обґрунтування.

2. Поняття і характеристику централізованих (господарсько-питний водопровід) та децентралізованих (колодязі, каптажі) систем водопостачання.

3. Гігієнічну характеристику загальноприйнятих та спеціальних методів поліпшення якості води, технічних засобів їх здійснення на головних спорудах водопроводів при централізованих системах водопостачання.

4. Обсяг заходів по санітарному нагляду за експлуатацією головних споруд водопроводу (окремих його елементів та водопровідної мережі), а також колодязів, каптажів.

Вміти: 1. Давати гігієнічну оцінку якості питної води за даними санітарного обстеження джерела водопостачання і результатів лабораторного аналізу води.

2. Давати гігієнічну оцінку різним методам поліпшення якості води та ефективності експлуатації окремих споруд та засобів, що використовуються з цією метою.

3. Розробляти комплекс заходів для поліпшення якості води та профілактики захворювань, пов'язаних з якістю води.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтики гігієни. / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов та ін / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 127-129, 283-300.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И. Гончарук, Ю.И. Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С. 142-144; 345-364.

3. Бардов В.Г. Гігієна та екологія – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 192-210.

4. Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. 188-205.

5. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: 1983 – С. 57-84.

6. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. / І.І. Даценко, О.Б. Денисюк, С.Л. Долошицький та ін. / За ред. І.І. Даценко. – Львів.: “Світ”, 1992 – С. 57-59.

7. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 150-220.

Тема 12. Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.

1. Гігієнічні вимоги до якості питної води. Правила відбору проб води і складання направлення на дослідження.

2. Державні стандартні правила і норми (ДСанПіН) “Вода питна”. Гігієнічні вимоги до якості питної води централізованого господарства питного водопостачання”.

3. Види, методи та засоби покращання якості питної води.

4. Методи очистки, знезараження, знешкодження та дезактивації води.

5. Методика коагуляції води.

6. Методика знезараження води шляхом хлорування за хлорпотребую нормативними дозами хлору та перехлоруванням.

7. Контроль за якістю проведення очистки та знезараження води.

8. Особливості та основні етапи санації джерела водопостачання.

Знати: 1. Види, методи та засоби покращання якості питної води.

2. Методи очистки, знезараження, знешкодження та дезактивації води.

3. Методика коагуляції води.

4. Методи знезараження води шляхом хлорування за хлорпотребую нормативними дозами хлору та перехлоруванням

Вміти: 1. Визначити вміст хлору у хлорному вапні та оцінити його придатність для проведення знезараження води.

2. Визначити дозу хлорного вапна для проведення знезараження води за хлорпотребую методом пробного хлорування.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — 127—129.
2. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. // І.В.Даценко, Р.Д.Габович. — К.: Здоров'я, 1999. — С.150—175, 190—209.
3. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. Гігієна з основами екології. — К.: Здоров'я, 2001. — С.59—82.
4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. 1971. — С.207—215.
5. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. 1984. — С.73—83.
6. Румянцев Г.И., Вишневская Е.П., Козлова Т.А. Общая гигиена. — М.: Медицина, 1985. — С.106—140.
7. Покровський В.А. Гигиена. — Москва.: Медицина, 1979. — С.93—124.
8. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др.; Вища школа, 2000 — С.518—532.

Тема 13. Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.

Класифікація харчових продуктів. Ступені якості харчових продуктів. Харчова та біологічна цінність молока і молочних продуктів. Харчова та біологічна цінність м'яса, риби та консервів і продуктів їх переробки у харчуванні різних груп населення. Норми споживання. Методи санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів. Методика обґрунтування гігієнічного висновку щодо якості харчових продуктів. Захворювання, які можуть бути викликані споживанням недоброякісного молока, молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.

Знати: 1. Органолептичні ознаки якості та свіжості харчових продуктів.

2. Принципи гігієнічного нормування якості та свіжості харчових продуктів.

3. Показники повноцінності та ознак псування основних харчових продуктів.

Вміти: 1. Відібрати проби продуктів та готових блюд, відправити їх для лабораторного аналізу, заповнити супровідний бланк.

2. Оцінити органолептичні якості та ознаки псування харчових продуктів.

3. Користуватися Держстандартами та іншими нормативними документами при оцінці результатів лабораторного аналізу харчових продуктів і готових блюд. Складати експертний висновок за цими результатами

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 311—320.
2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін./ За ред. Є.Г.Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С.434—458.
3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. /Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. — К.: Вища школа, 2000. — С.512—538.
4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. — К.: Здоров'я, 2004. — С.322—358.
5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять./І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. /За ред І.І.Даценко. — Львів,: Світ, 1992. — С.103—122.
6. Матеріали лекції до теми.

Тема 14. Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.

Харчова та біологічна цінність зернових та бобових продуктів. Епідеміологічне значення зернових продуктів, їх роль у виникненні захворювань аліментарної природи. Сучасна класифікація напоїв. Гігієнічна характеристика та методи оцінки мінеральних і

мінералізованих вод та плодово-ягідних безалкогольних напоїв. Синтетичні безалкогольні напої та їх біологічна цінність. Санітарна експертиза борошна та зернопродуктів, безалкогольних та алкогольних напоїв. Визначення терміну “харчові добавки”. Класифікація харчових добавок. Мета та основні напрямки використання харчових добавок у харчовій промисловості. Вимоги, що пред’являються до харчових добавок. Основні види харчових добавок. Гігієнічне нормування харчових добавок. Гігієнічна характеристика окремих груп харчових добавок, які використовуються в Україні. Особливості впливу харчових добавок на стан здоров’я населення.

Знати: 1. Органолептичні ознаки якості та свіжості харчових продуктів.

1. Принципи гігієнічного нормування якості та свіжості харчових продуктів.
2. Показники повноцінності та ознак псування основних харчових продуктів.

Вміти: 1. Відібрати проби продуктів та готових блюд, відправити їх для лабораторного аналізу, заповнити супровідний бланк.

2. Оцінити органолептичні якості та ознаки псування харчових продуктів.
3. Користуватися Держстандартами та іншими нормативними документами при оцінці результатів лабораторного аналізу харчових продуктів і готових блюд. Скласти експертний висновок за цими результатами.
3. Оволодіти основами нормування та використання харчових добавок у харчовій промисловості.

Література:

1. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров’я, 2004. – С. 330-339.
2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 311-320.
3. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 422-434.
4. Гігієна харчування з основами нутриціології / В.І. Ципріян та ін. – К.: Здоров’я, 1999. – С. 302 – 308.
5. Фізіологія та гігієна харчування / Смоляр В.І. – К.: Здоров’я, 2000. – С. 222–242, 259–283.
6. Гигиена питания / Под ред. К.С. Петровского. – М. Медицина, 1971. – С. 27–294.
7. Санитарно-гигиенические методы исследования пищевых продуктов и воды (Яцула Г.С., Слободкин В.И. и др. Под ред. Г.С. Яцулы. – К. Здоров’я, 1991 – С. 177-191.
8. Контроль качества продукции общественного питания: / Елманов С.Г., Ловачева Г.Н., Успенская Н.П. – М.: Экономика, 1983. – С. 86-100.
9. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 158-173.
10. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. Підручник / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов та інш. – К. Вища школа, 1995. – С. 454 – 458.
11. Гігієна харчування з основами нутриціології / В.І. Ципріян та інш. Навч. посібник – К.: Здоров’я, 1999. – С. 332 –346.
12. Даценко І.І. та інш. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / за ред. Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001 – С. 158 – 173.

Тема 15. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.

Харчування та здоров’я людини. Види та основні теорії харчування. Поняття про раціональне харчування як основу енергетичного та пластичного обміну речовин в організмі. Гігієнічні принципи раціонального харчування. Фізіологічні основи енергетичного та пластичного обміну речовин в організмі. Методи визначення енерговитрат людини. Фізіологічні норми харчування для різних груп населення. Поняття

про коефіцієнт фізичної активності. Класифікація нутрієнтів (харчових речовин) та їх функції в організмі (енергетична, пластична, каталітична, захисна). Фізіолого-гігієнічна характеристика основних харчових речовин (білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів). Методика розрахунку потреб людини в харчових речовинах.

Знати: 1. Фізіологічні основи обміну речовин в організмі.

2. Енергетичний обмін та його регуляцію. Складові частини добових енерговитрат.

3. Фізіолого-гігієнічну характеристику основного обміну та специфічно-динамічної дії їжі.

4. Залежність енергетичного обміну організму від клімато-погодних умов, мікроклімату та емоційного і фізичного навантаження людини.

5. Раціональне харчування як основу забезпечення енергетичних потреб організму людини.

Вміти: 1. Проводити хронометраж добової діяльності індивіда та однорідного колективу з загальним розпорядком дня і харчуванням.

2. Користуватися інструктивними, довідковими матеріалами, формулами, таблицями, номограмами, проводити відповідні розрахунки.

Література:

1. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 330-339.

2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 311-320.

3. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. –М.: Медицина, 1971. – С. 422-434.

4. Гігієна харчування з основами нутриціології /В.І. Ципріян та ін. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 302 – 308.

5. Фізіологія та гігієна харчування / Смоляр В.І. – К.: Здоров'я, 2000. – С. 222–242

6. Гигиена питания / Под ред. К.С. Петровского. – М. Медицина, 1971. – С. 27–294.

7. Санитарно-гигиенические методы исследования пищевых продуктов и воды (Яцула Г.С., Слободкин В.И. и др. Под ред. Г.С. Яцулы. – К. Здоров'я, 1991 – С. 177-191.

8. Контроль качества продукции общественного питания: / Елманов С.Г., Ловачева Г.Н., Успенская Н.П. – М.: Экономика, 1983. – С. 86-100.

9. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 158-173.

Тема 16. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.

Методи оцінки адекватності та збалансованості харчування. Методи балансових і бюджетних досліджень харчування, їх суть, переваги та недоліки при оцінці індивідуального і колективного харчування. Анкетно-опитувальний, ваговий методи вивчення харчування, їх суть, переваги та недоліки при оцінці індивідуального і колективного харчування. Лабораторні методи визначення енергетичної цінності та нутрієнтного складу добового раціону. Правила відбору проб. Розрахункові методи визначення та оцінки кількісного і якісного складу добового раціону. Поняття про меню-розкладку. Принципи складання меню-розкладки. Медичні, санітарно-гігієнічні заходи щодо оптимізації харчування організованих колективів чи окремих осіб.

Знати: 1. Соціально-економічні та санітарно-гігієнічні основи індивідуального і колективного харчування.

2. Розрахункові, лабораторні та інші методи визначення повноцінності харчування окремих осіб чи організованих колективів.

Вміти: 1. Визначати та оцінювати соціально-економічні та гігієнічні показники харчування - балансові, бюджетні, опитувально-анкетні, вагові та інші.

2. Проводити аналіз результатів лабораторних досліджень добового раціону та його

адекватності енерговитратам і потребам в нутрієнтах.

3. Вивчати та оцінювати харчування окремих осіб і організованих колективів розрахунковими методами, за меню-розкладкою.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С.434-458.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000. –С. 512-538.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С.313-353.

4. Бардов В.Г. Гігієна та екологія – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 288-310.

5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять. /І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. /За ред І.І.Даценко. – Львів,: Світ, 1992. – С.90-93.

6. Габович Р.Д., Познанський С.С., Шахбазян Г.Х. та ін. Гігієна. – К.: Вища школа, 1983. – С. 134-155; 252-254.

7. Гігієна харчування з основами нутриціології. Підручник /В.І.Ципріян, Т.І.Аністратенко, Т.М.Білко та ін., /За ред. В.І.Ципріяна. – К.: Здоров'я, 1999. – С. – 51-57.

8. "Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії". (Наказ МОЗ України № 272 від 18.11.99 р.).

Тема 17. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.

Поняття про харчовий статус. Види харчового статусу. Показники енергетичної адекватності харчування. Показники вітамінної адекватності харчування. Методика визначення вмісту вітаміну С у харчових продуктах. Методи додаткової вітамінізації їжі.

Знати: 1. Принципи та умови раціонального харчування.

2. Методи оцінки фактичного харчування різних соціально-професійних та віково-статевих груп населення.

3. Методику вивчення та оцінки харчового статусу як комплексного медичного контролю за харчуванням організованих колективів і окремих осіб.

4. Класифікацію та фізіологічну роль вітамінів в організмі.

5. Найбільш часті гіповітамінозні стани при індивідуальному і колективному харчуванні, їх причини.

6. Авітамінози, їх клінічну характеристику.

7. Причини розвитку гіповітамінозних станів

Вміти: 1. Виявляти та оцінювати ознаки неадекватності харчування індивіда і однорідних за режимом дня та харчуванням організованих колективів за соматоскопічними, соматометричними, фізіометричними, клінічними та біохімічними показниками.

2. Розпізнавати порушення здоров'я та захворювання аліментарного походження.

3. Виявляти гіпо-, авітамінози при індивідуальному і колективному харчуванні.

4. Організовувати профілактику гіповітамінозів та оцінювати її ефективність.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 259-276.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа, 1995. – С. 444–453.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 147–153.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 80 –90.

5. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред.

В.Г.Бардова, І.І.Швайко. – К., 1994. – ч. 1. – С. 100–104.

6. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина. – 1971. – С. 436–464.

7. Гурова А. И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене. – М.: Изд. Университета Дружбы Народов. 1991. – С. 71–73.

8. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене // Под ред. Ю.П. Пивоварова. – М.: Медицина, 1983. – С. 13 –21.

Тема 18. Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.

Поняття про аліментарно зумовлені захворювання. Класифікація аліментарних захворювань. Гігієнічні основи профілактики аліментарно зумовлених захворювань. Основні принципи організації лікувально-дієтичного харчування. Гігієнічна характеристика основних лікувальних дієт (№1-15, контрастні дієти, розвантажувальні дні). Порядок їх призначення та організація забезпечення хворих лікувально-дієтичним харчуванням. Гігієнічна характеристика раціонів лікувально-профілактичного харчування.

Знати: 1. Фізіологічні особливості обміну речовин у дітей та підлітків, осіб старших вікових груп та стану їх здоров'я.

2. Особливості харчування осіб розумової, фізичної праці, спортсменів, вагітних, годувальниць.

Вміти: 1. Проводити медичний нагляд за харчуванням різних груп населення з урахуванням їх фізіологічних, вікових особливостей, фізичних, психоемоційних навантажень.

2. Проводити профілактичні заходи щодо оптимізації харчування перерахованих груп населення відповідно до “Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах та енергії” № 272-99.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука — К.: Вища школа, 1995. — С. 434—458.

2.Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундієв, В.Г.Бардов и др.; Под ред. Е.Г.Гончарука — К.: Вища школа, 2000 — С. 512—523.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. — К.: Вища школа, 1983. — С. 169—180.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57—59, 129—163, 169.

5.Гурова А. И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене. — М.: Изд. Университета Дружбы Народов, 1991. — С. 74—79.

Тема 19. Методика та профілактика випадків харчових отруєнь.

Класифікація харчових отруєнь. Гігієнічні основи профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань, харчових отруєнь. Поняття про харчове отруєння. Характерні ознаки харчового отруєння. Умови, що сприяють його виникненню. Сучасна класифікація харчових отруєнь. Харчові токсикоінфекції та бактерійні токсикози. Визначення, етіологія, клініка профілактика. Харчові отруєння мікробної етіології. Диференційна діагностика сальмонельозу, ботулізму та стафілококової інтоксикації. Мікотоксикози та харчові продукти, які можуть їх викликати. Обов'язки лікаря, який перший установив діагноз харчового отруєння. Правила відбору проб їжі для лабораторних досліджень. Основні заходи щодо профілактики харчових отруєнь у дитячих колективах на підприємствах громадського харчування та в побуті.

Знати: 1. Визначення поняття “харчові отруєння”, їх класифікацію.

2. Етіопатогенез, клініку та профілактику харчових отруєнь.

Вміти: 1. Визначити вид харчового отруєння, забезпечити медичну допомогу постраждалим.

2. Організувати і провести розслідування та визначити причину (харчовий продукт чи страва) харчового отруєння.

3. Організувати профілактичні заходи щодо ліквідації причин харчового отруєння та їх упередження (запобігання).

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа, 1995. – С. 434-458.

2. Гігієна та екологія. За ред.. В.Г.Бардова – Вінниця: Нова Книга, 2006, 288, 321-329.

3. Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. – 286-298, 319-328.

4. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундієв, В.Г.Бардов и др.; Под ред. Е.Г.Гончарука – К.: Вища школа, 2000 – С. 512-523.

5. И.А. Карплюк. Пищевые отравления микробной природы и их профилактика. – М., 1982. – 44 с.

6. Гігієна харчування з основами нутриціології. / В.І. Ципріян та ін. Навч. посібник – К.: Здоров'я, 1999. – 568 с.

7. Петровский К.С., Ванханен В.Д. Гигиена питания. – М.: Медицина, 1982. – С. 294-330.

8. Ванханен В.Д., Лебедева Е.А. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания. – М.: Медицина, 1987. – С. 68–79.

Тема 20. Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.

Класифікація та гігієнічні основи профілактики аліментарно-зумовлених захворювань. Значення ієстичного і лікувального харчування в комплексній терапії різних захворювань. Технологія приготування дієтичних страв. Методи кулінарної обробки харчових продуктів, що дозволяють забезпечити механічне, хімічне і термічне щадіння шлунково-кишкового тракту. Роль повноцінних білків у харчуванні людини. Вегетаріанство та його гігієнічна характеристика. Біологічна роль вітамінів, макро- і мікроелементів. Захворювання, які пов'язані з недостатнім або надлишковим надходженням в організм людини вітамінів, макро- і мікроелементів. Шляхи додаткової вітамінізації їжі. Гігієнічне значення овочів та фруктів у лікувальному і дієтичному харчуванні.

Знати: 1. Класифікацію аліментарно-зумовлених захворювань та заходи щодо їх профілактики.

2. Особливості окремих груп харчових продуктів та технологія приготування дієтичних страв.

Вміти: Обґрунтовувати конкретні рекомендації з організації харчування для хворих з захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної, дихальної та сечовидільної систем, а також при інфекційних хворобах.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434 — 458.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 512—523.

3. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57—59, 129—163, 169.

4. Габолич Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габолич, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 134—169.
5. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 51—80, 95—105.
6. Покровский В.А. Гигиена / В.А. Покровский. — М.: Медицина, 1979. — С. 232—250.
7. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001.
8. Петровский К.С. Гигиена питания / К.С. Петровский. — М.: Медицина, 1975. — С. 578—590.
9. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.
10. Губергриц А.Я. Лечебное питание / А.Я. Губергриц, Ю.В. Линецкий. — К.: Вища школа, 1985. — 295 с.
11. Меньшиков Ф.К. Диетотерапия / Ф.К. Меньшиков. — М.: Медицина, 1972. — 246 с.
12. Смолянский Б.С. Руководство по лечебному питанию / Б.С. Смолянский. — Л.: Медицина, 1981. — С. 224—250.
13. Справочник по диетологии / Под ред. А.А. Покровского, М.А. Самсоновой. — М.: Медицина, 1981. — С.141—157, 391—429.
14. Ванханен В.Д. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания / В.Д. Ванханен, Е.А. Лебедева. — М.: Медицина, 1987. — С. 203—241.
15. Воробьев В.И. Организация диетотерапии в лечебно-профилактическом учреждении / В.И. Воробьев. 1983.

Тема 21. Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.

Основні типи взаємодії лікарських речовин з компонентами харчового раціону. Особливості призначення лікувально-дієтичного лікування при різних функціональних станах організму та захворюваннях з урахуванням медикаментозної терапії, що проводиться. Принципи еколого-захисного харчування. Захисні речовини харчового раціону. Санітарно-гігієнічний контроль за громадським харчуванням.

Знати: 1. Основні типи взаємодії компонентів їжі і лікарських речовин.

2. Принципи еколого-захисного харчування. Захисні речовини харчового раціону.

Вміти: 1. Оволодіти методикою призначення лікувально-дієтичного харчування з урахуванням особливостей медикаментозної терапії.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434—458.
2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 512—523.
3. Габолич Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габолич, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 169—180.
4. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габолич. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57—59, 129—163, 169.
5. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001. — С. 191—213.
6. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. —

Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.

7. Губергриц А.Я. Лечебное питание / А.Я. Губергриц, Ю.В. Линецкий. — К.: Вища школа, 1985. — 295 с.

8. Гурвич М.М. Диета и здоровье : заметки врача-диетолога / М.М. Гурвич. — 1999.

9. Справочник по диетологии / Под ред. А.А. Покровского, М.А. Самсоновой. — М.: Медицина, 1981.

10. Вікторів О.П. Їжа та ліки / О.П. Вікторів, В.Г. Передерій, О.В. Щербак // Фармацевтичний журнал. — 1995. — №1. — С.110—114.

11. Parnetti L., Lowenthal D.T. Drug-Food Interactions: Which Are Medically Significant ? / L. Parnetti, D.T. Lowenthal // Consultant ,1996 (May): 1057-1066. // Медицина світу, серпень 1999.

Тема 22. Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.

Загальні принципи дієтотерапії при патології органів шлунково-кишкового тракту. Характерні елементи дієт, що призначаються хворим з захворюваннями органів травлення. Аліментарна регуляція обмінних порушень. Профілактика виникнення надлишкової ваги. Гігієнічні основи лікування ожиріння. Аліментарна регуляція обміну жирів та холестерину. Профілактика атеросклерозу. Аліментарна регуляція вуглеводного обміну. Профілактика та нутриціологічна корекція цукрового діабету. Основні принципи лікувального харчування при захворюваннях кишок. Загальні принципи дієтотерапії при патології імунобіологічної системи. Особливості призначення лікувально-дієтичного харчування при харчових алергіях та інших порушеннях імунобіологічної реактивності. Гігієнічні основи нутриціологічної профілактики травм кісток та сприяння репаративним процесам.

Знати: 1. Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму.

2. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.

Вміти: Оволодіти методикою призначення лікувального харчування при захворюваннях шлунка, печінки і кишок, при порушеннях імунобіологічної реактивності, обмінних порушень та травм кісток.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434 — 458.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 518—532.

3. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 134 — 169.

4. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 51—80, 95—105.

5. Покровский В.А. Гигиена / В.А. Покровский. — М.: Медицина, 1979. — С. 232—250.

6. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001 — С. 164—213.

7. Петровский К.С. Гигиена питания / К.С. Петровский. — М.: Медицина, 1975. — С. 578—590

8. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів шостого курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. —

Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.

9. Ванханен В.Д. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания / В.Д. Ванханен, Е.А. Лебедева. — М.: Медицина, 1987. — С. 203—228.

Тема 23. Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків.

Загальні закономірності росту і розвитку дитячого та підліткового організму. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Поняття про групи здоров'я. Фізичний розвиток як критерій оцінки стану здоров'я. Основні показники фізичного розвитку. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку. Поняття про біологічний та календарний вік. Показники рівня біологічного розвитку дітей і підлітків. Методи гігієнічної оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків (метод “норм зросту”, метод сигмальних відхилень, метод оцінки фізичного розвитку за шкалами регресії, комплексний метод).

Знати: 1. Загальні закономірності росту і розвитку дитячого та підліткового організму.

2. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Поняття про групи здоров'я.

3. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку.

Вміти: 1. Оволодіти методиками комплексної оцінки стану здоров'я та гігієнічної оцінки фізичного розвитку.

2. Оцінювати фізичний розвиток дітей і підлітків з використанням методу “норм зросту”, методу сигмальних відхилень, за шкалами регресії та комплексного методу.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 485—490.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 568—573.

3. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1999 — С. 587—605, 671—675.

4. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 2004. — С. 539—543.

5. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1995. — С.53—54, 375—383.

6. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 254—257, 262—265, 305—310.

7. Загальна гігієна: посібник до практичних занять / [І.І. Даценко, О.Б. Денисюк, С.П. Долошицький та ін.] ; за ред. І.І.Даценко. — Львів.: “Світ”, 1992 — С. 210—221.

8. Пивоваров Ю.П. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене / Ю.П. Пивоваров, О.Э. Гоева, А.А. Величко. — М.: Медицина, 1983. — С. 242—251.

9. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни / За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко. — К., 1994. — С. 48—51.

10. Берзін В.І. Основи психогігієни / В.І. Берзін. — К.: Вища школа. 1997. — С. 70—74

11. Гигиена детей и подростков / Под ред. В.Н.Кардашенко. — М.: Медицина, 1988. — С. 169—261.

12. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене детей и подростков / [В.И.Берзин и др.]. — К.: Вища шк., 1989. — С. 127—162, 178—186.

13. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В.Сергета, Б.Р.Бойчук, С.О.Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — С. 104—112.

Тема 24. Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.

Загальні закономірності росту і розвитку дитячого організму. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Групи здоров'я. Фізичний розвиток як оцінка стану здоров'я. Основні показники фізичного розвитку. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку. Поняття про біологічний та календарний вік. Показники рівня біологічного розвитку дітей та підлітків. Методи гігієнічної оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків (метод сигмальних відхилень, оцінка за шкалами регресії, комплексний метод, центильний метод).

Знати: 1. Провідні чинники навколишнього середовища та соціальні умови життя, що впливають на здоров'я дітей і підлітків.

2. Основні закономірності росту і розвитку та особливості морфофункціонального стану дитячого та підліткового організму.

3. Методи оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку дітей і підлітків та критерії їх розподілу на групи здоров'я.

Вміти: 1. Проводити визначення груп здоров'я, соматометричних, соматоскопічних та фізіометричних показників фізичного розвитку дітей і підлітків.

2. Здійснювати оцінку фізичного розвитку дітей і підлітків.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 391–413.

2. Даценко И.И. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С.532–534.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 248–252.

4. Покровский В.А. Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С.93–114.

5. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. – М.: Медицина, 1985. – С.338–346.

6. Общая гигиена. Руководство к практическим занятиям // Под ред. И.И.Даценко. – Львов: Вища школа, 1988. – С. 258–283.

7. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 207–218.

8. Гигиена детей и подростков // Под ред. В.Н.Кардашенко. – М.: Медицина, 1988. – С. 197–261.

9. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене детей и подростков // В.И.Берзинь и др. – К.: Вища шк., 1989. – С. 118–126.

10. І.В.Сергета Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 96 с.

Тема 25. Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.

Гігієна дітей та підлітків як наука та її місце у структурі сучасних гігієнічних досліджень. Гігієнічні вимоги до розкладу занять у школі та методика його оцінки. Гігієнічні вимоги до організації навчально-виховної роботи у загальноосвітніх школах. Особливості навчально-виховного процесу в інноваційних закладах освіти, спеціалізованих школах, дитячих санаторіях та оздоровчих установах. Гігієнічні вимоги до організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів. Порушення у стані здоров'я і захворювання, зумовлені нераціональною організацією навчально-виховного процесу у сучасних загально-освітніх закладах. Гігієнічні принципи складання режиму дня учнів. Особливості гігієнічного нормування добової діяльності учнів. Гігієнічні вимоги до підручників та навчальних посібників для дітей шкільного віку.

Знати: 1. Віково–статеві анатомо–фізіологічні та психофізіологічні особливості організму дітей і підлітків.

2. Медичні, фізіологічні та психологічні критерії оцінки розвитку дитини.
3. Зрушення у стані здоров'я і захворювання, що можуть бути зумовлені впливом несприятливих чинників навчально–виховного процесу

4. Гігієнічні вимоги до організації навчально–виховної діяльності, складання розкладу занять, організації і методики проведення уроку, навчальних посібників, організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів.

Вміти: 1. Проводити вивчення вікових психофізіологічних особливостей організму дітей і підлітків.

2. Здійснювати гігієнічну оцінку функціональної готовності дітей до вступу в школу.

3. Проводити гігієнічну оцінку режиму дня, розкладу уроків, організації та методики проведення уроку, навчальних посібників, а також організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни : / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 492-493.

2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 432-456.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 248–252.

4. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. – М.: Медицина, 1990. – С.325-342.

5. І. В. Сергета Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. 96 с.

6. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. К.: Здоров'я, 1995. – С. 53-54.

7. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 534-543.

Тема 26. Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.

Закріпити теоретичні знання про значення забезпечення оптимальних гігієнічних умов організацій навчально-виховного процесу для збереження здоров'я учнів та профілактики виникнення „шкільних хвороб”. Ознайомитися з методами гігієнічної оцінки устаткування та утримання дітей в навчально-виховних установах. Оволодіти методиками гігієнічної оцінки шкільних меблів та розсаджування учнів.

Знати: 1. Особливості основних факторів та умов навколишнього середовища і навчально–виховного процесу, що впливають на здоров'я дітей і підлітків. Захворювання, які зумовлені дією чинників навколишнього середовища і навчально–виховного процесу.

2. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і будівлі навчальних установ та закладів, до планування і санітарно–технічного благоустрою (мікрокліматичні параметри, освітлення, вентиляція, водопостачання тощо) навчального кабінету та шкільного класу.

3. Гігієнічні вимоги до конструкції та параметрів навчальних меблів, забезпечення оптимальної з фізіологічної точки зору посадки учнів.

Вміти: 1. Визначати температурний режим, вологість і швидкість руху повітря, освітленість, розраховувати необхідний і фактичний об'єм та кратність вентиляції приміщень.

2. Визначати основні параметри, номер навчальних меблів, проводити маркування парт та здійснювати розсаджування учнів.

3. Складати план обстеження навчального приміщення, оформляти відповідну документацію (санітарний опис, акт обстеження, гігієнічний висновок).

4. Розробляти та обґрунтовувати профілактичні рекомендації щодо покращання організації навчально–виховного процесу в школі та санітарно–гігієнічних умов

перебування учнів у навчальному закладі.

Література:

1. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 265-275.
2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 432-456.
3. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. За ред. І.І. Даценко. – Львів : Світ. 2001. – С. 187-207.
4. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. – М.: Медицина, 1990. – С. 331–354.
5. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни: Підручник / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 512-530.
6. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене // Под ред. Ю.П. Пивоварова. – М.: Медицина, 1983. – С. 217–222.
7. Гигиена детей и подростков // Под ред. В.Н.Кардашенко. – М.: Медицина, 1988. – С. 130–145.
8. І.В.Сергета Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 96 с.

Тема 27. Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.

Чинники та умови навколишнього середовища і навчально-виховного процесу, що впливають на здоров'я дітей та підлітків. Основні профілактичні заходи щодо покращання санітарно-гігієнічних умов перебування учнів у сучасних навчальних закладах. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки та будівлі середньої школи. Принципи гігієнічного зонування земельної ділянки. Гігієнічні вимоги до планування та санітарно-технічного обладнання шкільного класу (освітлення, вентиляція, водопостачання тощо). Методика оцінки умов перебування та навчання учнів у середній школі.

Знати: 1. Гігієнічні основи раціональної організації фізичного та трудового виховання.

2. Гігієнічні вимоги до організації фізичного та трудового навчання у школі.

3. Основні етапи та гігієнічні принципи проведення лікарсько-професійної консультації та професійного відбору учнів.

Вміти: 1. Здійснювати гігієнічну оцінку організації фізичного та трудового навчання дітей і підлітків.

2. Проводити професійний відбір та прогнозування успішності професійної діяльності учнів.

Література:

1. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 252–259.
2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 413–426.
3. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 528–529, 533–537, 542–545.
4. Гигиена детей и подростков // Под ред. В. Н. Кардашенко. – М.: Медицина, 1988. – С. 155–262, 345–365.
5. Белоусова А. Руководство к практическим занятиям по гигиене детей и подростков. 1972, – С. 77–79, 202–208.
6. Санитарные правила устройства и содержания детских школьных учреждений. – М., 1987. – 24 с.
7. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 543–555.

Тема 28. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Психогігієна як наука. Основні завдання психогігієни. Поняття про психічне здоров'я людини та його основні критерії. Провідні особливості особистості людини (властивості темпераменту та характеру, мотиваційна спрямованість та особливості нервово-психічного стану) та методики їх вивчення. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Знати: 1. Основні завдання психогігієни та провідні критерії оцінки психічного здоров'я людини.

2. Особливості впливу спадкових факторів та факторів середовища на психічне здоров'я дітей і підлітків.

3. Провідні особливості особистості людини (властивості темпераменту і характеру, мотиваційна спрямованість та особливості нервово-психічного стану) та їх психогігієнічне значення.

Вміти: 1. Проводити визначення провідних особливостей особистості людини.

2. Використовувати в ході організації навчального (робочого) процесу та у вільний час психогігієнічні принципи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 559-568

2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища шк., 1995 – С. 485-490.

3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Выща школа, 2000. – С. 568-573.

3. Общая гигиена. / Г.И. Румянцев, М.П. Воронцов, Е.И. Гончарук и др. – М.: Медицина, 1990. – С. 255-256, 259-263

4. Сергета І.В, Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. – 292 с.

5. Сухарев А.Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. – М.: Медицина, 1991. – 272 с.

6. Сергета І.В, Бойчук Б.Р., Латанюк С.О. та ін. Загальна гігієна. Навчальний посібник до практи-чних занять для студентів VI курсу медичного факультету / Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – С. 42-50

7. Беляев И.И. Очерки психогигиены. – М.: Медицина, 1973. – 232 с.

Тема 29. Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.

Ознайомитися з основними положеннями сучасної медичної біоритмології та провести оцінку і визначення фізіологічних та психофізіологічних корелят біологічних ритмів, визначення розрахункових біоритмів. Закріпити теоретичні знання про чинники, які сприяють швидкості розвитку хронічної втоми. Навчитися визначати ступінь хронічної втоми. Оволодіти комплексом заходів профілактики хронічної втоми та підвищення працездатності людини.

Знати: 1. Передумови та причини виникнення медичної біоритмології як науки та її психогігієнічне значення.

2. Провідні характеристики та класифікації найбільш поширених біологічних ритмів.

3. Причини виникнення та основні клінічні прояви десинхронозу медичної та гігієнічної категорії.

Вміти: 1. Проводити визначення різних типів денних кривих біологічних ритмів, типу денної працездатності та розрахункових біологічних ритмів.

2. Використовувати в ході організації навчального, трудового процесу та у вільний

час біоритмологічні принципи раціональної організації повсякденної діяльності людини.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 569-583.
2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища шк., 1995 – С. 178-179, 479-506.
3. Биологические ритмы / Под ред. Ю.Ашоффа. – М.: Мир, 1984. – Т.1. – 414 с. – Т.2. – 262 с.
4. Хронобиология и хрономедицина / Под ред. Ф.И.Комарова. – М.: Медицина, 1989. – 400 с.
5. Биоритмы и труд / К.М.Смирнов, А.О.Навакатилян, Г.М.Гамбашидзе и др. – Л.: Наука, 1980. – 143 с.
6. Деряпа Н.Р., Мошкин М.П., Посный В.С. Проблемы медицинской биоритмологии. – М.: Медицина, 1985. – 208 с.
7. Доскин В.А., Лаврентьева Н.А. Ритмы жизни. – М.: Медицина, 1991. – 176 с.
8. Доскин В.А., Куинджи Н.Н. Биологические ритмы растущего организма. – М.: Медицина, 1989. – 224 с.
9. Куинджи Н.Н. Биоритмологические принципы рациональной организации режима дня // Школа и психическое здоровье учащихся. – М.: Медицина, 1988. – С. 78-98.
10. Сергета І.В., Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. – 292 с.
12. Степанова С.И. Биоритмологические аспекты проблемы адаптации. – М.: Наука, 1986. – 244 с.
13. Гігієнічна характеристика факторів виробничого середовища та трудового процесу. / Воронцов М.П., Кривоносов М.В., Коробчанський В.О. та ін. – Харків.: ТО Ексклюзив, 2002. – С. 38-71.
14. Посібник з нормальної фізіології / За ред. В.Г. Шевчука та Д.Г. Наливайка. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 316-325.
15. Дзяк Л.А., Шульга А.Н. Синдром хронической усталости // Международный медицинский журнал. – 2002. – Т.8. – №1-2. – С.53-57.
16. Хроническое утомление и двигательная активность. Нил Ф. Гордон. / К., 1999. – 128 С. 5. Макеев Г. Синдром хронической усталости // ВИТА. – 2000. – №2. – С. 12-13.

Тема 30. Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.

Види праці та їх фізіолого-гігієнічна характеристика. Втома та перевтома. Крива працездатності. Фактори що сприяють виникненню передчасної втоми та заходи щодо її профілактики. Критерії гігієнічної оцінки роботи за ступенем важкості та ступеня напруженості. Методи дослідження функціонального стану організму в ході виконання фізичної та розумової праці. Загальна система профілактичних заходів щодо раціональної організації трудового процесу.

Знати: 1. Основи фізіології фізичної та розумової праці, її класифікацію.

2. Методи оцінки важкості та напруженості праці.

3. Методи і засоби раціоналізації організації праці та профілактики перевтоми.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати показники важкості, напруженості праці та ознаки стомлення і перевтоми.

2. Рекомендувати раціональний режим праці та відпочинку при фізичній і розумовій праці, в залежності від ступеню їх важкості та напруженості.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 341-351.
2. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І. Даценко – Львів, 2001. – С. 406-429

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К: Здоров'я, 1995. – с. 383-392; 403-405.
4. Мізюк М.І. Гігієна: Підручник. – К.: Здоров'я, 2002. – с.163–164; 167–172, 182-183.
5. Мізюк М.І. Гігієна: Посібник для практичних занять. – К.: Здоров'я, 2002. – с.216-218; 221-222.
6. Учбовий посібник до практичних занять з загальної гігієни/ За ред. проф. В.Г. Бардова. – К.: Вища школа. – 1994. – ч. II. – с. 27-35.

Тема 31. Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.

Визначення понять “шум”, “вібрація”, “інфразвук” та “ультразвук”. Фізичні властивості та характеристики шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Класифікація шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що зумовлені впливом шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Допустимі рівні шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку на підприємствах. Прилади для вимірювання шуму та вібрації. Гігієнічна оцінка шумо-вібраційної обстановки в робочому приміщенні. Заходи щодо профілактики несприятливого впливу шуму та вібрації.

Знати: 1. Основи анатомії та фізіології слухового аналізатора
2. Фізичні основи акустики, вібрації.
3. Класифікації та основні джерела шуму, вібрації.
4. Біологічну дію шуму, вібрації та заходи профілактики їх несприятливого впливу на організм людини.

Вміти: 1. Користуватися шумоміром та аналізатором спектру шуму і вібрації.

2. Визначати слуховий поріг за допомогою аудіометра.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 106-121.
2. Даценко І.І., Габович Р.Д. профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – С. 352 – 366. 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 124-140.
3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 277-282.
4. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку. Державні санітарні норми. ДСН 3.3.6.037-99.- Київ, 1999 рік.
5. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації. ДСН 3.3.6.039-99
6. ДСТ 12.1.012-78 "Вібрація. Загальні вимоги безпеки".
7. ГОСТ 12.1.012-90 ССБТ. "Вибрационная безопасность. Общие требования".

Тема 32. Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.

Класифікація виробничих шкідливостей. Професійно-зумовлені та професійні захворювання. Гігієнічна класифікація праці. Заходи щодо профілактики професійно-зумовлених та професійних захворювань. Пил як виробнича шкідливість (класифікація, властивості, біологічна дія, методи визначення кількості пилу в повітрі, зміни у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо профілактики). Токсичні хімічні речовини як виробнича шкідливість (класифікація, властивості, біологічна дія, методи визначення, зміни у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо профілактики). Правила відбору проб повітря з метою визначення ступеня його забруднення токсичними хімічними речовинами. Методики дослідження вмісту пилу та хімічних речовин у повітрі робочої зони.

Знати: 1. Основи законодавства України в галузі гігієни та охорони праці.

2. Класифікацію і характеристику професійних шкідливостей.

3. Ознаки та показники фізіологічних, біохімічних, патофізіологічних реакцій організму на вплив виробничих шкідливостей.

Вміти: 1. Оволодіти методиками відбору проб повітря з метою визначення ступеня забруднення хімічними речовинами, проведення експрес-дослідження вмісту хімічних речовин у повітрі робочої зони та обґрунтування гігієнічного висновку щодо ступеня шкідливості виробничого середовища.

2. Обґрунтувати та впроваджувати оздоровчі санітарно-гігієнічні заходи щодо безпечних умов праці.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 332-340.

2. Даценко І. І., Габолич Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 278.

3. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни: Підручник / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 52–65, 458-479.

4. Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения: Учебное пособие / Под ред. Е.И.Гончарука. – К.: КМИ, 1989. – С. 37-43, 78-109, 138-139.

5. Габолич Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. –К.: Вища школа. – 1983. – С. 385-402.

Тема 33. Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.

Основні принципи організації медичного обслуговування працівників промислових, будівельних, транспортних підприємств і організацій. Основні завдання лікувально-профілактичних закладів та медичних підрозділів підприємств. Медико-санітарна частина (МСЧ) підприємств, обґрунтування її організації згідно “Положення про МСЧ”. Обов'язкові запобіжні та періодичні огляди робітників, організація їх проведення, оформлення облікової та звітної документації. Цеховий терапевт, його обов'язки. Основні положення комплексного плану проведення оздоровчих та лікувальних заходів, які укладаються на промисловому підприємстві. Методи вивчення захворюваності працюючих на підприємствах. Основні показники, які застосовуються при аналізі захворюваності з тимчасовою втратою працездатності. Методика розслідування випадків професійних отруєнь. Першочергові дії лікаря у випадку виявлення професійного отруєння та порядок оформлення відповідної звітної документації. Нещасний випадок: визначення, класифікація. Характеристика основних чинників, що зумовлюють нещасні випадки. Порядок проведення розслідування нещасного випадку виробничого характеру. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки. Основні шляхи профілактики нещасних випадків.

Знати: 1. Основи законодавства про охорону праці в Україні.

2. Організаційно-штатні структури медичних підрозділів виробничих підприємств, їх залежність від кількості працівників підприємства і ступеню шкідливості та небезпечності виробництва.

3. Основні завдання медичних підрозділів підприємств та лікувально-профілактичних закладів по наданню працюючим першої, невідкладної, кваліфікованої, спеціалізованої медичної допомоги, їх диспансерному обслуговуванню, експертизі працездатності, оздоровчих заходів.

4. Основи медичного (санітарного) нагляду за умовами праці на підприємстві,

дотриманням санітарних норм і правил, профілактики професійних захворювань та отруєнь.

5. Основи токсикології хімічних сполук – шляхи попадання в організм, їх трансформацію, механізми дії, виведення з організму.

6. Методи та засоби профілактики інтоксикацій, основні критерії гігієнічного нормування хімічних сполук у повітрі робочої зони, інших середовищах.

Вміст: 1. Користуватися нормативними та законодавчими документами при проведенні санітарного нагляду за умовами праці, періодичних медичних оглядів працівників, експертизи їх стану здоров'я, інвалідності, при проведенні профілактичних, оздоровчих заходів.

2. Складати плани оздоровчих заходів та медичного обслуговування працівників, вести облікову і звітну документацію.

3. Проводити розпізнавання та розслідування випадків отруєнь і захворювань хімічної природи, користуватися відповідною нормативною та інструктивною документацією.

4. Рекомендувати та впроваджувати профілактичні заходи щодо професійних захворювань і отруєнь, оцінювати їх ефективність.

5. Правильно оформляти необхідні документи по розслідуванню випадків профотруєнь та захворювань.

Література:

1. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. Підручник – 2 видання: К.: Здоров'я. 2004. С.493 –511.

2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006.— С. 367-385.

3. Закон України “Про охорону праці” (2004 – нова редакція) статті: 1, 9, 22-23.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. №1232 “Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві”.

5. Мороз В.М., Сергета І.В., Фещук Н.М., Олійник М.П. Охорона праці в медицині та фармації (посібник). Вінниця: Нова книга, 2005 р. Розділ 1.1.6.

6. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / За загальною ред.. Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001. – С. 322-328.

Тема 34. Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.

Медико-біологічні методи профілактики захворювань, що зумовлені впливом професійних шкідливостей. Гігієнічні основи реабілітації хворих з професійно-зумовленою патологією. Загальні і спеціальні оздоровчі заходи, особливості організації, та методи оцінки їх ефективності. Форми медико-санітарного обслуговування трудових колективів. Структура медико-санітарної частини промислового підприємства. Основні завдання здоров'я та обов'язки цехового ординатора. Профілактичні медичні огляди, їх види та основні етапи проведення. Особливості планування та проведення роботи медико-санітарних частин і дільничних лікарень з питань профілактики, лікування та реабілітації професійно-зумовленої патології. Основні види та реєстраційні форми документації.

Знати: 1. Основні законодавчі, облікові та звітні документи про охорону праці, лікувальну, оздоровчу, профілактичну медичну допомогу працюючим.

2. Методи, етапи, критерії вивчення і оцінки захворюваності працюючих з тимчасовою втратою працездатності, хронічними та професійними захворюваннями.

Вміти: 1. Скласти конкретну програму і план дослідження захворюваності працюючих ділянки, цеху чи підприємства в цілому.

2. Користуватися джерелами інформації про захворюваність працюючих, її причин, шкідливості виробничого процесу та умов праці.

3. Володіти методами статистичної обробки, аналізу та оцінки матеріалів, які характеризують захворюваність та її причини.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 19—20.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 14—15.

3. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів шостого курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р.Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — С. 51—57.

4. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 354—371, 392—424.

5. Дейнега В.Г. Професійні хвороби: навч. посібник / В.Г. Дейнега. — К.: Вища школа, 1993.— 232 с.

6. Л.Н. Грацианская. Социальная и медицинская реабилитация больных профессиональными заболеваниями / Л.Н. Грацианская, А.Я. Юркевич. — Л.: Медицина, 1978. — 128 с.

7. Молоканов К.П. Биологические методы профилактики профессиональных заболеваний (краткое пособие) / К.П. Молоканов. — М.: Медицина, 1971. — 64 с.

8. Организация экспертизы трудоспособности в медсанчастях промышленных предприятий. Метод. рекомендации / МЗ УССР. — Кривой Рог, 1987. — 18 с.

9. В.П.Маленький В.П. Професійні хвороби / В.П.Маленький. — Вінниця : Нова Книга, 2005. — 336 с.

Тема 35. Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.

Поняття про радіоактивність та радіонукліди. Іонізуюче випромінювання та його види. Якісні і кількісні характеристики іонізуючого випромінювання. Якісні та кількісні характеристики радіонуклідів. Поняття про дозу опромінення та види доз. Біологічна дія іонізуючого випромінювання та основні фактори, від яких вона залежить. Основні види променевих ушкоджень організму (соматичні, сомато-стохастичні, генетичні) та умови їх виникнення. Протирадіаційний захист та його принципи. Нормування радіаційної безпеки: НРБУ-97, категорії опромінюваних осіб та групи радіаційно-технічних регламентів. Прилади радіаційного контролю та основні принципи їх роботи. Основні засоби застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючого випромінювання з діагностичною і лікувальною метою. Правила роботи з відкритими та закритими джерелами іонізуючих випромінювань. Поняття про групи радіаційної безпеки радіонуклідів та класи робіт з відкритими радіоактивними речовинами.

Знати: 1. Якісні та кількісні характеристики іонізуючих випромінювань.

2. Джерела іонізуючих випромінювань, їх розповсюдження в навколишньому середовищі.

3. Способи застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань у виробництві, медицині, в наукових дослідженнях.

4. Біологічну дію іонізуючих випромінювань та умови, від яких вона залежить.

5. Сутність радіаційної небезпеки при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань у різних галузях виробництва.

6. Принципи гігієнічного нормування радіаційної безпеки та норми радіаційної безпеки (НРБУ-97) і Основні санітарні правила (ОСПУ) роботи з радіоактивними

речовинами та іншими джерелами іонізуючої радіації.

7. Класифікацію видів та приладів радіаційного контролю, принципи роботи цих приладів.

Вміти: 1. Виконувати підготовку приладів радіаційного контролю до роботи, проводити вимірювання, знімати показання приладів, оцінювати результати.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред Є.Г.Гончарука. – К., Вища школа, 1995. – С. 252-257.

2. Кирилов В.Ф., Черкасов Е.Ф. Радиационная гигиена. – М.: Медицина, 1982. – С. 17-102, 141-148, 158-167, 241-243.

3. Радиационная гигиена // Под ред. Ф.Г.Кроткова. – М.: Медицина, 1968. – С. 5-26, 37-68, 72-76, 90-98, 116-130.

4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 302-303, 307-310, 314-341.

5. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М.: Медицина, 1983. – С. 114-135.

6. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 45-48.

7. Авсеєнко В.Ф. Дозиметрические и радиометрические приборы и измерения – К.: Урожай, 1990 – 144 с.

8. Никберг И.И. Ионизирующая радиация и здоровье человека. – К.: Здоров'я, 1989. – 158 с.

Тема 36. Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.

Методи протирадіаційного захисту, що засновані на фізичних законах послаблення впливу іонізуючого випромінювання. Розрахункові методи оцінки дози зовнішнього опромінення. Методика розрахунку допустимої активності на робочому місці, максимального часу роботи та мінімальної віддалі від джерела, при яких доза не перевищувала б допустиму. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від β -випромінювання. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від γ -випромінювання за таблицями з урахуванням енергії та кратності послаблення дози випромінювання. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від γ -випромінювання за числом шарів половинного послаблення.

Знати: 1. Фізичні основи радіації.

2. Дію іонізуючих випромінювань на живі організми.

3. Методи протирадіаційного захисту, основані на фізичних законах послаблення іонізуючих випромінювань.

4. Основи законодавства з радіаційної гігієни.

Вміти: 1. Виконувати математичні розрахунки, користуватись при розрахунках мікрокалькуляторами чи персональними комп'ютерами.

2. Користуватись довідково-нормативними матеріалами.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 508 – 524.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 252 – 257.

3. Загальна гігієна: посібник для практичних занять / За загальною редакцією Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001. – С. 416 – 419.

4. Гурова А.И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене: Учебное пособие. – М.: Изд-во УДН, 1991. – С. 149 – 150.

Тема 37. Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.

Джерела іонізуючих випромінювань, та їх розповсюдження у навколишньому середовищі. Іонізуюче випромінювання як чинник навколишнього середовища: фізичні властивості, види, що використовуються у медицині, та їх джерела. Поняття про радіонукліди. Якісні (енергія випромінювання, проникаюча та іонізуюча здатність) і кількісні (експозиційна, поглинута, еквівалентна та ефективна дози, щільність потоку часток) характеристики іонізуючого випромінювання. Якісні (вид ядерного перетворювання, період напіврозпаду) і кількісні (активність) характеристики радіонуклідів. Поняття про дозу опромінення та види доз. Радіаційна загроза та радіаційна безпека. Види променевих уражень. Умови та фактори, від яких залежить ступінь важкості променевих уражень. Гігієнічні принципи та методи протирадіаційного захисту. Параметри радіаційного захисту, що визначають за допомогою розрахункових методів (захист кількістю, часом, відстанню, екрануванням) та методика їх розрахунку. Радіаційний контроль як основний принцип радіаційного захисту. Види радіаційного контролю. Дозиметричні прилади, що використовуються для проведення радіаційного контролю. Методика роботи з дозиметричними приладами.

Знати: 1. Способи застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах з діагностичною і лікувальною метою.

2. Закономірності біологічної дії іонізуючих випромінювань.

3. Сутність радіаційної небезпеки при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань.

Вміти: 1. Вимірювати і оцінювати параметри, які характеризують радіаційну обстановку в виробничих і суміжних приміщеннях та індивідуальні дози опромінення персоналу при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань.

2. Проводити санітарне обстеження радіологічних і рентгенологічних відділень лікарняних закладів.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 254—277.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 254—276.

3. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1999 — С. 135—149.

4. Кириллов В.Ф. Радиационная гигиена / В.Ф. Кириллов, Е.Ф. Черкасов. — М.: Медицина, 1982. — С. 17—102, 141—148; 158—167

5. Руководство к лабораторным занятиям по радиационной гигиене / Под ред. Ф.Г.Кроткова. — М.: Медицина, 1980. — С. 26—58, 125—129.

6. Пивоваров Ю.П. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене / Ю.П. Пивоваров, О.Э. Гоева, А.А. Величко. — М.: Медицина, 1983. — С. 114—135.

7. Радиация: дозы, эффекты, риск. — М.: Мир, 1988. — 80 с.

8. Авсеенко В.Ф. Дозиметрические и радиометрические приборы и измерения / В.Ф. Авсеенко. — К.: Урожай, 1990. — 144 с.

9. Радіаційна медицина / За ред. О.В.Ковальського – К.: Вища школа, 1993. — 121 с.

10. Нікберг І.І. Радіаційна гігієна / І.І. Нікберг. – К.: “Вища школа”, 1999. — 160 с.

11. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001 — С. 274—294.

Тема 38. Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.

Гігієнічні вимоги до земельної ділянки багатoproфільного лікувально-профілактичного закладу (розміри, характеристика ґрунту, зонування, відсотки забудови, озеленення тощо). Гігієнічне значення систем забудов лікарень, їх порівняльна характеристика щодо умов перебування хворих, експлуатації та праці медперсоналу. Проекти забудови (реконструкції або капітального ремонту) лікувально-профілактичного закладу: а) порядок замовлення, експертизи, погодження та варіанти погоджень; б) перелік та характеристика основних складових частин (альбомів) проекту; в) порядок забудови, контролю та прийняття об'єкту до експлуатації. Особливості планування та облаштування спеціалізованих лікарень відділень.

Знати: 1. Основні санітарно-гігієнічні вимоги до планування та режиму експлуатації лікувально-профілактичних закладів і відділень терапевтичного, хірургічного, інфекційного профілю та спеціалізованих відділень.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати за будівельними кресленнями ситуаційного та генерального планів розміщення та зонування території проєктованих лікувально-профілактичних закладів з урахуванням оточуючих земельну ділянку об'єктів та "рози вітрів", відповідність нормативам відсотку забудови, озеленення, орієнтацію будівель.

2. Визначати і оцінювати за планами та розрізами будівель відповідність гігієнічним нормативам площі, кубатури, санітарного благоустрою лікарняних приміщень, їх відповідності функціональному призначенню.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 474-484.

2. Гончарук Є.Г. та ін. Комунальна гігієна. – Київ: Здоров'я, 2003. – С.615-617, 632-657.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології –2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 558-585.

4. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 297-300.

або 1971 р. с. 389-412; або 1964 р. с. 412-432.

5. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 306-319.

6. Матеріали лекції до теми.

Тема 39. Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиєпідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.

Внутрішньолікарняні інфекції: визначення, гігієнічне, медичне та економічне значення. Основні причини, джерела та наслідки внутрішньолікарняних інфекцій. Провідні заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Санітарно-протиєпідемічний режим: визначення, значення, основні заходи та засоби його дотримання. Дезобробка: визначення, види та значення, критерії оцінки ефективності. Основні заходи та засоби санітарно-протиєпідемічного режиму та критерії оцінки їх ефективності. Санітарно-гігієнічне забезпечення вакцинації та імунізації.

Знати: 1. Основні причини, джерела та наслідки внутрішньолікарняних інфекцій.

2. Провідні заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій.

3. Основні заходи та засоби санітарно-протиєпідемічного режиму та критерії оцінки їх ефективності.

Вміти: 1. Застосовувати критерії оцінки ефективності.

Література:

1. Гончарук Є. Г. Комунальна гігієна. – К.: Здоров'я, 2006. – С. 562-698.

2. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з

основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. — С. 601-607.

3. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. Гігієна з основами екології: – К.: Здоров'я. 2001. – С. 321-339.

4. Матеріали лекції до теми.

Тема 40. Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.

Гігієнічні вимоги до окремих структурних підрозділів лікарні (перелік, розміри, взаєморозташування, їх освітлення, мікроклімат тощо): а) поліклініка; б) приймальне відділення; в) основні стаціонарні відділення терапевтичного, хірургічного та інфекційного профілів; г) дитячі відділення, їх особливості. Гігієнічні вимоги до приміщень, що є обов'язковими для більшості стаціонарних відділень: а) палати лікарняні (класифікація, площі, мікроклімат, освітлення, облаштування); б) санітарний блок (перелік та розміри приміщень і місць). Особливості гігієни та охорони праці лікарів, допоміжного медичного та технічного персоналу.

Знати: 1. Основні гігієнічні вимоги до планування, обладнання, режиму, експлуатації лікувальних, діагностичних, допоміжних та побутових підрозділів лікарняного стаціонару.

2. Гігієнічні нормативи мікроклімату, повітряного середовища, вентиляції, природного та штучного освітлення різних підрозділів лікарняного закладу, їх значення щодо ефективності лікування хворих і умов праці медичного персоналу.

4. Шкідливі та небезпечні фактори різних підрозділів лікарняного закладу (діагностичних, фізіотерапевтичних, бальнеологічних тощо), їх вплив на здоров'я пацієнтів і медичних працівників.

Вміти: 1. Виконувати санітарне обстеження та визначати об'єктивні показники гігієнічного стану різних підрозділів лікарняного закладу.

2. Визначати та оцінювати шкідливі і небезпечні фактори в різних підрозділах лікарняних закладів та їх вплив на здоров'я пацієнтів та медичного персоналу.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 485-492.

2. Гончарук Є. Г. Комунальна гігієна. – К.: Здоров'я, 2006. – С. 652-655, 670-686.

3. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. — С. 563-585, 592-607.

4. А.А.Минх. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 306-319.

5. Сергета І.В. та ін. Тестовий контроль з загальної гігієни та екології людини. Навчальний посібник. – Вінниця, 2005. – С. 46-50.

6. Мороз В. М., Сергета І. В., Фещук Н. М., Олійник М. П. Охорона праці у медицині та фармації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – С. 271-342

7. Матеріали лекції до теми.

Тема 41. Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.

Анатомічні особливості та фізіологічні функції шкірного покриву тіла людини. Гігієнічне значення, функції, види одягу та особливостей його призначення. Гігієнічні вимоги до різних шарів комплексу одягу в залежності від їх функціонального призначення. Гігієнічні показники та критерії оцінки мікроклімату в підодежному просторі. Гігієнічні вимоги до лікарняної білизни та одягу. Основні види тканини, їх класифікація за походженням та фізико-хімічними властивостями. Фізико-хімічні показники, які характеризують гігієнічні властивості тканини. Гігієнічна характеристика властивостей та можливостей використання натуральних, синтетичних та штучних тканин

у різних шарах комплекту одягу. Класифікація за призначенням та гігієнічна характеристика тканин виробничого одягу. Класифікація і характеристика захисного одягу від шкідливих факторів виробничого середовища – фізичних, хімічних, біологічних. Гігієнічні умови праці у ньому. Загальна схема гігієнічної оцінки тканини, методика визначення окремих її показників (товщини, питомої ваги, пористості, капілярності, гігроскопічності, відносної паро- і теплопровідності, стійкості до кислот, лугів, органічних розчинників, до механічної дії, теплової радіації тощо). Догляд за ротовою порожниною як один з основних засобів профілактики стоматологічних захворювань. Будова та функції, мікробіологічні особливості ротової порожнини людини. Поняття про природне та штучне чищення зубів. Гігієнічна оцінка засобів догляду за зубами: зубних порошків, зубних паст, зубних щіток, зубочисток, еликсирів для полоскання тощо. Гігієнічні вимоги до матеріалів для виготовлення зубних порошків, зубних паст, зубних щіток, зубочисток, протезування зубів. Гігієнічні вимоги до конструкції і форми щіток, методики чистки зубів, режиму догляду за ротовою порожниною.

Знати: 1. Анатомічні особливості та фізіологічні функції шкірного покриву людського тіла.

2. Гігієнічне значення та функції одягу і взуття.

3. Види і фізико-хімічні властивості тканин одягу.

Вміти: 1. Працювати з кататермометром, мікрометром, торзійними чи аналітичними вагами при визначенні фізико-хімічних властивостей тканин.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 546–558.

2. Гігієна праці. / За ред. А.М.Шевченка. – 2 видання: Інфотекс, 2000, С. 389–404.

3. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 494–502.

4. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: 1983 – С. 305–307.

5. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С.578–592.

6. Гигиена детей и подростков. / Под ред. В.Н.Кардашенко. – М.: Медицина, 1980. – С. 317–385.

7. Гигиенические требования к одежде для детей (методические указания). – М., 1984.

8. Минх А.А. Общая гигиена. – М., 1984.

9. Справочник по гигиене труда. / Под ред. Б.Д.Карпова, В.Е.Ковшило. – М., Медицина, 1979. – 445с.

10. Чекаль В.Н. и др. Гигиенические особенности одежды из искусственных материалов. – К., 1982.

11. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.И. и др. – М.: Медицина, 1985. – С. 212.

12. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

13. Станкевич К.І., Шедтель В.И. Методы гигиенических исследований полимеров. – К., 1969. – 269 с.

Тема 42. Гігієнічні основи здорового способу життя.

Фізіологічні функції шкіри - захисна, обмінна, екскреторна, терморегуляторна, бактерицидна, рецепторна, вітаміно-Д-створююча та інші. Вплив продуктів обміну шкіри, побутових і виробничих факторів зовнішнього середовища на її фізіологічні функції. Миючі засоби, їх класифікація, гігієнічна характеристика. Мило, його хімічна структура, миючі властивості, позитивні та негативні характеристики. Нові миючі засоби: детергенти, шампуні, їх класифікація, гігієнічна характеристика, позитивні та негативні властивості. Тверді та рідкі мила. Бактерицидні мила. Вплив жорсткості та інших якостей

води на ефективність миючих засобів. Алергічні та інші реакції шкіри на тривалу дію миючих засобів. Хімічні засоби захисту шкіри від несприятливого впливу побутових та виробничих шкідливостей - мазі, пасти та інші, їх гігієнічна характеристика. Лазні як засоби підтримання чистоти та стимуляції фізіологічних функцій шкіри.

Знати: 1. Фізіологічні функції шкіри та їх гігієнічну характеристику.

2. Вплив продуктів життєдіяльності шкіри та факторів побутового і виробничого середовища на її функції та організм у цілому.

Вміти: 1. Досліджувати та складати гігієнічну оцінку миючих засобів та хімічних засобів захисту шкіри.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов/. За редакцією Є.Г. Гончарука. - К.: Вища школа, 1995. - С.479-485.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. /Е.И. Гончарук, Ю.И. Кундиев, В.Г. Бардов и др. - К.: Вища школа, 2000. - С.561-568.

Тема 43. Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.

Особливості водопостачання на період надзвичайних ситуацій (катастроф) та у воєнний час. Перелічить служби військових та цивільних формувань, які приймають участь в забезпеченні водою військових та цивільних формувань. Задачі медичної служби щодо проведення контролю за водопостачанням у воєнно-польових умовах при надзвичайних ситуаціях. Норми водопостачання в польових умовах у залежності від особливостей клімато-географічних умов та бойової обстановки. Санітарно-епідеміологічна розвідка вододжерел у польових умовах. Мета та основні етапи розвідки. Склад розвідгрупи та її матеріальне забезпечення. Методика санітарного обстеження вододжерел у польових умовах. Зміст та порядок складання донесення про результати санітарної розвідки та оцінки якості води.

Знати: 1. Гігієнічне, епідеміологічне значення, вимоги до питної води та їх особливості у воєнно-польових умовах, при інших надзвичайних ситуаціях, норми польового водопостачання військових і цивільних формувань, їх обґрунтування.

2. Гігієнічну характеристику різних джерел водопостачання.

3. Показники якості питної води та води водойм, їх нормування.

Вміти: 1. Виконати санітарне обстеження джерел водопостачання.

2. Визначити дебіт джерел водопостачання.

3. Відібрати пробу води для аналізу.

4. Визначити органолептичні, санітарно-хімічні показники якості води та її забруднення.

5. Скласти висновки та рекомендації за результатами санітарного обстеження та аналізу води.

Література:

1. Військова гігієна з гігієною при надзвичайних ситуаціях. Підручник / За ред. Пашка К.О. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – С. 109-152.

2. Гігієна та екологія / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 627-632.

3. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д.Бардова. – К., 1999. – С. 86-91.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.

5. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. С. 207-214.

6. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

7. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця., 1994. – С. 28-35.
8. Матеріали лекції до теми.

Тема 44. Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.

Види розміщення військ та потерпілого населення в польових умовах. Особливості польового розташування розміщення військ та потерпілого населення. Класифікація польових жител та їх характеристика. Основні шкідливості закритих захисних споруд. Розрахунок умов перебування в закритих фортифікаційних спорудах. Характерні особливості умов праці при надзвичайних ситуаціях у залежності від їх походження. Табельні засоби польового розміщення військ та потерпілого населення. Задачі медичної служби з питань забезпечення польового розташування розміщення військ та потерпілого населення. Класифікація фортифікаційних споруд та їх характеристика. Основні шкідливості в закритих захисних спорудах. Види повітрязабезпечення герметизованих сховищ. Загальні принципи, покладені в основу розрахунку умов перебування в закритих фортифікаційних спорудах.

Знати: 1. Гігієнічні вимоги до земельних ділянок для розміщення формувань та до планування території цих ділянок.

2. Гігієнічні вимоги до санітарного благоустрою місць розміщення (водозабезпечення, збір, видалення та знешкодження твердих і рідких покидьок, тощо).

3. Особливості мікроклімату та хімічного складу повітряного середовища в польових житлах, фортифікаційних спорудах, заглиблених в землю.

Вміти: 1. Розглядати проектні матеріали (ситуаційний план, генеральний план, плани і розрізи приміщень тощо), складати по цих матеріалах експертні висновки.

2. Виконувати санітарне обстеження території розміщення, приміщень та служб різного призначення, вимірювати параметри мікроклімату, хімічних забруднень повітря у таких приміщеннях.

3. Формулювати висновки та пропозиції за результатами експертизи проектних матеріалів чи обстеження об'єктів поселення.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 591-605.
2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. (За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 118-137.
4. Організація медичного забезпечення військ: Підручник для студ. мед.закл. освіти України III-IV рівнів акредитації / за ред. проф. Паська В.В.: – К.: «МП. Леся», 2005. – С. 152-154.
5. Кошелев Н.Ф., Логаткин М.Н., Михайлов В.П. Санитарно-гигиенический контроль за питанием, водоснабжением и размещением войск. – Л., 1983. – С. 303-416.
6. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни – Вінниця, 1994, С. 50-64.
8. Матеріали лекції.

Тема 45. Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.

Визначення і класифікація катастроф і надзвичайних ситуацій. Санітарно-епідеміологічна вертикаль ЗС України. Національні формування медицини катастроф. Комплекс гігієнічних та протиепідемічних заходів в осередку надзвичайних ситуацій. Шкідливі і небезпечні фактори, які супроводжують катастрофи та інші надзвичайні стани,

їх вплив на здоров'я і працездатність ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення. Особливості праці в осередку надзвичайних ситуацій та їх профілактика. Клінічні та психофізіологічні методи оцінки працездатності, стомленості і втоми та стану здоров'я ліквідаторів. Гігієнічна характеристика індивідуальних засобів захисту, які використовуються при надзвичайних ситуаціях ліквідаторами, військовими та цивільними формуваннями. Гігієна праці військовослужбовців у разі надзвичайних ситуацій і у воєнний час.

Знати: 1. Значення гігієнічного забезпечення умов праці військових і цивільних формувань при надзвичайних ситуаціях.

2. Характерні особливості умов праці при надзвичайних ситуаціях у залежності від їх походження.

3. Шкідливі і небезпечні фактори, які супроводжують катастрофи та інші надзвичайні стани, їх вплив на здоров'я і працездатність ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення.

4. Клінічні та психофізіологічні методи оцінки працездатності, стомленості, стану здоров'я ліквідаторів.

Вміти: 1. Виявляти шкідливі та небезпечні фактори, які виникають при різних видах надзвичайних ситуацій і можуть впливати на стан здоров'я та працездатність учасників ліквідації їх наслідків.

2. Виявляти клінічні, психофізіологічні ознаки зниження працездатності, порушень здоров'я учасників ліквідації наслідків катастроф.

3. Навчати особовий склад методам та засобам збереження здоров'я і працездатності при ліквідації наслідків катастроф та інших лихоліть, використанням індивідуальних засобів захисту (респіраторів, протигазів, спецодягу), допінгів, психотропних препаратів тощо.

4. Володіти доступними і доцільними в умовах катастроф методами і засобами медичного контролю за важкістю, напруженістю праці, психофізіологічним, фізичним станом ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 118-137.

2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 551, 642-655.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 443-445, 689-696.

5. Кошелев Н.Ф., Логаткин М.Н., Михайлов В.П. Санитарно-гигиенический контроль за питанием, водоснабжением и размещением войск. – Л., 1983. – С. 303-416.

6. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять // За ред. проф. І.І.Даценко. – Львів: Світ, 1992. – С. 4-47; 51-55; 253-255.

7. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М.: Медицина, 1983. – С. 59-64; 93-101; 107-110; 210-213.

8. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни – Вінниця, 1994, С. 50-64.

9. Матеріали лекції.

Тема 46. Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.

Особливості водопостачання на період надзвичайних ситуацій (катастроф) та у воєнний час. Перелічіть служби військових та цивільних формувань, які приймають участь в забезпеченні водою військових та цивільних формувань. Задачі медичної служби

щодо проведення контролю за водопостачанням у воєнно-польових умовах при надзвичайних ситуаціях. Норми водопостачання в польових умовах у залежності від особливостей клімато-географічних умов та бойової обстановки. Санітарно-епідеміологічна розвідка вододжерел у польових умовах. Мета та основні етапи розвідки. Склад розвідгрупи та її матеріальне забезпечення. Методика санітарного обстеження вододжерел у польових умовах. Зміст та порядок складання донесення про результати санітарної розвідки та оцінки якості води.

Знати: 1. Показники якості питної води, види обробки води, методи, засоби очищення, знезараження, опріснення води, їх особливості при централізованому і децентралізованому водопостачанні.

2. Методи санітарно-гігієнічного контролю за водопостачанням населених місць при централізованому і децентралізованому варіантах.

Вміти: 1. Визначати активність препаратів для хлорування води, визначати дозу хлору для знезараження води за хлорпотребую.

2. Знезаражувати воду методом гіперхлорування; дехлорувати воду фізичними та хімічними методами (фільтрація через адсорбенти, тіосульфатом натрію).

3. Оцінити ефективність очищення, знезараження, опріснення води.

Література:

9. Військова гігієна з гігієною при надзвичайних ситуаціях. Підручник / За ред. Пашка К.О. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – С. 109-152.

10. Гігієна та екологія / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 627-632.

11. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д. Бардова. – К., 1999. – С. 86-91.

12. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.

13. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. С. 207-214.

14. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

15. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця., 1994. – С. 28-35.

16. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Є., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М. 1983. – С.42-52.

17. Матеріали лекції до теми.

Тема 47. Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.

Завдання формувань та підрозділів медичної служби по забезпеченню санітарного контролю за організацією харчування в польових умовах. Об'єкти, сили та засоби, необхідні для проведення санітарного нагляду за організацією харчування у польових умовах. Джерела, шляхи і фактори, що визначають рівень забруднення продовольства у польових умовах. Особливості організації харчування в умовах забруднення продовольства радіонуклідами. Особливості організації медико-санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань при надзвичайних ситуаціях. Етапи медичної експертизи продовольства і їх гігієнічна характеристика.

Знати: 1. Гігієнічну характеристику та вимоги до якості харчових продуктів;

2. Критерії (нормативи) експертної оцінки харчових продуктів;

3. Організаційно-штатні формування та лабораторні засоби медичної служби формувань по проведенню експертизи продовольства у польових умовах.

- Вміти:* 1. Виконати санітарне обстеження продовольчого об'єкта;
2. Відібрати проби продуктів для експресного і лабораторного аналізу, провести індикацію продовольства на зараження отруйними, радіоактивними речовинами за допомогою приладів ПХР-МВ та ДП-5В і за загальними (органолептичними, санітарно-хімічними) показниками якості і псування продуктів;
3. Скласти експертне заключення за результатами медичної експертизи продукту.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 619-626.
2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа. 1995. – С.127-129.
3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.
4. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д.Бардова. – К.: –1999. – С. 86-91.
5. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. С. 207-214.
6. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.
7. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця, 1994. – С. 6-17.
8. Матеріали лекції по темі заняття.

Самостійна робота (90 годин)

Тема 1. Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень

Гігієна як наука. Основні закони, поняття, терміни та визначення в гігієні. Методологія гігієни. Методи гігієнічних досліджень. Поняття профілактики як одного з основних принципів охорони здоров'я, види профілактики. Профілактична спрямованість державної системи охорони здоров'я. Основні законодавчі акти і постанови з питань охорони здоров'я населення та екологічної безпеки. Зміст поточного та запобіжного санітарного нагляду. Єдність дій у роботі лікувально-профілактичних та санітарно-епідеміологічних закладів країни. Гігієнічні знання, що необхідні лікарю загальної практики та сімейному лікарю в ході здійснення своїх обов'язків у лікувальних закладах, на виробничих підприємствах, на сільській лікарській дільниці, в дитячих закладах, в родині тощо.

Знати: 1. Поняття “профілактика”, як одна з основ медицини та її складові – гігієна та санітарія.

2. Основні поняття, методи та засоби досліджень з фізики, хімії, біології, мікробіології, фізіології та інших попередніх курсів, які використовуються для дослідження факторів навколишнього середовища та їх впливу на організм і здоров'я.

3. Основи математичної обробки результатів медико-біологічних досліджень.

Вміти: 1. Проводити фізичні, хімічні, бактеріологічні вимірювання об'єктів навколишнього середовища та їх впливу на організм.

2. Працювати з комп'ютерами чи мікрокалькуляторами при статистичній обробці результатів гігієнічних досліджень

Література:

11. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 14-33.
12. . Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. 13-32.

13. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С. 8-96; 155-161; 593-624.
14. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004 – С. 3-74.
15. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної та тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995 – С. 6-11.
16. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Р.Х. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 5-11.
17. Даценко І.І. Гігієна та екологія людини. Навчальний посібник. – Львів: "Афіша", 2000. – 247с.
18. Загальна гігієна. Словник-довідник. / І.І.Даценко, В.Г.Бардов, Г.П.Степаненко та ін. / За ред. І.І.Даценко. – Львів: "Афіша", 2001. – 242 с.

Тема 2. Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.

Проблема епідеміології обструктивних захворювань органів дихання в Україні, основні причини низької діагностики цих захворювань. Питання клінічного перебігу бронхіальної астми та ХОЗЛ згідно стадій захворювання. Важливість базисної терапії ХОЗЛ, бронхіальної астми із застосуванням інгаляційних глюкокортикостероїдів, пролонгованих бронхолітиків та їх комбінацій. Питання невідкладних станів та допомоги при загостреннях ХОЗЛ та бронхіальної астми. Будуть продемонстровані доставкові пристрої, висвітлена роль небулайзерної терапії у лікуванні бронхообструктивних захворювань. Обговорені питання особливостей перебігу обструктивних захворювань органів дихання на тлі супутніх захворювань внутрішніх органів. Будуть обговорені питання раціональної антибактеріальної терапії при інфекційному загостренні ХОЗЛ. Питання легкого, середнього та важкого загострення при ХОЗЛ та бронхіальній астмі, особливості надання допомоги як на амбулаторному етапі, так і на стаціонарному. Буде обговорено роль інгаляційних бета2-агоністів, системних та інгаляційних глюкокортикостероїдів в лікуванні загострення обструктивних захворювань.

Знати: 1. Природу, фізичні характеристики, спектральний склад сонячної радіації.

2. Фізичні характеристики, спектральний склад, біологічну дію ультрафіолетової радіації.

3. Дозиметричні одиниці і методи вимірювання ультрафіолетової радіації.

Вміти: 1. Працювати з ультрафіолетметром (уфіметром) згідно інструкції до нього.

2. Визначати титри реактивів та концентрацію речовин методом об'ємної титриметрії.

3. Використовувати математичні методи розрахунку інтенсивності та доз ультрафіолетової радіації.

Література:

12. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 34–51.
13. Даценко І.І., Габович В.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна та основи екології. – К.: „Здоров'я”, 2004. – С. 98-106, 445–446.
14. Гончарук Е.И., Кундиев Ю.И., Бардов В.Г. и др. Пропедевтика гигиены. Общая гигиена./ К: Вища школа. 2000. – С. 254–289.
15. Р.Д.Габович, Г.Х.Шахбазян, С.С.Познанский. Гигиена – К.: Вища школа, 1983. – С. 31–36, 129-133, 203-207.
16. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 13-21.

Тема 3. Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.

Видиме світло та фізичні основи освітлення. Зорові функції та їх значення. Класифікація видів освітлення. Біологічна дія видимого світла. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що виникають внаслідок впливу недостатньої та надлишкової освітленості. Вимоги до виробничого освітлення. Типи електричних ламп, їх переваги та недоліки. Призначення та види світлової арматури. Методи гігієнічної оцінки природного освітлення. Методи гігієнічної оцінки штучного освітлення.

Знати: 1. Фізичні характеристики та гігієнічне значення природного освітлення, вимоги і критерії його оцінки з урахуванням характеру зорових робіт, призначення приміщень.

2. Фактори, від яких залежить рівень природного освітлення приміщень – зовнішні та внутрішні. Фактори, що впливають на рівень штучної освітленості.

3. Показники і методи вимірювання природного та штучного освітлення.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати геометричні показники природного освітлення приміщень.

2. Вимірювати, оцінювати освітленість люксометром та визначати коефіцієнт природного та штучного освітлення (КПО) і давати їм гігієнічну оцінку.

3. Давати комплексну гігієнічну оцінку освітлення приміщень та робочих місць з врахуванням характеру зорової роботи та призначення приміщень.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 51-71.

2. І.І. Даценко, Р.Д. Габович. Профілактична медицина. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 278-281.

3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 197-207.

4. Р.Д.Габович, Г.Х.Шахбазян, С.С.Познанский. Гигиена – К.: Вища школа, 1983. – С.129-134.

5. Общая гигиена // Г.И.Румянцев, М.П.Воронцов, Е.И.Гончарук и др. – М.: Медицина, 1985.– С. 271-276.

6. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 298-301.

7. В.А.Покровский Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С. 191-194.

8. А.А.Минх. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 278-293.

9. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 3-5.

10. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко – К.; 1994. – ч. 1. – С. 26-29.

Тема 4. Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.

Основи фізіології теплообміну людини та його зв'язок з мікрокліматичним режимом навколишнього середовища. Шляхи тепловіддачі. Визначення поняття “мікроклімат”. Фактори, що характеризують мікроклімат та їх гігієнічне значення. Види мікроклімату. Поняття про комфортний та дискомфортний мікроклімат. Показники, що характеризують рух та напрямок руху повітря. Поняття про “розу вітрів” її практичне використання у запобіжному санітарному нагляді при проектуванні будівництва. Методика роботи з приладами, що призначені для визначення температури повітря. Методика роботи з приладами, що призначені для визначення вологості повітря. Методика роботи з приладами для визначення швидкості та напрямку руху повітря.

Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що виникають внаслідок впливу на організм людини дискомфортного мікроклімату. Заходи профілактики. Гігієнічна оцінка температурно-вологісного режиму та швидкості руху повітря в приміщеннях житлових і громадських будівель.

Знати: 1. Визначення поняття «мікроклімат» та фактори, що його формують.

2. Основи фізіології теплообміну та терморегуляції організму, їх залежність від мікрокліматичного режиму приміщень: фізіологічні реакції організму в умовах комфортного та дискомфортного (нагрівного, охолоджуючого) мікроклімату.

Вміти: 1. Вимірювати температуру повітря, радіаційну температуру, показники вологості повітря у приміщеннях та оцінювати температурно-вологісний режим приміщень різного призначення (житлових, громадських, виробничих).

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 259–276.

2. Даценко І. І. Профілактична медицина : загальна гігієна з основами екології / І. І. Даценко, Р. Д. Габович. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 278–281.

3. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін./ За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995.–С. 118–137.

4. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. Гончарук Е.И., Кундиев Ю.И., Бардов В.Г. и др. – К.: Вища школа, 2000. – С. 217–237.

5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять. /І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький /За ред. І.І.Даценко. – Львів: Світ, 1992. – С. 13–17.

6. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: Вища школа, 1983. – С. 36–40, 121–123, 203–207, 284–285.

7. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 11–18.

8. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 5–6.

9. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред.В.Г.Бардова, І.І.Швайко – К., 1994. – ч.1. – С. 38–42.

Тема 5. Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.

Хімічний склад атмосферного повітря та повітря що видихається. Провідні критерії та показники забруднення атмосферного повітря (фізичні, хімічні, бактеріологічні). Основні джерела забруднення повітря житлових і виробничих приміщень. Окислюваність та вміст вуглекислоти як чутливі показники забруднення повітря житлових приміщень. Гігієнічне значення вентиляції приміщень. Види вентиляції житлових та виробничих приміщень. Гігієнічні показники чистоти повітря. Показники ефективності вентиляції. Необхідний і фактичний об'єм вентиляції та кратність об'єму повітря, методи їх визначення. Поняття про мікроклімат і фактори, що його характеризують. Методики клініко-фізіологічного дослідження впливу мікроклімату на організм та самопочуття людини. Комплексна гігієнічна оцінка теплового балансу організму. Фізичні методи оцінки комплексного впливу мікроклімату на організм людини. Фізіологічні методи оцінки комплексного впливу мікроклімату на організм людини. Методика визначення еквівалентно-ефективних температур. Методика визначення результуючих температур. Розрахунок теплопродукції та тепловіддачі (випромінюванням, конвекцією, випаровуванням, сумарних) в залежності від мікроклімату.

Знати: 1. Гігієнічне значення руху атмосферного повітря та повітря закритих приміщень, його роль в формуванні мікроклімату, в механізмах теплового обміну організму.

2. Методи і засоби визначення напрямку та швидкості руху повітря у відкритій

атмосфері та в приміщенні.

3. Основні закони термодинаміки та фізіологічні основи теплообміну і терморегуляції організму (в об'ємі програм біофізики, біохімії, фізіології).

4. Гігієнічне значення мікроклімату приміщень різного призначення, його різновиди та показники.

5. Вплив на людину комфортного та дискомфортного (нагрівачого та охолоджуючого) мікроклімату.

Вміти: 1. Визначати напрямок та силу вітру і швидкість руху повітря.

2. Скласти гігієнічні висновки та оцінювати результати визначення напрямку та швидкості руху повітря у відкритій атмосфері і в закритих приміщеннях.

3. Вимірювати і оцінювати показники мікроклімату (температуру повітря, радіаційну температуру, вологість та швидкість руху повітря).

4. Вимірювати і оцінювати фізіологічні показники впливу мікроклімату на теплообмін і терморегуляцію організму (частоту дихання, серцевих скорочень, артеріальний тиск, температуру тіла та поверхні шкіри, інтенсивність потовиділення, електропровідність шкіри), оцінювати суб'єктивне тепловідчуття людини на підставі фізіологічного стану та психоемоційних реакцій.

Література:

1. Общая гигиена (пропедевтика гигиены): // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. 2-е изд. Перераб. и доп. – К.: Вища школа, 1999. – С. 140-142, 217-237.

2. Гігієна та екологія. Підручник. / за ред. В.Г. Бардова. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 94-105, 123-137.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 79-97; 120-123; 272-276; 466-476.

4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 73-77, 267-273.

5. Руководство к практическим занятиям по коммунальной гигиене / Под ред. Е.И.Гончарука. – М.: Медицина, 1990. – С. 318-327.

6. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 6-7.

Тема 6. Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.

Клімат та здоров'я людини. Кліматоформуючі та кліматохарактеризуючі фактори. Акліматизація (види, фактори, які впливають на акліматизацію, гігієнічні рекомендації). Особливості акліматизації у північних та південних широтах. Гігієнічні основи кліматотерапії та кліматопрофілактики. Погода та здоров'я людини. Погодоформуючі та погодохарактеризуючі фактори. Вплив погоди на здоров'я. Гелеометеотропні реакції та їх профілактика. Медичні класифікації погоди, гігієнічне значення показників, які знаходяться в їх основі.

Знати: 1. Фізіологію терморегуляції та адаптації людини.

2. Основи гігієни навколишнього середовища.

3. Медичні класифікації погоди.

4. Методику медико-метеорологічного прогнозування.

5. Методи профілактики (перманентної, сезонної, термінової) геліометеотропних реакцій у здорової та хворої людини при різних захворюваннях.

6. Загальні та прикладні медичні класифікації клімату.

7. Структуру і організацію служби нагляду за клімато-погодними умовами та їх прогнозуванням.

Вміти: 1. Визначати показники, що характеризують кліматичні та погодні умови місцевості, і давати гігієнічну оцінку результатам.

2. Проводити статистичні розрахунки, в т.ч. за допомогою програмуючих мікрокалькуляторів чи комп'ютерів.

3. Подавати результати статистичної обробки у вигляді таблиць, графіків, діаграм, схематичних карт.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 106–121.
2. Даценко І.І., Габович Р.Д. профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 124–140.
3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 157–92.
4. І.В. Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 28–30.

Тема 7. Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.

Ґрунт та його гігієнічне значення. Види ґрунтів. Походження, формування, механічна структура, фізичні властивості та природний хімічний склад ґрунтів. Процеси самоочищення ґрунту. Захворювання, виникнення яких пов'язане із забрудненням ґрунту. Методи санітарного обстеження території та відбору проб ґрунту для фізико-хімічного, бактеріологічного, гельмінтологічного, радіометричного та токсикоз-хімічного досліджень. Схема санітарної оцінки та показники санітарного стану ґрунту. Основні етапи нормування екзогенних хімічних речовин у ґрунті. Показники шкідливості ґрунту. Заходи щодо санітарної охорони ґрунту.

Знати: 1. Гігієнічне, епідемічне та ендемічне значення ґрунту.

2. Показники і шкалу оцінки санітарного стану ґрунту.

3. Роль ґрунту як середовища знешкодження відходів господарсько-побутової та виробничої діяльності людини.

Вміти: 1. Виконати санітарне обстеження ділянки ґрунту з урахуванням її функціонального призначення (територія дитячого закладу, лікарні, очисних споруд тощо).

2. Визначити місця відбору та відібрати проби ґрунту для санітарно-хімічного, бактеріологічного і гельмінтологічного дослідження.

3. Скласти гігієнічний висновок про санітарний стан ґрунту на підставі даних санітарного обстеження земельної ділянки та результатів лабораторного дослідження.

4. Прогнозувати орієнтовний рівень здоров'я населення в залежності від ступеню забруднення ґрунту екзогенними хімічними речовинами (ЕХР).

Література:

1. Гігієна та екологія. За ред. В.Г.Бардова – Вінниця: Нова Книга, 2006, 210-224.
2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 129-130; 316-324.
3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 1999. – С.144-145; 382-391.
4. Комунальна гігієна / Є.Г. Гончарук, В.Г. Бардов, С.І. Гаркавий, О.П. Яворівський та ін.; За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 332-384.
5. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 220-236.
6. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. / І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. / За ред. І.І.Даценко. – Львів.: "Світ", 1992. – С. 79-89.
7. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1990. – С. 203-215.
8. І.В.Сергета. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 28- 30.

Тема 8. Санітарна очистка населених місць.

Санітарна очистка населених місць та здоров'я населення. Основні системи, методи

та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації твердих відходів. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації рідких відходів промислових та лікарняних стічних вод. Заходи щодо санітарної охорони води, відкритих водоймищ та ґрунту. Методика контролю якості проведення санітарної очистки стічних вод.

Знати: 1. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації твердих відходів.

2. Основні системи, методи та способи збирання, транспортування, знезараження, знешкодження і утилізації рідких відходів промислових та лікарняних стічних вод.

3. Заходи щодо санітарної охорони води, відкритих водоймищ та ґрунту.

Вміти: Оцінювати якість проведення санітарної очистки стічних вод.

Література:

10. Дашенко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 223, 224.

11. Комунальна гігієна. Підручник /За редакцією Гончарука Є.Г. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 218 – 316.

12. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 213, 214.

13. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Гончарук Є.Г., Кундієв Ю.І., Бардов В.Г. та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа. 1995. – С.127–130.

14. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 93–106.

15. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.И. и др. – М.: Медицина, 1990. – С.130–140.

16. Покровский В.А. Гигиена. – М., Медицина, 1979. – С.132–154.

17. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина. – 1971. – С. 215–232.

18. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

Тема 9. Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.

Гігієнічне значення та загальні основи планування населених місць. Вимоги до розміщення і проектування міських поселень. Вимоги до розміщення і проектування сільських поселень. Основні види та методика санітарного обстеження і описання об'єктів. Екологічний паспорт об'єкта. Основні критерії оцінки результатів санітарного обстеження об'єкта.

Знати: 1. Основи санітарного нагляду. Класифікацію (перелік) об'єктів поточного санітарного нагляду.

2. Форми та методи, які використовуються при проведенні поточного санітарного нагляду і при оцінці його результатів.

3. Значення візуальних, органолептичних, інструментальних та лабораторних методів, як засобів об'єктивної оцінки об'єкта обстеження.

4. Основні документи санітарного і правового законодавства, які використовуються при оцінці результатів санітарного обстеження.

Вміти: 1. Використовувати опитувальні, візуальні (оглядові) та органолептичні методи оцінки окремих факторів (показників) обстежуваного об'єкта, його офіційну і санітарну документацію.

2. Проводити і оцінювати інструментальні дослідження фізичних факторів на обстежуваному об'єкті, відбирати проби для аналізів, читати і оцінювати результати лабораторних досліджень хімічних, біологічних чинників.

3. Оформляти результати санітарного обстеження об'єкта (описи, акти, санкції, протоколи про санітарні порушення).

Література:

1. Бардов В.Г. та ін. Гігієна та екологія. – Вінниця.: Нова книга, 2006 (тема 13, С. 149–160; тема 14, С. 162–167).
2. Гончарук Є.Г. та ін. Комунальна гігієна. – Київ.: Здоров'я, – 2003. – С. 680–723.
3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. – Київ: Здоров'я, 2004. – С. 231–268.
4. Сергета І.В. та ін. Тестовий контроль з загальної гігієни та екології людини. Вінниця, 2005. – С. 109–122.

Тема 10. Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.

Функції води. Джерела водопостачання, їх класифікація та порівняльна гігієнічна характеристика. Методика проведення санітарної експертизи води. Гігієнічні вимоги до якості води в шахтних колодязях. Загальні вимоги до обладнання джерел місцевого водопостачання. Особливості будови та обладнання шахтної криниці, трубчастого колодязя (свердловини), каптажу, бювету. Методика дезінфекції шахтних колодязів. Правила відбору проб води для проведення хімічних та бактеріологічних досліджень.

Знати: 1. Гігієнічне значення води (фізіологічне, ендемічне, епідеміологічне, токсикологічне, бальнеологічне, клімато-погодоутворююче, господарсько-побутове, народно-господарське).

4. Класифікацію джерел водопостачання та їх гігієнічну характеристику.

5. Програму санітарного обстеження джерел водопостачання: санітарно-топографічного, санітарно-технічного, санітарно-епідеміологічного.

Вміти: 1.Проводити санітарне обстеження джерел водопостачання.

2.Визначати місця відбору та виконати відбір проб води для дослідження, вміти заповнити супровідний бланк.

3.Визначати дебіт (продуктивність) джерел водопостачання.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. Вінниця: Нова Книга, 2006. С. 178-191.
2. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 104-128.
3. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Вища шк., 1999 – С. 142–144.
4. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999 – С. 150-190.
5. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена- К.: Высшая школа, 1983. - С. 67-73.
6. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – Г., Медицина, 1971. – С. 129-136.
7. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Я.І. Гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2001 – С. 59-82.
8. І.В.Сергета. Практические навыки по общей гигиене. - Винница, 1997. – С. 9-12.

Тема 11. Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.

Гігієнічне значення води. Гігієнічні вимоги до якості питної води. Епідеміологічне значення води та її роль у поширенні інфекційних захворювань. Ендемічне значення води та її роль в поширенні захворювань неінфекційної природи. Профілактика біогеохімічних ендемій. Гігієнічні показники та нормативи якості питної води (фізичні, органолептичні, хімічний склад) та показники забруднення (бактеріологічні, органолептичні, хімічні; прямі

та опосередковані). Порівняльна характеристика централізованої та децентралізованої систем водопостачання. Методи санітарного нагляду за централізованими системами водопостачання (запобіжного і поточного). Види лабораторного аналізу води – бактеріологічного, санітарно-хімічного (короткого і повного). Санітарний нагляд за місцевими системами водопостачання. Облаштування та експлуатація колодязів, каптажів. “Санація” колодязів. Державні санітарні норми та правила "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" (ДСанПіН 2.2.4-171-10). Методика читання аналізів та експертна оцінка питної води.

Знати: 1. Гігієнічні показники та нормативи якості питної води (фізичні, органолептичні, хімічний склад) та показники забруднення (хімічні, бактеріологічні – прямі та опосередковані), їх наукове обґрунтування.

2. Поняття і характеристики централізованих (господарсько-питний водопровід) та децентралізованих (колодязі, каптажі) систем водопостачання.

3. Гігієнічну характеристику загальноприйнятих та спеціальних методів поліпшення якості води, технічних засобів їх здійснення на головних спорудах водопроводів при централізованих системах водопостачання.

4. Обсяг заходів по санітарному нагляду за експлуатацією головних споруд водопроводу (окремих його елементів та водопровідної мережі), а також колодязів, каптажів.

Вміти: 1. Давати гігієнічну оцінку якості питної води за даними санітарного обстеження джерела водопостачання і результатів лабораторного аналізу води.

2. Давати гігієнічну оцінку різним методам поліпшення якості води та ефективності експлуатації окремих споруд та засобів, що використовуються з цією метою.

3. Розробляти комплекс заходів для поліпшення якості води та профілактики захворювань, пов'язаних з якістю води.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтики гігієни. / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов та ін / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 127-129, 283-300.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И. Гончарук, Ю.И. Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С. 142-144; 345-364.

3. Бардов В.Г. Гігієна та екологія – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 192-210.

8. Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. 188-205.

5. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: 1983 – С. 57-84.

6. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. / І.І. Даценко, О.Б. Денисюк, С.Л. Долошицький та ін. / За ред. І.І. Даценко. – Львів.: “Світ”, 1992 – С. 57-59.

7. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 150-220.

Тема 12. Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.

9. Гігієнічні вимоги до якості питної води. Правила відбору проб води і складання направлення на дослідження.

10. Державні стандартні правила і норми (ДСанПіН) “Вода питна”. Гігієнічні вимоги до якості питної води централізованого господарства питного водопостачання”.

11. Види, методи та засоби покращання якості питної води.

12. Методи очистки, знезараження, знешкодження та дезактивації води.

13. Методика коагуляції води.

14. Методика знезараження води шляхом хлорування за хлорпотребою нормативними дозами хлору та перехлоруванням.

15. Контроль за якістю проведення очистки та знезараження води.

16. Особливості та основні етапи санації джерела водопостачання.

Знати: 1. Види, методи та засоби покращання якості питної води.
5. Методи очистки, знезараження, знешкодження та дезактивації води.
6. Методика коагуляції води.
7. Методи знезараження води шляхом хлорування за хлорпотребою нормативними дозами хлору та перехлоруванням

Вміти: 1. Визначити вміст хлору у хлорному вапні та оцінити його придатність для проведення знезараження води.

2. Визначити дозу хлорного вапна для проведення знезараження води за хлорпотребою методом пробного хлорування.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — 127—129.

2. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. // І.В.Даценко, Р.Д.Габович. — К.: Здоров'я, 1999. — С.150—175, 190—209.

3. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. Гігієна з основами екології. — К.: Здоров'я, 2001. — С.59—82.

4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. 1971. — С.207—215.

5. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. 1984. — С.73—83.

6. Румянцев Г.И., Вишневская Е.П., Козлова Т.А. Общая гигиена. — М.: Медицина, 1985. — С.106—140.

7. Покровський В.А. Гигиена. — Москва.: Медицина, 1979. — С.93—124.

8. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др.; Вища школа, 2000 — С.518—532.

Тема 13. Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.

Класифікація харчових продуктів. Ступені якості харчових продуктів. Харчова та біологічна цінність молока і молочних продуктів. Харчова та біологічна цінність м'яса, риби та консервів і продуктів їх переробки у харчуванні різних груп населення. Норми споживання. Методи санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів. Методика обґрунтування гігієнічного висновку щодо якості харчових продуктів. Захворювання, які можуть бути викликані споживанням недоброякісного молока, молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.

Знати: 1. Органолептичні ознаки якості та свіжості харчових продуктів.

5. Принципи гігієнічного нормування якості та свіжості харчових продуктів.

6. Показники повноцінності та ознак псування основних харчових продуктів.

Вміти: 1. Відібрати проби продуктів та готових блюд, відправити їх для лабораторного аналізу, заповнити супровідний бланк.

2. Оцінити органолептичні якості та ознаки псування харчових продуктів.

3. Користуватися Держстандартами та іншими нормативними документами при оцінці результатів лабораторного аналізу харчових продуктів і готових блюд. Складати експертний висновок за цими результатами

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 311—320.

2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін./ За ред. Є.Г.Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С.434—458.

3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. /Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. — К.: Вища школа, 2000. — С.512—538.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. — К.: Здоров'я, 2004. — С.322—358.

5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять./І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. /За ред І.І.Даценко. – Львів,: Світ, 1992. – С.103–122.
6. Матеріали лекції до теми.

Тема 14. Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.

Харчова та біологічна цінність зернових та бобових продуктів. Епідеміологічне значення зернових продуктів, їх роль у виникненні захворювань аліментарної природи. Сучасна класифікація напоїв. Гігієнічна характеристика та методи оцінки мінеральних і мінералізованих вод та плодово-ягідних безалкогольних напоїв. Синтетичні безалкогольні напої та їх біологічна цінність. Санітарна експертиза борошна та зернопродуктів, безалкогольних та алкогольних напоїв. Визначення терміну “харчові добавки”. Класифікація харчових добавок. Мета та основні напрямки використання харчових добавок у харчовій промисловості. Вимоги, що пред’являються до харчових добавок. Основні види харчових добавок. Гігієнічне нормування харчових добавок. Гігієнічна характеристика окремих груп харчових добавок, які використовуються в Україні. Особливості впливу харчових добавок на стан здоров’я населення.

Знати: 1. Органолептичні ознаки якості та свіжості харчових продуктів.

4. Принципи гігієнічного нормування якості та свіжості харчових продуктів.

5. Показники повноцінності та ознак псування основних харчових продуктів.

Вміти: 1. Відібрати проби продуктів та готових блюд, відправити їх для лабораторного аналізу, заповнити супровідний бланк.

2. Оцінити органолептичні якості та ознаки псування харчових продуктів.

3. Користуватися Держстандартами та іншими нормативними документами при оцінці результатів лабораторного аналізу харчових продуктів і готових блюд. Скласти експертний висновок за цими результатами.

6. Оволодіти основами нормування та використання харчових добавок у харчовій промисловості.

Література:

13. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров’я, 2004. – С. 330-339.

14. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 311-320.

15. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. –М.: Медицина, 1971. – С. 422-434.

16. Гігієна харчування з основами нутриціології /В.І. Ципріян та ін. – К.: Здоров’я, 1999. – С. 302 – 308.

17. Фізіологія та гігієна харчування / Смоляр В.І. – К.: Здоров’я, 2000. – С. 222–242, 259–283.

18. Гигиена питания / Под ред. К.С. Петровского. – М. Медицина, 1971. – С. 27–294.

19. Санитарно-гигиенические методы исследования пищевых продуктов и воды (Яцула Г.С., Слободкин В.И. и др. Под ред. Г.С. Яцулы. – К. Здоров’я, 1991 – С. 177-191.

20. Контроль качества продукции общественного питания: / Елманов С.Г., Ловачева Г.Н., Успенская Н.П. – М.: Экономика, 1983. – С. 86-100.

21. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 158-173.

22. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. Підручник / Є.Г. Гончарук, Ю.І. Кундієв, В.Г. Бардов та інш. – К. Вища школа, 1995. – С. 454 – 458.

23. Гігієна харчування з основами нутріціології / В.І. Ципріян та інш. Навч. посібник – К.: Здоров'я, 1999. – С. 332 –346.

24. Даценко І.І. та інш. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / за ред. Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001 – С. 158 – 173.

Тема 15. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.

Харчування та здоров'я людини. Види та основні теорії харчування. Поняття про раціональне харчування як основу енергетичного та пластичного обміну речовин в організмі. Гігієнічні принципи раціонального харчування. Фізіологічні основи енергетичного та пластичного обміну речовин в організмі. Методи визначення енерговитрат людини. Фізіологічні норми харчування для різних груп населення. Поняття про коефіцієнт фізичної активності. Класифікація нутрієнтів (харчових речовин) та їх функції в організмі (енергетична, пластична, каталітична, захисна). Фізіолого-гігієнічна характеристика основних харчових речовин (білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів). Методика розрахунку потреб людини в харчових речовинах.

Знати: 1. Фізіологічні основи обміну речовин в організмі.

2. Енергетичний обмін та його регуляцію. Складові частини добових енерговитрат.

3. Фізіолого-гігієнічну характеристику основного обміну та специфічно-динамічної дії їжі.

4. Залежність енергетичного обміну організму від клімато-погодних умов, мікроклімату та емоційного і фізичного навантаження людини.

5. Раціональне харчування як основу забезпечення енергетичних потреб організму людини.

Вміти: 1. Проводити хронометраж добової діяльності індивіда та однорідного колективу з загальним розпорядком дня і харчуванням.

2. Користуватися інструктивними, довідковими матеріалами, формулами, таблицями, номограмами, проводити відповідні розрахунки.

Література:

1. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 330-339.

2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 311-320.

3. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. –М.: Медицина, 1971. – С. 422-434.

4. Гігієна харчування з основами нутріціології /В.І. Ципріян та ін. – К.: Здоров'я, 1999. – С. 302 – 308.

5. Фізіологія та гігієна харчування / Смоляр В.І. – К.: Здоров'я, 2000. – С. 222–242

6. Гигиена питания / Под ред. К.С. Петровского. – М. Медицина, 1971. – С. 27–294.

7. Санитарно-гигиенические методы исследования пищевых продуктов и воды (Яцула Г.С., Слободкин В.И. и др. Под ред. Г.С. Яцулы. – К. Здоров'я, 1991 – С. 177-191.

8. Контроль качества продукции общественного питания: / Елманов С.Г., Ловачева Г.Н., Успенская Н.П. – М.: Экономика, 1983. – С. 86-100.

9. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І.Даценко – Львів, 2001. – С. 158-173.

Тема 16. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.

Методи оцінки адекватності та збалансованості харчування. Методи балансових і бюджетних досліджень харчування, їх суть, переваги та недоліки при оцінці індивідуального і колективного харчування. Анкетно-опитувальний, ваговий методи вивчення харчування, їх суть, переваги та недоліки при оцінці індивідуального і

колективного харчування. Лабораторні методи визначення енергетичної цінності та нутрієнтного складу добового раціону. Правила відбору проб. Розрахункові методи визначення та оцінки кількісного і якісного складу добового раціону. Поняття про меню-розкладку. Принципи складання меню-розкладки. Медичні, санітарно-гігієнічні заходи щодо оптимізації харчування організованих колективів чи окремих осіб.

Знати: 1. Соціально-економічні та санітарно-гігієнічні основи індивідуального і колективного харчування.

2. Розрахункові, лабораторні та інші методи визначення повноцінності харчування окремих осіб чи організованих колективів.

Вміти: 1. Визначати та оцінювати соціально-економічні та гігієнічні показники харчування - балансові, бюджетні, опитувально-анкетні, вагові та інші.

2. Проводити аналіз результатів лабораторних досліджень добового раціону та його адекватності енерговитратам і потребам в нутрієнтах.

3. Вивчати та оцінювати харчування окремих осіб і організованих колективів розрахунковими методами, за меню-розкладкою.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С.434-458.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000. –С. 512-538.

3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 1999. – С.313-353.

4. Бардов В.Г. Гігієна та екологія – Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 288-310.

5. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять. /І.І.Даценко, О.Б.Денисюк, С.Л.Долошицький та ін. /За ред. І.І.Даценко. – Львів,: Світ, 1992. – С.90-93.

6. Габович Р.Д., Познанський С.С., Шахбазян Г.Х. та ін. Гігієна. – К.: Вища школа, 1983. – С. 134-155; 252-254.

7. Гігієна харчування з основами нутриціології. Підручник /В.І.Ципріян, Т.І.Аністратенко, Т.М.Білко та ін., /За ред. В.І.Ципріяна. – К.: Здоров'я, 1999. – С. – 51-57.

8. "Норми фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії". (Наказ МОЗ України № 272 від 18.11.99 р.).

Тема 17. Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.

Поняття про харчовий статус. Види харчового статусу. Показники енергетичної адекватності харчування. Показники вітамінної адекватності харчування. Методика визначення вмісту вітаміну С у харчових продуктах. Методи додаткової вітамінізації їжі.

Знати: 1. Принципи та умови раціонального харчування.

2. Методи оцінки фактичного харчування різних соціально-професійних та віковостатевих груп населення.

3. Методику вивчення та оцінки харчового статусу як комплексного медичного контролю за харчуванням організованих колективів і окремих осіб.

4. Класифікацію та фізіологічну роль вітамінів в організмі.

9. Найбільш часті гіповітамінозні стани при індивідуальному і колективному харчуванні, їх причини.

10. Авітамінози, їх клінічну характеристику.

11. Причини розвитку гіповітамінозних станів

Вміти: 1. Виявляти та оцінювати ознаки неадекватності харчування індивіда і однорідних за режимом дня та харчуванням організованих колективів за соматоскопічними, соматометричними, фізіометричними, клінічними та біохімічними показниками.

2. Розпізнавати порушення здоров'я та захворювання аліментарного походження.

3. Виявляти гіпо-, авітамінози при індивідуальному і колективному харчуванні.

4. Організовувати профілактику гіповітамінозів та оцінювати її ефективність.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 259-276.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука — К.: Вища школа, 1995. — С. 444–453.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. — К.: Вища школа, 1983. — С. 147–153.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 80–90.

5. Учебний посібник до практичних занять з загальної гігієни. // За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко. — К., 1994. — ч. 1. — С. 100–104.

6. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. — М.: Медицина. — 1971. — С. 436–464.

7. Гурова А. И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене. — М.: Изд. Университета Дружбы Народов. 1991. — С. 71–73.

8. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене // Под ред. Ю.П. Пивоварова. — М.: Медицина, 1983. — С. 13–21.

Тема 18. Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.

Поняття про аліментарно зумовлені захворювання. Класифікація аліментарних захворювань. Гігієнічні основи профілактики аліментарно зумовлених захворювань. Основні принципи організації лікувально-дієтичного харчування. Гігієнічна характеристика основних лікувальних дієт (№1-15, контрастні дієти, розвантажувальні дні). Порядок їх призначення та організація забезпечення хворих лікувально-дієтичним харчуванням. Гігієнічна характеристика раціонів лікувально-профілактичного харчування.

Знати: 1. Фізіологічні особливості обміну речовин у дітей та підлітків, осіб старших вікових груп та стану їх здоров'я.

2. Особливості харчування осіб розумової, фізичної праці, спортсменів, вагітних, годувальниць.

Вміти: 1. Проводити медичний нагляд за харчуванням різних груп населення з урахуванням їх фізіологічних, вікових особливостей, фізичних, психоемоційних навантажень.

2. Проводити профілактичні заходи щодо оптимізації харчування перерахованих груп населення відповідно до “Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах та енергії” № 272-99.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука — К.: Вища школа, 1995. — С. 434–458.

2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундієв, В.Г.Бардов и др.; Под ред. Е.Г.Гончарука — К.: Вища школа, 2000 — С. 512–523.

3. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. — К.: Вища школа, 1983. — С. 169–180.

4. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57–59, 129–163, 169.

5. Гурова А. И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене. — М.: Изд. Университета Дружбы Народов, 1991. — С. 74–79.

Тема 19. Методика та профілактика випадків харчових отруєнь.

Класифікація харчових отруєнь. Гігієнічні основи профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань, харчових отруєнь. Поняття про харчове отруєння. Характерні ознаки харчового отруєння. Умови, що сприяють його виникненню. Сучасна класифікація харчових отруєнь. Харчові токсикоінфекції та бактерійні токсикози. Визначення, етіологія, клініка профілактика. Харчові отруєння мікробної етіології. Диференційна діагностика сальмонельозу, ботулізму та стафілококової інтоксикації. Мікотоксикози та харчові продукти, які можуть їх викликати. Обов'язки лікаря, який перший установив діагноз харчового отруєння. Правила відбору проб їжі для лабораторних досліджень. Основні заходи щодо профілактики харчових отруєнь у дитячих колективах на підприємствах громадського харчування та в побуті.

Знати: 1. Визначення поняття “харчові отруєння”, їх класифікацію.

3. Етіопатогенез, клініку та профілактику харчових отруєнь.

Вміти: 1. Визначити вид харчового отруєння, забезпечити медичну допомогу постраждалим.

2. Організувати і провести розслідування та визначити причину (харчовий продукт чи страва) харчового отруєння.

3. Організувати профілактичні заходи щодо ліквідації причин харчового отруєння та їх упередження (запобігання).

Література:

9. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа, 1995. – С. 434-458.

10. Гігієна та екологія. За ред. В.Г.Бардова – Вінниця: Нова Книга, 2006, 288, 321-329.

11. Гигиена и экология: К: / За редакцией В. Г. Бардова. – Винница: Новая Книга, 2008. – С. – 286-298, 319-328.

12. Общая гигиена: пропедевтика гигиены // Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундієв, В.Г.Бардов и др.; Под ред. Е.Г.Гончарука – К.: Вища школа, 2000 – С. 512-523.

13. И.А. Карплюк. Пищевые отравления микробной природы и их профилактика. – М., 1982. – 44 с.

14. Гігієна харчування з основами нутриціології. / В.І. Ципріян та ін. Навч. посібник – К.: Здоров'я, 1999. – 568 с.

15. Петровский К.С., Ванханен В.Д. Гигиена питания. – М.: Медицина, 1982. – С. 294-330.

16. Ванханен В.Д., Лебедева Е.А. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания. – М.: Медицина, 1987. – С. 68–79.

Тема 20. Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.

Класифікація та гігієнічні основи профілактики аліментарно-зумовлених захворювань. Значення їстичного і лікувального харчування в комплексній терапії різних захворювань. Технологія приготування дієтичних страв. Методи кулінарної обробки харчових продуктів, що дозволяють забезпечити механічне, хімічне і термічне щадіння шлунково-кишкового тракту. Роль повноцінних білків у харчуванні людини. Вегетаріанство та його гігієнічна характеристика. Біологічна роль вітамінів, макро- і мікроелементів. Захворювання, які пов'язані з недостатнім або надлишковим надходженням в організм людини вітамінів, макро- і мікроелементів. Шляхи додаткової вітамінізації їжі. Гігієнічне значення овочів та фруктів у лікувальному і дієтичному харчуванні.

Знати: 1. Класифікацію аліментарно-зумовлених захворювань та заходи щодо їх профілактики.

2. Особливості окремих груп харчових продуктів та технологія приготування дієтичних страв.

Вміти: Обґрунтовувати конкретні рекомендації з організації харчування для хворих з захворюваннями шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної, дихальної та сечовидільної систем, а також при інфекційних хворобах.

Література:

16. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434 — 458.
17. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 512—523.
18. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57—59, 129—163, 169.
19. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 134—169.
20. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 51—80, 95—105.
21. Покровский В.А. Гигиена / В.А. Покровский. — М.: Медицина, 1979. — С. 232—250.
22. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001.
23. Петровский К.С. Гигиена питания / К.С. Петровский. — М.: Медицина, 1975. — С. 578—590.
24. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.
25. Губергриц А.Я. Лечебное питание / А.Я. Губергриц, Ю.В. Линеvский. — К.: Вища школа, 1985. — 295 с.
26. Меньшиков Ф.К. Диетотерапия / Ф.К. Меньшиков. — М.: Медицина, 1972. — 246 с.
27. Смолянский Б.С. Руководство по лечебному питанию / Б.С. Смолянский. — Л.: Медицина, 1981. — С. 224—250.
28. Справочник по диетологии / Под ред. А.А. Покровского, М.А. Самсоновой. — М.: Медицина, 1981. — С. 141—157, 391—429.
29. Ванханен В.Д. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания / В.Д. Ванханен, Е.А. Лебедева. — М.: Медицина, 1987. — С. 203—241.
30. Воробьев В.И. Организация диетотерапии в лечебно-профилактическом учреждении / В.И. Воробьев. 1983.

Тема 21. Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.

Основні типи взаємодії лікарських речовин з компонентами харчового раціону. Особливості призначення лікувально-дієтичного лікування при різних функціональних станах організму та захворюваннях з урахуванням медикаментозної терапії, що проводиться. Принципи еколого-захисного харчування. Захисні речовини харчового раціону. Санітарно-гігієнічний контроль за громадським харчуванням.

Знати: 1. Основні типи взаємодії компонентів їжі і лікарських речовин.

2. Принципи еколого-захисного харчування. Захисні речовини харчового раціону.

Вміти: 1. Оволодіти методикою призначення лікувально-дієтичного харчування з урахуванням особливостей медикаментозної терапії.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434—458.
2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 512—523.
3. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 169—180.
4. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1995. — С. 57—59, 129—163, 169.
5. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001. — С. 191—213.
6. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.
7. Губергриц А.Я. Лечебное питание / А.Я. Губергриц, Ю.В. Линеvский. — К.: Вища школа, 1985. — 295 с.
8. Гурвич М.М. Диета и здоровье : заметки врача-диетолога / М.М. Гурвич. — 1999.
9. Справочник по диетологии / Под ред. А.А. Покровского, М.А. Самсоновой. — М.: Медицина, 1981.
10. Вікторов О.П. Їжа та ліки / О.П. Вікторов, В.Г. Передерій, О.В. Щербак // Фармацевтичний журнал. — 1995. — №1. — С.110—114.
11. Parnetti L., Lowenthal D.T. Drug-Food Interactions: Which Are Medically Significant ? / L. Parnetti, D.T. Lowenthal // Consultant ,1996 (May): 1057-1066. // Медицина світу, серпень 1999.

Тема 22. Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.

Загальні принципи дієтотерапії при патології органів шлунково-кишкового тракту. Характерні елементи дієт, що призначаються хворим з захворюваннями органів травлення. Аліментарна регуляція обмінних порушень. Профілактика виникнення надлишкової ваги. Гігієнічні основи лікування ожиріння. Аліментарна регуляція обміну жирів та холестерину. Профілактика атеросклерозу. Аліментарна регуляція вуглеводного обміну. Профілактика та нутриціологічна корекція цукрового діабету. Основні принципи лікувального харчування при захворюваннях кишок. Загальні принципи дієтотерапії при патології імунобіологічної системи. Особливості призначення лікувально-дієтичного харчування при харчових алергіях та інших порушеннях імунобіологічної реактивності. Гігієнічні основи нутриціологічної профілактики травм кісток та сприяння репаративним процесам.

Знати: 1. Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму.

2. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.

Вміти: Оволодіти методикою призначення лікувального харчування при захворюваннях шлунка, печінки і кишок, при порушеннях імунобіологічної реактивності, обмінних порушень та травм кісток.

Література:

1. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 434 — 458.
2. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 518—532.

3. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 134 — 169.
4. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 51—80, 95—105.
5. Покровский В.А. Гигиена / В.А. Покровский. — М.: Медицина, 1979. — С. 232—250.
6. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001 — С. 164—213.
7. Петровский К.С. Гигиена питания / К.С. Петровский. — М.: Медицина, 1975. — С. 578—590
8. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів шостого курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р. Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 133 с.
9. Ванханен В.Д. Руководство к практическим занятиям по гигиене питания / В.Д. Ванханен, Е.А. Лебедева. — М.: Медицина, 1987. — С. 203—228.

Тема 23. Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків.

Загальні закономірності росту і розвитку дитячого та підліткового організму. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Поняття про групи здоров'я. Фізичний розвиток як критерій оцінки стану здоров'я. Основні показники фізичного розвитку. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку. Поняття про біологічний та календарний вік. Показники рівня біологічного розвитку дітей і підлітків. Методи гігієнічної оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків (метод “норм зросту”, метод сигмальних відхилень, метод оцінки фізичного розвитку за шкалами регресії, комплексний метод).

Знати: 1. Загальні закономірності росту і розвитку дитячого та підліткового організму.

2. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Поняття про групи здоров'я.

3. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку.

Вміти: 1. Оволодіти методиками комплексної оцінки стану здоров'я та гігієнічної оцінки фізичного розвитку.

2. Оцінювати фізичний розвиток дітей і підлітків з використанням методу “норм зросту”, методу сигмальних відхилень, за шкалами регресії та комплексного методу.

Література:

14. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 485—490.
15. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 568—573.
16. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1999 — С. 587—605, 671—675.
17. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 2004. — С. 539—543.
18. Даценко І.І. Основи загальної і тропічної гігієни / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1995. — С.53—54, 375—383.
19. Габович Р.Д. Гигиена / Р.Д. Габович, С.С. Познанский, Р.Х. Шахбазян. — К.: Вища школа, 1983. — С. 254—257, 262—265, 305—310.
20. Загальна гігієна: посібник до практичних занять / [І.І. Даценко, О.Б. Денисюк, С.П. Долошицький та ін.] ; за ред. І.І.Даценко. — Львів.: “Світ”, 1992 — С. 210—221.
21. Пивоваров Ю.П. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене / Ю.П. Пивоваров, О.Э. Гоева, А.А. Величко. — М.: Медицина, 1983. — С. 242—251.

22. Учебный посібник до практичних занять з загальної гігієни / За ред. В.Г.Бардова, І.І.Швайко. — К., 1994. — С. 48—51.
23. Берзін В.І. Основи психогігієни / В.І. Берзін. — К.: Вища школа. 1997. — С. 70—74
24. Гигиена детей и подростков / Под ред. В.Н.Кардашенко. — М.: Медицина, 1988. — С. 169—261.
25. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене детей и подростков / [В.И.Берзин и др.]. — К.: Вища шк., 1989. — С. 127—162, 178—186.
26. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів VI курсу медичного факультету / [І.В.Сергета, Б.Р.Бойчук, С.О.Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — С. 104—112.

Тема 24. Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.

Загальні закономірності росту і розвитку дитячого організму. Критерії і показники здоров'я дітей і підлітків. Методика комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків. Групи здоров'я. Фізичний розвиток як оцінка стану здоров'я. Основні показники фізичного розвитку. Правила антропометрії. Вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку. Поняття про біологічний та календарний вік. Показники рівня біологічного розвитку дітей та підлітків. Методи гігієнічної оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків (метод сигмальних відхилень, оцінка за шкалами регресії, комплексний метод, центильний метод).

Знати: 1. Провідні чинники навколишнього середовища та соціальні умови життя, що впливають на здоров'я дітей і підлітків.

2. Основні закономірності росту і розвитку та особливості морфофункціонального стану дитячого та підліткового організму.

3. Методи оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку дітей і підлітків та критерії їх розподілу на групи здоров'я.

Вміти: 1. Проводити визначення груп здоров'я, соматометричних, соматоскопічних та фізіометричних показників фізичного розвитку дітей і підлітків.

2. Здійснювати оцінку фізичного розвитку дітей і підлітків.

Література:

11. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. — Вінниця: Нова книга. 2006. — С. 391—413.
12. Даценко И.И. Профилактика медицина. Загальна гігієна з основами екології. — К.: Здоров'я, 1999. — С.532—534.
13. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. — К.: Вища школа. 1983. — С. 248—252.
14. Покровский В.А. Гигиена. — М., Медицина, 1979. — С.93—114.
15. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. — М.: Медицина, 1985. — С.338—346.
16. Общая гигиена. Руководство к практическим занятиям // Под ред. И.И.Даценко. — Львов: Вища школа, 1988. — С. 258—283.
17. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. — М., Медицина, 1971. — С. 207—218.
18. Гигиена детей и подростков // Под ред. В.Н.Кардашенко. — М.: Медицина, 1988. — С. 197—261.
19. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене детей и подростков // В.И.Берзин и др. — К.: Вища шк., 1989. — С. 118—126.
20. І.В.Сергета Практичні навички з загальної гігієни. — Вінниця, 1997. — 96 с.

Тема 25. Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.

Гігієна дітей та підлітків як наука та її місце у структурі сучасних гігієнічних досліджень. Гігієнічні вимоги до розкладу занять у школі та методика його оцінки. Гігієнічні вимоги до організації навчально-виховної роботи у загальноосвітніх школах. Особливості навчально-виховного процесу в інноваційних закладах освіти, спеціалізованих школах, дитячих санаторіях та оздоровчих установах. Гігієнічні вимоги до організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів. Порушення у стані здоров'я і захворювання, зумовлені нераціональною організацією навчально-виховного процесу у сучасних загально-освітніх закладах. Гігієнічні принципи складання режиму дня учнів. Особливості гігієнічного нормування добової діяльності учнів. Гігієнічні вимоги до підручників та навчальних посібників для дітей шкільного віку.

Знати: 1. Віково-статеві анатомо-фізіологічні та психофізіологічні особливості організму дітей і підлітків.

2. Медичні, фізіологічні та психологічні критерії оцінки розвитку дитини.

3. Зрушення у стані здоров'я і захворювання, що можуть бути зумовлені впливом несприятливих чинників навчально-виховного процесу

4. Гігієнічні вимоги до організації навчально-виховної діяльності, складання розкладу занять, організації і методики проведення уроку, навчальних посібників, організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів.

Вміти: 1. Проводити вивчення вікових психофізіологічних особливостей організму дітей і підлітків.

2. Здійснювати гігієнічну оцінку функціональної готовності дітей до вступу в школу.

3. Проводити гігієнічну оцінку режиму дня, розкладу уроків, організації та методики проведення уроку, навчальних посібників, а також організації позашкільної діяльності та вільного часу учнів.

Література:

8. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни : / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 492-493.

9. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 432-456.

10. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 248–252.

11. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. – М.: Медицина, 1990. – С.325-342.

12. І. В. Сергета Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. 96 с.

13. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. К.: Здоров'я, 1995. – С. 53-54.

14. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 534-543.

Тема 26. Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.

Закріпити теоретичні знання про значення забезпечення оптимальних гігієнічних умов організацій навчально-виховного процесу для збереження здоров'я учнів та профілактики виникнення „шкільних хвороб”. Ознайомитися з методами гігієнічної оцінки устаткування та утримання дітей в навчально-виховних установах. Оволодіти методиками гігієнічної оцінки шкільних меблів та розсаджування учнів.

Знати: 1. Особливості основних факторів та умов навколишнього середовища і навчально-виховного процесу, що впливають на здоров'я дітей і підлітків. Захворювання, які зумовлені дією чинників навколишнього середовища і навчально-виховного процесу.

2. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і будівлі навчальних установ та закладів, до планування і санітарно-технічного благоустрою (мікрокліматичні параметри,

освітлення, вентиляція, водопостачання тощо) навчального кабінету та шкільного класу.

3. Гігієнічні вимоги до конструкції та параметрів навчальних меблів, забезпечення оптимальної з фізіологічної точки зору посадки учнів.

Вміти: 1. Визначати температурний режим, вологість і швидкість руху повітря, освітленість, розраховувати необхідний і фактичний об'єм та кратність вентиляції приміщень.

2. Визначати основні параметри, номер навчальних меблів, проводити маркування парт та здійснювати розсаджування учнів.

3. Скласти план обстеження навчального приміщення, оформляти відповідну документацію (санітарний опис, акт обстеження, гігієнічний висновок).

4. Розробляти та обґрунтовувати профілактичні рекомендації щодо покращання організації навчально-виховного процесу в школі та санітарно-гігієнічних умов перебування учнів у навчальному закладі.

Література:

9. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 265-275.

10. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 432-456.

11. Загальна гігієна. Посібник до практичних занять. За ред. І.І. Даценко. – Львів : Світ. 2001. – С. 187-207.

12. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.Г. и др. – М.: Медицина, 1990. – С. 331–354.

13. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни: Підручник / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 512-530.

14. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене // Под ред. Ю.П. Пивоварова. – М.: Медицина, 1983. – С. 217–222.

15. Гигиена детей и подростков // Под ред. В.Н.Кардашенко. – М.: Медицина, 1988. – С. 130–145.

16. І.В.Сергета Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 96 с.

Тема 27. Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.

Чинники та умови навколишнього середовища і навчально-виховного процесу, що впливають на здоров'я дітей та підлітків. Основні профілактичні заходи щодо покращання санітарно-гігієнічних умов перебування учнів у сучасних навчальних закладах. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки та будівлі середньої школи. Принципи гігієнічного зонування земельної ділянки. Гігієнічні вимоги до планування та санітарно-технічного обладнання шкільного класу (освітлення, вентиляція, водопостачання тощо). Методика оцінки умов перебування та навчання учнів у середній школі.

Знати: 1. Гігієнічні основи раціональної організації фізичного та трудового виховання.

2. Гігієнічні вимоги до організації фізичного та трудового навчання у школі.

3. Основні етапи та гігієнічні принципи проведення лікарсько-професійної консультації та професійного відбору учнів.

Вміти: 1. Здійснювати гігієнічну оцінку організації фізичного та трудового навчання дітей і підлітків.

2. Проводити професійний відбір та прогнозування успішності професійної діяльності учнів.

Література:

8. Габович Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. – К.: Вища школа. 1983. – С. 252–259.

9. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова

Книга, 2006. – С. 413–426.

10. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. – С. 528–529, 533–537, 542–545.

11. Гигиена детей и подростков // Под ред. В. Н. Кардашенко. – М.: Медицина, 1988. – С. 155–262, 345–365.

12. Белоусова А. Руководство к практическим занятиям по гигиене детей и подростков. 1972, – С. 77–79, 202–208.

13. Санитарные правила устройства и содержания детских школьных учреждений. – М., 1987. – 24 с.

14. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 543–555.

Тема 28. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Психогігієна як наука. Основні завдання психогігієни. Поняття про психічне здоров'я людини та його основні критерії. Провідні особливості особистості людини (властивості темпераменту та характеру, мотиваційна спрямованість та особливості нервово-психічного стану) та методики їх вивчення. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Знати: 1. Основні завдання психогігієни та провідні критерії оцінки психічного здоров'я людини.

2. Особливості впливу спадкових факторів та факторів середовища на психічне здоров'я дітей і підлітків.

3. Провідні особливості особистості людини (властивості темпераменту і характеру, мотиваційна спрямованість та особливості нервово-психічного стану) та їх психогігієнічне значення.

Вміти: 1. Проводити визначення провідних особливостей особистості людини.

2. Використовувати в ході організації навчального (робочого) процесу та у вільний час психогігієнічні принципи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 559-568

2. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища шк., 1995 – С. 485-490.

3. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г.Бардов и др. – К.: Выща школа, 2000. – С. 568-573.

3. Общая гигиена. / Г.И. Румянцев, М.П. Воронцов, Е.И. Гончарук и др. – М.: Медицина, 1990. – С. 255-256, 259-263

4. Сергета І.В, Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. – 292 с.

5. Сухарев А.Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. – М.: Медицина, 1991. – 272 с.

6. Сергета І.В, Бойчук Б.Р., Латанюк С.О. та ін. Загальна гігієна. Навчальний посібник до практи-чних занять для студентів VI курсу медичного факультету / Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – С. 42-50

7. Беляев И.И. Очерки психогигиены. – М.: Медицина, 1973. – 232 с.

Тема 29. Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.

Ознайомитися з основними положеннями сучасної медичної біоритмології та провести оцінку і визначення фізіологічних та психофізіологічних корелят біологічних ритмів, визначення розрахункових біоритмів. Закріпити теоретичні знання про чинники,

які сприяють швидкості розвитку хронічної втоми. Навчитися визначати ступінь хронічної втоми. Оволодіти комплексом заходів профілактики хронічної втоми та підвищення працездатності людини.

Знати: 1. Передумови та причини виникнення медичної біоритмології як науки та її психогігієнічне значення.

2. Провідні характеристики та класифікації найбільш поширених біологічних ритмів.

3. Причини виникнення та основні клінічні прояви десинхронозу медичної та гігієнічної категорії.

Вміти: 1. Проводити визначення різних типів денних кривих біологічних ритмів, типу денної працездатності та розрахункових біологічних ритмів.

2. Використовувати в ході організації навчального, трудового процесу та у вільний час біоритмологічні принципи раціональної організації повсякденної діяльності людини.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 569-583.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища шк., 1995 – С. 178-179, 479-506.

3. Биологические ритмы / Под ред. Ю.Ашоффа. – М.: Мир, 1984. – Т.1. – 414 с. – Т.2. – 262 с.

4. Хронобиология и хрономедицина / Под ред. Ф.И.Комарова. – М.: Медицина, 1989. – 400 с.

5. Биоритмы и труд / К.М.Смирнов, А.О.Навакатилян, Г.М.Гамбашидзе и др. – Л.: Наука, 1980. – 143 с.

6. Деряпа Н.Р., Мошкин М.П., Посный В.С. Проблемы медицинской биоритмологии. – М.: Медицина, 1985. – 208 с.

7. Доскин В.А., Лаврентьева Н.А. Ритмы жизни. – М.: Медицина, 1991. – 176 с.

8. Доскин В.А., Куинджи Н.Н. Биологические ритмы растущего организма. – М.: Медицина, 1989. – 224 с.

9. Куинджи Н.Н. Биоритмологические принципы рациональной организации режима дня // Школа и психическое здоровье учащихся. – М.: Медицина, 1988. – С. 78-98.

10. Сергета І.В., Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів. – Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 1997. – 292 с.

12. Степанова С.И. Биоритмологические аспекты проблемы адаптации. – М.: Наука, 1986. – 244 с.

13. Гігієнічна характеристика факторів виробничого середовища та трудового процесу. / Воронцов М.П., Кривонос М.В., Коробчанський В.О. та ін. – Харків.: ТО Ексклюзив, 2002. – С. 38-71.

14. Посібник з нормальної фізіології / За ред. В.Г. Шевчука та Д.Г. Наливайка. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 316-325.

15. Дзяк Л.А., Шульга А.Н. Синдром хронической усталости // Международный медицинский журнал. – 2002. – Т.8. – №1–2. – С.53–57.

16. Хроническое утомление и двигательная активность. Нил Ф. Гордон. / К., 1999. – 128 С. 5. Макеев Г. Синдром хронической усталости // ВІТА. – 2000. – №2. – С. 12-13.

Тема 30. Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.

Види праці та їх фізіолого-гігієнічна характеристика. Втома та перевтома. Крива працездатності. Фактори що сприяють виникненню передчасної втоми та заходи щодо її профілактики. Критерії гігієнічної оцінки роботи за ступенем важкості та ступеня напруженості. Методи дослідження функціонального стану організму в ході виконання фізичної та розумової праці. Загальна система профілактичних заходів щодо раціональної організації трудового процесу.

Знати: 1. Основи фізіології фізичної та розумової праці, її класифікацію.

2. Методи оцінки важкості та напруженості праці.

3. Методи і засоби раціоналізації організації праці та профілактики перевтоми.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати показники важкості, напруженості праці та ознаки стомлення і перевтоми.

2. Рекомендувати раціональний режим праці та відпочинку при фізичній і розумовій праці, в залежності від ступеню їх важкості та напруженості.

Література:

7. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 341-351.

8. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять / За ред. І.І. Даценко – Львів, 2001. – С. 406-429

9. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К: Здоров'я, 1995. – с. 383-392; 403-405.

10. Мізюк М.І. Гігієна: Підручник. – К.: Здоров'я, 2002. – с.163–164; 167–172, 182-183.

11. Мізюк М.І. Гігієна: Посібник для практичних занять. – К.: Здоров'я, 2002. – с.216-218; 221-222.

12. Учебний посібник до практичних занять з загальної гігієни/ За ред. проф. В.Г. Бардова. – К.: Вища школа. – 1994. – ч. II. – с. 27-35.

Тема 31. Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.

Визначення понять “шум”, “вібрація”, “інфразвук” та “ультразвук”. Фізичні властивості та характеристики шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Класифікація шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що зумовлені впливом шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Допустимі рівні шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку на підприємствах. Прилади для вимірювання шуму та вібрації. Гігієнічна оцінка шумо-вібраційної обстановки в робочому приміщенні. Заходи щодо профілактики несприятливого впливу шуму та вібрації.

Знати: 1. Основи анатомії та фізіології слухового аналізатора

2. Фізичні основи акустики, вібрації.

3. Класифікації та основні джерела шуму, вібрації.

4. Біологічну дію шуму, вібрації та заходи профілактики їх несприятливого впливу на організм людини.

Вміти: 1. Користуватися шумоміром та аналізатором спектру шуму і вібрації.

2. Визначати слуховий поріг за допомогою аудіометра.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 106-121.

2. Даценко І.І., Габович Р.Д. профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – С. 352 – 366. 2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. – С. 124-140.

3. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 277-282.

4. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку. Державні санітарні норми. ДСН 3.3.6.037-99.- Київ, 1999 рік.

5. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації. ДСН 3.3.6.039-99

6. ДСТ 12.1.012-78 "Вібрація. Загальні вимоги безпеки".

7. ГОСТ 12.1.012-90 ССБТ. "Вибрационная безопасность. Общие требования".

Тема 32. Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та

реакції організму на їх вплив.

Класифікація виробничих шкідливостей. Професійно-зумовлені та професійні захворювання. Гігієнічна класифікація праці. Заходи щодо профілактики професійно-зумовлених та професійних захворювань. Пил як виробнича шкідливість (класифікація, властивості, біологічна дія, методи визначення кількості пилу в повітрі, зміни у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо профілактики). Токсичні хімічні речовини як виробнича шкідливість (класифікація, властивості, біологічна дія, методи визначення, зміни у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо профілактики). Правила відбору проб повітря з метою визначення ступеня його забруднення токсичними хімічними речовинами. Методики дослідження вмісту пилу та хімічних речовин у повітрі робочої зони.

Знати: 1. Основи законодавства України в галузі гігієни та охорони праці.

2. Класифікацію і характеристику професійних шкідливостей.

3. Ознаки та показники фізіологічних, біохімічних, патофізіологічних реакцій організму на вплив виробничих шкідливостей.

Вміти: 1. Оволодіти методиками відбору проб повітря з метою визначення ступеня забруднення хімічними речовинами, проведення експрес-дослідження вмісту хімічних речовин у повітрі робочої зони та обґрунтування гігієнічного висновку щодо ступеня шкідливості виробничого середовища.

2. Обґрунтувати та впроваджувати оздоровчі санітарно-гігієнічні заходи щодо безпечних умов праці.

Література:

6. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 332-340.

7. Даценко І. І., Габолич Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 278.

8. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни: Підручник / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін. / За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 52–65, 458-479.

9. Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения: Учебное пособие / Под ред. Е.И.Гончарука. – К.: КМИ, 1989. – С. 37-43, 78-109, 138-139.

10. Габолич Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. –К.: Вища школа. – 1983. – С. 385-402.

Тема 33. Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.

Основні принципи організації медичного обслуговування працівників промислових, будівельних, транспортних підприємств і організацій. Основні завдання лікувально-профілактичних закладів та медичних підрозділів підприємств. Медико-санітарна частина (МСЧ) підприємств, обґрунтування її організації згідно “Положення про МСЧ”. Обов'язкові запобіжні та періодичні огляди робітників, організація їх проведення, оформлення облікової та звітної документації. Цеховий терапевт, його обов'язки. Основні положення комплексного плану проведення оздоровчих та лікувальних заходів, які укладаються на промисловому підприємстві. Методи вивчення захворюваності працюючих на підприємствах. Основні показники, які застосовуються при аналізі захворюваності з тимчасовою втратою працездатності. Методика розслідування випадків професійних отруєнь. Першочергові дії лікаря у випадку виявлення професійного отруєння та порядок оформлення відповідної звітної документації. Нещасний випадок: визначення, класифікація. Характеристика основних чинників, що

зумовлюють нещасні випадки. Порядок проведення розслідування нещасного випадку виробничого характеру. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки. Основні шляхи профілактики нещасних випадків.

Знати: 1. Основи законодавства про охорону праці в Україні.

2. Організаційно-штатні структури медичних підрозділів виробничих підприємств, їх залежність від кількості працівників підприємства і ступеню шкідливості та небезпечності виробництва.

3. Основні завдання медичних підрозділів підприємств та лікувально-профілактичних закладів по наданню працюючим першої, невідкладної, кваліфікованої, спеціалізованої медичної допомоги, їх диспансерному обслуговуванню, експертизі працездатності, оздоровчих заходів.

4. Основи медичного (санітарного) нагляду за умовами праці на підприємстві, дотриманням санітарних норм і правил, профілактики професійних захворювань та отруєнь.

5. Основи токсикології хімічних сполук – шляхи попадання в організм, їх трансформацію, механізми дії, виведення з організму.

6. Методи та засоби профілактики інтоксикацій, основні критерії гігієнічного нормування хімічних сполук у повітрі робочої зони, інших середовищах.

Вміти: 1. Користуватися нормативними та законодавчими документами при проведенні санітарного нагляду за умовами праці, періодичних медичних оглядів працівників, експертизі їх стану здоров'я, інвалідності, при проведенні профілактичних, оздоровчих заходів.

2. Складати плани оздоровчих заходів та медичного обслуговування працівників, вести облікову і звітну документацію.

3. Проводити розпізнавання та розслідування випадків отруєнь і захворювань хімічної природи, користуватися відповідною нормативною та інструктивною документацією.

4. Рекомендувати та впроваджувати профілактичні заходи щодо професійних захворювань і отруєнь, оцінювати їх ефективність.

5. Правильно оформляти необхідні документи по розслідуванню випадків профотруєнь та захворювань.

Література:

7. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. Підручник – 2 видання: К.: Здоров'я. 2004. С.493 –511.

8. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006.— С. 367-385.

9. Закон України “Про охорону праці” (2004 – нова редакція) статті: 1, 9, 22-23.

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. №1232 “Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві”.

11. Мороз В.М., Сергета І.В., Фещук Н.М., Олійник М.П. Охорона праці в медицині та фармації (посібник). Вінниця: Нова книга, 2005 р. Розділ 1.1.6.

12. Загальна гігієна: Посібник для практичних занять / За загальною ред.. Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001. – С. 322-328.

Тема 34. Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.

Медико-біологічні методи профілактики захворювань, що зумовлені впливом професійних шкідливостей. Гігієнічні основи реабілітації хворих з професійно-

зумовленою патологією. Загальні і спеціальні оздоровчі заходи, особливості організації, та методи оцінки їх ефективності. Форми медико-санітарного обслуговування трудових колективів. Структура медико-санітарної частини промислового підприємства. Основні завдання здоров'я та обов'язки цехового ординатора. Профілактичні медичні огляди, їх види та основні етапи проведення. Особливості планування та проведення роботи медико-санітарних частин і дільничних лікарень з питань профілактики, лікування та реабілітації професійно-зумовленої патології. Основні види та реєстраційні форми документації.

Знати: 1. Основні законодавчі, облікові та звітні документи про охорону праці, лікувальну, оздоровчу, профілактичну медичну допомогу працюючим.

2. Методи, етапи, критерії вивчення і оцінки захворюваності працюючих з тимчасовою втратою працездатності, хронічними та професійними захворюваннями.

Вміти: 1. Скласти конкретну програму і план дослідження захворюваності працюючих ділянки, цеху чи підприємства в цілому.

2. Користуватися джерелами інформації про захворюваність працюючих, її причин, шкідливості виробничого процесу та умов праці.

3. Володіти методами статистичної обробки, аналізу та оцінки матеріалів, які характеризують захворюваність та її причини.

Література:

10. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 19—20.

11. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 14—15.

12. Загальна гігієна: навчальний посібник до практичних занять для студентів шостого курсу медичного факультету / [І.В. Сергета, Б.Р.Бойчук, С.О. Латанюк та ін.]. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — С. 51—57.

13. Румянцев Г.И. Общая гигиена / Г.И. Румянцев, Е.П. Вишневская, Т.А. Козлова. — М.: Медицина, 1985. — С. 354—371, 392—424.

14. Дейнега В.Г. Професійні хвороби: навч. посібник / В.Г. Дейнега. — К.: Вища школа, 1993. — 232 с.

15. Л.Н. Грацианская. Социальная и медицинская реабилитация больных профессиональными заболеваниями / Л.Н. Грацианская, А.Я. Юркевич. — Л.: Медицина, 1978. — 128 с.

16. Молоканов К.П. Биологические методы профилактики профессиональных заболеваний (краткое пособие) / К.П. Молоканов. — М.: Медицина, 1971. — 64 с.

17. Организация экспертизы трудоспособности в медсанчастях промышленных предприятий. Метод. рекомендации / МЗ УССР. — Кривой Рог, 1987. — 18 с.

18. В.П.Маленький В.П. Професійні хвороби / В.П.Маленький. — Вінниця : Нова Книга, 2005. — 336 с.

Тема 35. Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.

Поняття про радіоактивність та радіонукліди. Іонізуюче випромінювання та його види. Якісні і кількісні характеристики іонізуючого випромінювання. Якісні та кількісні характеристики радіонуклідів. Поняття про дозу опромінення та види доз. Біологічна дія іонізуючого випромінювання та основні фактори, від яких вона залежить. Основні види променевих ушкоджень організму (соматичні, сомато-стохастичні, генетичні) та умови їх виникнення. Протирадіаційний захист та його принципи. Нормування радіаційної безпеки: НРБУ-97, категорії опромінюваних осіб та групи радіаційно-технічних регламентів. Прилади радіаційного контролю та основні принципи їх роботи. Основні засоби застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючого випромінювання з діагностичною і лікувальною метою. Правила роботи з відкритими та закритими

джерелами іонізуючих випромінювань. Поняття про групи радіаційної безпеки радіонуклідів та класи робіт з відкритими радіоактивними речовинами.

Знати: 1. Якісні та кількісні характеристики іонізуючих випромінювань.

2. Джерела іонізуючих випромінювань, їх розповсюдження в навколишньому середовищі.

3. Способи застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань у виробництві, медицині, в наукових дослідженнях.

4. Біологічну дію іонізуючих випромінювань та умови, від яких вона залежить.

5. Сутність радіаційної небезпеки при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань у різних галузях виробництва.

6. Принципи гігієнічного нормування радіаційної безпеки та норми радіаційної безпеки (НРБУ-97) і Основні санітарні правила (ОСПУ) роботи з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючої радіації.

7. Класифікацію видів та приладів радіаційного контролю, принципи роботи цих приладів.

Вміти: 1. Виконувати підготовку приладів радіаційного контролю до роботи, проводити вимірювання, знімати показання приладів, оцінювати результати.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред Є.Г.Гончарука. – К., Вища школа, 1995. – С. 252-257.

2. Кирилов В.Ф., Черкасов Е.Ф. Радиационная гигиена. – М.: Медицина, 1982. – С. 17-102, 141-148, 158-167, 241-243.

3. Радиационная гигиена // Под ред. Ф.Г.Кроткова. – М.: Медицина, 1968. – С. 5-26, 37-68, 72-76, 90-98, 116-130.

4. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 302-303, 307-310, 314-341.

5. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М.: Медицина, 1983. – С. 114-135.

6. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – С. 45-48.

7. Авсеенко В.Ф. Дозиметрические и радиометрические приборы и измерения – К.: Урожай, 1990 – 144 с.

8. Никберг И.И. Ионизирующая радиация и здоровье человека. – К.: Здоров'я, 1989. – 158 с.

Тема 36. Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.

Методи протирадіаційного захисту, що засновані на фізичних законах послаблення впливу іонізуючого випромінювання. Розрахункові методи оцінки дози зовнішнього опромінення. Методика розрахунку допустимої активності на робочому місці, максимального часу роботи та мінімальної віддалі від джерела, при яких доза не перевищувала б допустиму. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від β -випромінювання. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від γ -випромінювання за таблицями з урахуванням енергії та кратності послаблення дози випромінювання. Розрахункові методи визначення товщини екрану для захисту від γ -випромінювання за числом шарів половинного послаблення.

Знати: 1. Фізичні основи радіації.

2. Дію іонізуючих випромінювань на живі організми.

3. Методи протирадіаційного захисту, основані на фізичних законах послаблення іонізуючих випромінювань.

4. Основи законодавства з радіаційної гігієни.

Вміти: 1. Виконувати математичні розрахунки, користуватись при розрахунках мікрокалькуляторами чи персональними комп'ютерами.

2. Користуватись довідково-нормативними матеріалами.

Література:

1. Гігієна та екологія. Підручник / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова книга. 2006. – С. 508 – 524.

2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.: За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 252 –257.

3. Загальна гігієна: посібник для практичних занять / За загальною редакцією Даценко І.І. – Львів: Світ, 2001. – С. 416 – 419.

4. Гурова А.И., Горлова О.Е. Практикум по общей гигиене: Учебное пособие. – М.: Изд-во УДН, 1991. – С. 149 – 150.

Тема 37. Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.

Джерела іонізуючих випромінювань, та їх розповсюдження у навколишньому середовищі. Іонізуюче випромінювання як чинник навколишнього середовища: фізичні властивості, види, що використовуються у медицині, та їх джерела. Поняття про радіонукліди. Якісні (енергія випромінювання, проникаюча та іонізуюча здатність) і кількісні (експозиційна, поглинута, еквівалентна та ефективна дози, щільність потоку часток) характеристики іонізуючого випромінювання. Якісні (вид ядерного перетворення, період напіврозпаду) і кількісні (активність) характеристики радіонуклідів. Поняття про дозу опромінення та види доз. Радіаційна загроза та радіаційна безпека. Види променевих уражень. Умови та фактори, від яких залежить ступінь важкості променевих уражень. Гігієнічні принципи та методи протирадіаційного захисту. Параметри радіаційного захисту, що визначають за допомогою розрахункових методів (захист кількістю, часом, відстанню, екрануванням) та методика їх розрахунку. Радіаційний контроль як основний принцип радіаційного захисту. Види радіаційного контролю. Дозиметричні прилади, що використовуються для проведення радіаційного контролю. Методика роботи з дозиметричними приладами.

Знати: 1. Способи застосування радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах з діагностичною і лікувальною метою.

2. Закономірності біологічної дії іонізуючих випромінювань.

3. Сутність радіаційної небезпеки при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань.

Вміти: 1. Вимірювати і оцінювати параметри, які характеризують радіаційну обстановку в виробничих і суміжних приміщеннях та індивідуальні дози опромінення персоналу при роботі з радіонуклідами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань.

2. Проводити санітарне обстеження радіологічних і рентгенологічних відділень лікарняних закладів.

Література:

11. Загальна гігієна : пропедевтика гігієни / [Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов та ін.] ; за ред. Є. Г. Гончарука. — К.: Вища школа, 1995. — С. 254—277.

12. Общая гигиена: пропедевтика гигиены / [Е. И. Гончарук, Ю. И. Кундиев, В. Г. Бардов и др.] ; под ред. Е. И. Гончарука. — К.: Вища школа, 2000. — С. 254—276.

13. Даценко І.І. Профілактична медицина: загальна гігієна з основами екології / І.І. Даценко, Р.Д. Габович. — К.: Здоров'я, 1999 — С. 135—149.

14. Кириллов В.Ф. Радиационная гигиена / В.Ф. Кириллов, Е.Ф. Черкасов. — М.: Медицина, 1982. — С. 17—102, 141—148; 158—167

15. Руководство к лабораторным занятиям по радиационной гигиене / Под ред.

Ф.Г.Кроткова. — М.: Медицина, 1980. — С. 26—58, 125—129.

16.Пивоваров Ю.П. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене / Ю.П. Пивоваров, О.Э. Гоева, А.А. Величко. — М.: Медицина, 1983. — С. 114—135.

17.Радиация: дозы, эффекты, риск. — М.: Мир, 1988. — 80 с.

18.Авсеенко В.Ф. Дозиметрические и радиометрические приборы и измерения / В.Ф. Авсеенко. — К.: Урожай, 1990. — 144 с.

19.Радіаційна медицина / За ред. О.В.Ковальського — К.: Вища школа, 1993. — 121 с.

20. Нікберг І.І. Радіаційна гігієна / І.І. Нікберг. — К.: “Вища школа”, 1999. — 160 с.

11. Нікберг І.І. Гігієна з основами екології / І.І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк. — К.: Здоров'я, 2001 — С. 274—294.

Тема 38. Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.

Гігієнічні вимоги до земельної ділянки багатoproфільного лікувально-профілактичного закладу (розміри, характеристика ґрунту, зонування, відсотки забудови, озеленення тощо). Гігієнічне значення систем забудов лікарень, їх порівняльна характеристика щодо умов перебування хворих, експлуатації та праці медперсоналу. Проекти забудови (реконструкції або капітального ремонту) лікувально-профілактичного закладу: а) порядок замовлення, експертизи, погодження та варіанти погоджень; б) перелік та характеристика основних складових частин (альбомів) проекту; в) порядок забудови, контролю та прийняття об'єкту до експлуатації. Особливості планування та облаштування спеціалізованих лікарень відділень.

Знати: 1. Основні санітарно-гігієнічні вимоги до планування та режиму експлуатації лікувально-профілактичних закладів і відділень терапевтичного, хірургічного, інфекційного профілю та спеціалізованих відділень.

Вміти: 1. Визначати і оцінювати за будівельними кресленнями ситуаційного та генерального планів розміщення та зонування території проєктованих лікувально-профілактичних закладів з урахуванням оточуючих земельну ділянку об'єктів та “рози вітрів”, відповідність нормативам відсотку забудови, озеленення, орієнтацію будівель.

2. Визначати і оцінювати за планами та розрізами будівель відповідність гігієнічним нормативам площі, кубатури, санітарного благоустрою лікарняних приміщень, їх відповідності функціональному призначенню.

Література:

1. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 474-484.

2. Гончарук Є.Г. та ін. Комунальна гігієна. — Київ: Здоров'я, 2003. — С.615-617, 632-657.

3. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології —2-ге вид.: К.: Здоров'я, 2004. — С. 558-585.

4. Габолич Р.Д., Шахбазян Г.Х., Познанский С.С. Гигиена. — К.: Вища школа, 1983. — С. 297-300.

або 1971 р. с. 389-412; або 1964 р. с. 412-432.

5. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. — М.: Медицина, 1971. — С. 306-319.

6. Матеріали лекції до теми.

Тема 39. Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.

Внутрішньолікарняні інфекції: визначення, гігієнічне, медичне та економічне значення. Основні причини, джерела та наслідки внутрішньолікарняних інфекцій. Провідні заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Санітарно-

протиепідемічний режим: визначення, значення, основні заходи та засоби його дотримання. Дезобробка: визначення, види та значення, критерії оцінки ефективності. Основні заходи та засоби санітарно-протиепідемічного режиму та критерії оцінки їх ефективності. Санітарно-гігієнічне забезпечення вакцинації та імунізації.

Знати: 1. Основні причини, джерела та наслідки внутрішньолікарняних інфекцій.

2. Провідні заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій.

3. Основні заходи та засоби санітарно-протиепідемічного режиму та критерії оцінки їх ефективності.

Вміти: 1. Застосовувати критерії оцінки ефективності.

Література:

5. Гончарук Є. Г. Комунальна гігієна. – К.: Здоров'я, 2006. – С. 562-698.

6. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. — С. 601-607.

7. Нікберг І.І., Сергета І.В., Цимбалюк Л.І. Гігієна з основами екології: – К.: Здоров'я. 2001. – С. 321-339.

8. Матеріали лекції до теми.

Тема 40. Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.

Гігієнічні вимоги до окремих структурних підрозділів лікарні (перелік, розміри, взаєморозташування, їх освітлення, мікроклімат тощо): а) поліклініка; б) приймальне відділення; в) основні стаціонарні відділення терапевтичного, хірургічного та інфекційного профілів; г) дитячі відділення, їх особливості. Гігієнічні вимоги до приміщень, що є обов'язковими для більшості стаціонарних відділень: а) палати лікарняні (класифікація, площі, мікроклімат, освітлення, облаштування); б) санітарний блок (перелік та розміри приміщень і місць). Особливості гігієни та охорони праці лікарів, допоміжного медичного та технічного персоналу.

Знати: 1. Основні гігієнічні вимоги до планування, обладнання, режиму, експлуатації лікувальних, діагностичних, допоміжних та побутових підрозділів лікарняного стаціонару.

2. Гігієнічні нормативи мікроклімату, повітряного середовища, вентиляції, природного та штучного освітлення різних підрозділів лікарняного закладу, їх значення щодо ефективності лікування хворих і умов праці медичного персоналу.

7. Шкідливі та небезпечні фактори різних підрозділів лікарняного закладу (діагностичних, фізіотерапевтичних, бальнеологічних тощо), їх вплив на здоров'я пацієнтів і медичних працівників.

Вміти: 1. Виконувати санітарне обстеження та визначати об'єктивні показники гігієнічного стану різних підрозділів лікарняного закладу.

2. Визначати та оцінювати шкідливі і небезпечні фактори в різних підрозділах лікарняних закладів та їх вплив на здоров'я пацієнтів та медичного персоналу.

Література:

8. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. — С. 485-492.

9. Гончарук Є. Г. Комунальна гігієна. – К.: Здоров'я, 2006. – С. 652-655, 670-686.

10. Даценко І. І., Габович Р. Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. — С. 563-585, 592-607.

11. А.А.Минх. Методы гигиенических исследований. – М.: Медицина, 1971. – С. 306-319.

12. Сергета І.В. та ін. Тестовий контроль з загальної гігієни та екології людини. Навчальний посібник. – Вінниця, 2005. – С. 46-50.

13. Мороз В. М., Сергета І. В., Фещук Н. М., Олійник М. П. Охорона праці у медицині та фармації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – С. 271-342

Тема 41. Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.

Анатомічні особливості та фізіологічні функції шкірного покриву тіла людини. Гігієнічне значення, функції, види одягу та особливостей його призначення. Гігієнічні вимоги до різних шарів комплекту одягу в залежності від їх функціонального призначення. Гігієнічні показники та критерії оцінки мікроклімату в підодежному просторі. Гігієнічні вимоги до лікарняної білизни та одягу. Основні види тканини, їх класифікація за походженням та фізико-хімічними властивостями. Фізико-хімічні показники, які характеризують гігієнічні властивості тканини. Гігієнічна характеристика властивостей та можливостей використання натуральних, синтетичних та штучних тканин у різних шарах комплекту одягу. Класифікація за призначенням та гігієнічна характеристика тканин виробничого одягу. Класифікація і характеристика захисного одягу від шкідливих факторів виробничого середовища – фізичних, хімічних, біологічних. Гігієнічні умови праці у ньому. Загальна схема гігієнічної оцінки тканини, методика визначення окремих її показників (товщини, питомої ваги, пористості, капілярності, гігроскопічності, відносної паро- і теплопровідності, стійкості до кислот, лугів, органічних розчинників, до механічної дії, теплової радіації тощо). Догляд за ротовою порожниною як один з основних засобів профілактики стоматологічних захворювань. Будова та функції, мікробіологічні особливості ротової порожнини людини. Поняття про природне та штучне чищення зубів. Гігієнічна оцінка засобів догляду за зубами: зубних порошків, зубних паст, зубних щіток, зубочисток, еликсирів для полоскання тощо. Гігієнічні вимоги до матеріалів для виготовлення зубних порошків, зубних паст, зубних щіток, зубочисток, протезування зубів. Гігієнічні вимоги до конструкції і форми щіток, методики чистки зубів, режиму догляду за ротовою порожниною.

Знати: 1. Анатомічні особливості та фізіологічні функції шкірного покриву людського тіла.

2. Гігієнічне значення та функції одягу і взуття.

3. Види і фізико-хімічні властивості тканин одягу.

Вміти: 1. Працювати з кататермометром, мікрометром, торзійними чи аналітичними вагами при визначенні фізико-хімічних властивостей тканин.

Література:

14. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 546–558.

15. Гігієна праці. / За ред. А.М.Шевченка. – 2 видання: Інфотекс, 2000, С. 389–404.

16. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. / Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін / За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 494–502.

17. Габович Р.Д., Познанский С.С., Шахбазян Г.Х. Гигиена. – К.: 1983 – С. 305–307.

18. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. / Е.И.Гончарук, Ю.И.Кундиев, В.Г. Бардов и др. – К.: Вища школа, 2000 – С.578–592.

19. Гигиена детей и подростков. / Под ред. В.Н.Кардашенко. – М.: Медицина, 1980. – С. 317–385.

20. Гигиенические требования к одежде для детей (методические указания). – М., 1984.

21. Минх А.А. Общая гигиена. – М., 1984.

22. Справочник по гигиене труда. / Под ред. Б.Д.Карпова, В.Е.Ковшило. – М., Медицина, 1979. – 445с.

23. Чекаль В.Н. и др. Гигиенические особенности одежды из искусственных материалов. – К., 1982.

24. Общая гигиена // Румянцев Г.И., Воронцов М.П., Гончарук Е.И. и др. – М.:

Медицина, 1985. – С. 212.

25. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

26. Станкевич К.І., Шедтель В.И. Методы гигиенических исследований полимеров. – К., 1969. – 269 с.

Тема 42. Гігієнічні основи здорового способу життя.

Фізіологічні функції шкіри - захисна, обмінна, екскреторна, терморегуляторна, бактерицидна, рецепторна, вітаміно-Д-створююча та інші. Вплив продуктів обміну шкіри, побутових і виробничих факторів зовнішнього середовища на її фізіологічні функції. Миючі засоби, їх класифікація, гігієнічна характеристика. Мило, його хімічна структура, миючі властивості, позитивні та негативні характеристики. Нові миючі засоби: детергенти, шампуні, їх класифікація, гігієнічна характеристика, позитивні та негативні властивості. Тверді та рідкі мила. Бактерицидні мила. Вплив жорсткості та інших якостей води на ефективність миючих засобів. Алергічні та інші реакції шкіри на тривалу дію миючих засобів. Хімічні засоби захисту шкіри від несприятливого впливу побутових та виробничих шкідливостей - мазі, пасти та інші, їх гігієнічна характеристика. Лазні як засоби підтримання чистоти та стимуляції фізіологічних функцій шкіри.

Знати: 1. Фізіологічні функції шкіри та їх гігієнічну характеристику.

2. Вплив продуктів життєдіяльності шкіри та факторів побутового і виробничого середовища на її функції та організм у цілому.

Вміти: 1. Досліджувати та складати гігієнічну оцінку миючих засобів та хімічних засобів захисту шкіри.

Література:

1. Загальна гігієна. Пропедевтика гігієни. /Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов/. За редакцією Є.Г. Гончарука. - К.: Вища школа, 1995. - С.479-485.

2. Общая гигиена. Пропедевтика гигиены. /Е.И. Гончарук, Ю.И. Кундиев, В.Г. Бардов и др. - К.: Вища школа, 2000. - С.561-568.

Тема 43. Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.

Особливості водопостачання на період надзвичайних ситуацій (катастроф) та у воєнний час. Перелічить служби військових та цивільних формувань, які приймають участь в забезпеченні водою військових та цивільних формувань. Задачі медичної служби щодо проведення контролю за водопостачанням у воєнно-польових умовах при надзвичайних ситуаціях. Норми водопостачання в польових умовах у залежності від особливостей клімато-географічних умов та бойової обстановки. Санітарно-епідеміологічна розвідка вододжерел у польових умовах. Мета та основні етапи розвідки. Склад розвідгрупи та її матеріальне забезпечення. Методика санітарного обстеження вододжерел у польових умовах. Зміст та порядок складання донесення про результати санітарної розвідки та оцінки якості води.

Знати: 1. Гігієнічне, епідеміологічне значення, вимоги до питної води та їх особливості у воєнно-польових умовах, при інших надзвичайних ситуаціях, норми польового водопостачання військових і цивільних формувань, їх обґрунтування.

2. Гігієнічну характеристику різних джерел водопостачання.

3. Показники якості питної води та води водойм, їх нормування.

Вміти: 1. Виконати санітарне обстеження джерел водопостачання.

2. Визначити дебіт джерел водопостачання.

3. Відібрати пробу води для аналізу.

4. Визначити органолептичні, санітарно-хімічні показники якості води та її забруднення.

5. Скласти висновки та рекомендації за результатами санітарного обстеження та

аналізу води.

Література:

18. Військова гігієна з гігієною при надзвичайних ситуаціях. Підручник / За ред. Пашка К.О. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – С. 109-152.
19. Гігієна та екологія / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 627-632.
20. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д.Бардова. – К., 1999. – С. 86-91.
21. Даценко І.І., Габолич Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.
22. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. С. 207-214.
23. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.
24. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця., 1994. – С. 28-35.
25. Матеріали лекції до теми.

Тема 44. Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.

Види розміщення військ та потерпілого населення в польових умовах. Особливості польового розташування розміщення військ та потерпілого населення. Класифікація польових жител та їх характеристика. Основні шкідливості закритих захисних споруд. Розрахунок умов перебування в закритих фортифікаційних спорудах. Характерні особливості умов праці при надзвичайних ситуаціях у залежності від їх походження. Табельні засоби польового розміщення військ та потерпілого населення. Задачі медичної служби з питань забезпечення польового розташування розміщення військ та потерпілого населення. Класифікація фортифікаційних споруд та їх характеристика. Основні шкідливості в закритих захисних спорудах. Види повітрязабезпечення герметизованих сховищ. Загальні принципи, покладені в основу розрахунку умов перебування в закритих фортифікаційних спорудах.

Знати: 1. Гігієнічні вимоги до земельних ділянок для розміщення формувань та до планування території цих ділянок.

2. Гігієнічні вимоги до санітарного благоустрою місць розміщення (водозабезпечення, збір, видалення та знешкодження твердих і рідких покидьок, тощо).

3. Особливості мікроклімату та хімічного складу повітряного середовища в польових житлах, фортифікаційних спорудах, заглиблених в землю.

Вміти: 1. Розглядати проектні матеріали (ситуаційний план, генеральний план, плани і розрізи приміщень тощо), складати по цих матеріалах експертні висновки.

2. Виконувати санітарне обстеження території розміщення, приміщень та служб різного призначення, вимірювати параметри мікроклімату, хімічних забруднень повітря у таких приміщеннях.

3. Формулювати висновки та пропозиції за результатами експертизи проектних матеріалів чи обстеження об'єктів поселення.

Література:

4. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. — Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 591-605.
2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. (За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 118-137.
4. Організація медичного забезпечення військ: Підручник для студ. мед.закл. освіти України III-IV рівнів акредитації / за ред. проф. Паська В.В.: – К.: «МП. Леся», 2005. – С. 152-154.

5. Кошелев Н.Ф., Логаткин М.Н., Михайлов В.П. Санитарно-гигиенический контроль за питанием, водоснабжением и размещением войск. – Л., 1983. – С. 303-416.
6. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни – Вінниця, 1994, С. 50-64.
8. Матеріали лекції.

Тема 45. Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.

Визначення і класифікація катастроф і надзвичайних ситуацій. Санітарно-епідеміологічна вертикаль ЗС України. Національні формування медицини катастроф. Комплекс гігієнічних та протиепідемічних заходів в осередку надзвичайних ситуацій. Шкідливі і небезпечні фактори, які супроводжують катастрофи та інші надзвичайні стани, їх вплив на здоров'я і працездатність ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення. Особливості праці в осередку надзвичайних ситуацій та їх профілактика. Клінічні та психофізіологічні методи оцінки працездатності, стомленості і втоми та стану здоров'я ліквідаторів. Гігієнічна характеристика індивідуальних засобів захисту, які використовуються при надзвичайних ситуаціях ліквідаторами, військовими та цивільними формуваннями. Гігієна праці військовослужбовців у разі надзвичайних ситуацій і у воєнний час.

Знати: 1. Значення гігієнічного забезпечення умов праці військових і цивільних формувань при надзвичайних ситуаціях.

2. Характерні особливості умов праці при надзвичайних ситуаціях у залежності від їх походження.

3. Шкідливі і небезпечні фактори, які супроводжують катастрофи та інші надзвичайні стани, їх вплив на здоров'я і працездатність ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення.

4. Клінічні та психофізіологічні методи оцінки працездатності, стомленості, стану здоров'я ліквідаторів.

Вміти: 1. Виявляти шкідливі та небезпечні фактори, які виникають при різних видах надзвичайних ситуацій і можуть впливати на стан здоров'я та працездатність учасників ліквідації їх наслідків.

2. Виявляти клінічні, психофізіологічні ознаки зниження працездатності, порушень здоров'я учасників ліквідації наслідків катастроф.

3. Навчати особовий склад методам та засобам збереження здоров'я і працездатності при ліквідації наслідків катастроф та інших лихоліть, використанням індивідуальних засобів захисту (респіраторів, протигазів, спецодягу), допінгів, психотропних препаратів тощо.

4. Володіти доступними і доцільними в умовах катастроф методами і засобами медичного контролю за важкістю, напруженістю праці, психофізіологічним, фізичним станом ліквідаторів наслідків катастроф та потерпілого населення.

Література:

1. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни. За ред. Є.Г.Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – С. 118-137.
2. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 551, 642-655.
3. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. – 2 видання: К.: Здоров'я, 2004. – С. 443-445, 689-696.
5. Кошелев Н.Ф., Логаткин М.Н., Михайлов В.П. Санитарно-гигиенический контроль за питанием, водоснабжением и размещением войск. – Л., 1983. – С. 303-416.
6. Загальна гігієна. Посібник для практичних занять // За ред. проф. І.І.Даценко. – Львів: Світ, 1992. – С. 4-47; 51-55; 253-255.

7. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Э., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М.: Медицина, 1983. – С. 59-64; 93-101; 107-110; 210-213.
8. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни – Вінниця, 1994, С. 50-64.
9. Матеріали лекції.

Тема 46. Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.

Особливості водопостачання на період надзвичайних ситуацій (катастроф) та у воєнний час. Перелічить служби військових та цивільних формувань, які приймають участь в забезпеченні водою військових та цивільних формувань. Задачі медичної служби щодо проведення контролю за водопостачанням у воєнно-польових умовах при надзвичайних ситуаціях. Норми водопостачання в польових умовах у залежності від особливостей клімато-географічних умов та бойової обстановки. Санітарно-епідеміологічна розвідка вододжерел у польових умовах. Мета та основні етапи розвідки. Склад розвідгрупи та її матеріальне забезпечення. Методика санітарного обстеження вододжерел у польових умовах. Зміст та порядок складання донесення про результати санітарної розвідки та оцінки якості води.

Знати: 1. Показники якості питної води, види обробки води, методи, засоби очищення, знезараження, опріснення води, їх особливості при централізованому і децентралізованому водопостачанні.

2. Методи санітарно-гігієнічного контролю за водопостачанням населених місць при централізованому і децентралізованому варіантах.

Вміти: 1. Визначати активність препаратів для хлорування води, визначати дозу хлору для знезараження води за хлорпотребую.

2. Знезаражувати воду методом гіперхлорування; дехлорувати воду фізичними та хімічними методами (фільтрація через адсорбенти, тіосульфатом натрію).

3. Оцінити ефективність очищення, знезараження, опріснення води.

Література:

26. Військова гігієна з гігієною при надзвичайних ситуаціях. Підручник / За ред. Пашка К.О. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – С. 109-152.

27. Гігієна та екологія / За ред. В.Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 627-632.

28. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д. Бардова. – К., 1999. – С. 86-91.

29. Даценко І.І., Габонович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.

30. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

31. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця, 1994. – С. 28-35.

32. Пивоваров Ю.П., Гоева О.Є., Величко А.А. Руководство к лабораторным занятиям по гигиене. – М. 1983. – С.42-52.

33. Матеріали лекції до теми.

Тема 47. Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.

Завдання формувань та підрозділів медичної служби по забезпеченню санітарного

контролю за організацією харчування в польових умовах. Об'єкти, сили та засоби, необхідні для проведення санітарного нагляду за організацією харчування у польових умовах. Джерела, шляхи і фактори, що визначають рівень забруднення продовольства у польових умовах. Особливості організації харчування в умовах забруднення продовольства радіонуклідами. Особливості організації медико-санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань при надзвичайних ситуаціях. Етапи медичної експертизи продовольства і їх гігієнічна характеристика.

Знати: 1. Гігієнічну характеристику та вимоги до якості харчових продуктів;

5. Критерії (нормативи) експертної оцінки харчових продуктів;

6. Організаційно-штатні формування та лабораторні засоби медичної служби формувань по проведенню експертизи продовольства у польових умовах.

Вміти: 1. Виконати санітарне обстеження продовольчого об'єкта;

2. Відібрати проби продуктів для експресного і лабораторного аналізу, провести індикацію продовольства на зараження отруйними, радіоактивними речовинами за допомогою приладів ПХР-МВ та ДП-5В і за загальними (органолептичними, санітарно-хімічними) показниками якості і псування продуктів;

3. Скласти експертне заключення за результатами медичної експертизи продукту.

Література:

9. Гігієна та екологія: Підручник / За редакцією В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – С. 619-626.

10. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни // Є.Г.Гончарук, Ю.І.Кундієв, В.Г.Бардов та ін.; За ред. Є.Г.Гончарука – К.: Вища школа. 1995. – С.127-129.

11. Даценко І.І., Габович Р.Д. Основи загальної і тропічної гігієни. – К.: Здоров'я, 1995. – С. 159-220.

12. Навчальний посібник для практичних занять з пропедевтики гігієни, військової та радіаційної гігієни // Під ред. В.Д.Бардова. – К.: –1999. – С. 86-91.

13. Минх А.А. Методы гигиенических исследований. – М., Медицина, 1971. С. 207-214.

14. Сергета І.В. Практичні навички з загальної гігієни. – Вінниця, 1997. – 86 с.

15. Методичні матеріали самостійної роботи студентів з курсу військової гігієни. – Вінниця, 1994. – С. 6-17.

16. Матеріали лекції по темі заняття.

Контрольні заходи та питання до іспиту

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Гігієна як наука. Мета, завдання та методи досліджень. Розвиток гігієни в Україні. Основні напрямки наукових досліджень сучасної гігієни. Принципи гігієнічного нормування.

2. Основні напрямки наукових досліджень сучасної гігієни. Закони гігієни. Питання гігієни у програмі ВООЗ «Здоров'я для всіх у ХХІ столітті». Основи законодавства України про охорону здоров'я та санітарно–епідеміологічне благополуччя населення.

3. Структура та основні завдання санітарно–епідеміологічної служби. Зміст попереджувального і поточного санітарного нагляду та його особливості у збройних силах.

4. Екологія та гігієна навколишнього середовища: мета, завдання, основні напрямки, методи досліджень. Роль у збереженні здоров'я та профілактиці захворювань.

5. Основні етапи вивчення впливу денатурованого навколишнього середовища на здоров'я населення. Форми та методи досліджень. Основи законодавства України з питань охорони природи та раціонального використання природних ресурсів.

6. Законодавство про охорону атмосферного повітря. Джерела забруднення атмосферного повітря. Методика вивчення впливу денатурованого природного середовища на здоров'я населення.

7. Гігієнічні основи здорового способу життя. Фактори ризику та їх профілактика їх негативного впливу. Поняття про комбіновану, комплексну та поєднану дію чинників навколишнього середовища на здоров'я людини.

8. Гігієнічні аспекти медичної біоритмології. Основи психогігієни та психопрофілактики.

9. Основи психогігієни. Критерії психічного здоров'я людини. Психогігієнічні принципи оптимізації повсякденної діяльності людини.

10. Поняття про здоровий спосіб життя. Гігієнічні принципи загартовування. Методи оптимізації рухового режиму. Гігієнічна характеристика лазень та їх роль у збереженні здоров'я людини.

11. Гігієнічні вимоги до одягу, взуття та предметів побуту. Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу.

12. Основи особистої гігієни. Гігієна тіла та ротової порожнини. Методика оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.

ГІГІЄНА ХАРЧУВАННЯ

1. Харчування та здоров'я. Класифікація аліментарних захворювань та проблеми їх профілактики.

2. Основні теорії та види харчування. Функції їжі. Методи оцінки харчування населення. Особливості харчування дітей та осіб похилого віку.

3. Гігієнічні принципи раціонального харчування, Показники адекватності та збалансованості харчування. Задачі медичної служби з санітарного нагляду за харчуванням у бойовій обстановці.

4. Класифікація та гігієнічна характеристика основних харчових речовин. Фізіологічні норми потреби в основних харчових речовинах та енергії різних груп населення. Методи оцінки харчування населення.

5. Класифікація харчових продуктів та методи оцінки ступеня їх якості. Поняття про фальсифіковані і рафіновані продукти, а також продукти-сурогати. Основні принципи проведення санітарної експертизи харчових продуктів та складання санітарно-гігієнічного висновку щодо їх якості.

6. Фізіолого-гігієнічне значення білків у харчуванні людини. Захворювання, зумовлені дефіцитом та надлишком білків, їх профілактика. Поняття про білково-енергетичну недостатність.

7. Фізіолого-гігієнічне значення вуглеводів у харчуванні людини. Захворювання, зумовлені дефіцитом та надлишком вуглеводів, їх профілактика.

8. Фізіолого-гігієнічне значення жирів у харчуванні людини. Захворювання, зумовлені дефіцитом та надлишком жирів та їх профілактика. Ознаки псування жирів. Рафіновані і перегріті жири та їх гігієнічне значення.

9. Фізіолого-гігієнічне значення вітамінів у харчуванні людини. Захворювання, зумовлені дефіцитом та надлишком вітамінів та їх профілактика.

10. Гігієнічне значення мікроелементів у харчуванні людини. Захворювання, що зумовлені дефіцитом та надлишком мікроелементів. Поняття про біогеохімічні провінції. Профілактика біогеохімічних ендемій.

11. Гігієнічне значення та основи проведення санітарної експертизи молока та молочних продуктів. Санітарна експертиза молока та молочних продуктів. Показники якості та ознаки псування молока.

12. Харчова і біологічна цінність продуктів переробки зерна. Показники якості та псування борошна. Особливості організації та проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах.

13. Харчова і біологічна цінність овочів та фруктів. Класифікація вуглеводів. Легко- та важкозасвоювані вуглеводи та їх гігієнічне значення.

14. Харчова і біологічна цінність м'яса та м'ясних продуктів. Санітарна експертиза м'яса та м'ясних продуктів. Ознаки псування м'яса. Профілактика захворювань, що пов'язані із споживанням недоброякісних м'ясних продуктів.

15. Харчова і біологічна цінність риби та рибних продуктів. Санітарна експертиза риби, рибних продуктів та консервів. Ознаки псування риби. Захворювання, що пов'язані зі споживанням рибних продуктів.

16. Гігієнічна характеристика методів і засобів консервування харчових продуктів. Санітарна експертиза консервів та харчових концентратів.

17. Харчові отруєння та їх профілактика (класифікація харчових отруєнь, етіологічні фактори, тактика та обов'язки лікаря, який першим установив діагноз харчового отруєння). Загальна схема розслідування випадку харчового отруєння.

18. Харчові отруєння бактеріальної природи та їх профілактика (етіологія, умови, що сприяють виникненню харчових отруєнь, диференційний діагноз). Обов'язки лікаря, який першим встановив діагноз.

19. Харчові отруєння хімічної природи їх основні етіологічні чинники, класифікація та профілактика.

20. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки, будівлі, обладнання та експлуатації харчоблоку лікарні. Медичний контроль за організацією роботи харчоблоку, умовами праці і станом здоров'я персоналу.

21. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного харчування. Класифікація харчових продуктів з урахуванням їх лікувальної дії. Задачі та обов'язки лікаря-дієтолога.

22. Гігієнічні основи, принципи та задачі лікувально-профілактичного харчування на виробництві, відмінності від раціонального харчування. Правила відбору проб їжі для лабораторного дослідження.

ГІГІЄНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА КОМУНАЛЬНА ГІГІЄНА

1. Сонячна радіація та її гігієнічне значення (спектр сонячного випромінювання, характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання). Світлове голодування та його профілактика.

2. Освітлення та здоров'я. Гігієнічні вимоги до освітлення. Методики вивчення і оцінки природного та штучного освітлення. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що виникають в умовах недостатнього освітлення. Профілактика міопії у дітей та підлітків.

3. Атмосфера як елемент біосфери та фактор здоров'я (структура, склад, властивості, можливі зрушення у стані здоров'я та захворювання). Заходи щодо охорони атмосферного повітря від забруднень.

4. Вентиляція приміщень та її гігієнічне значення. Гігієнічна характеристика систем, видів та пристроїв для вентиляції приміщень. Показники якості повітря та ефективності вентиляції у приміщенні.

5. Мікроклімат приміщень та його гігієнічне значення. Вплив мікрокліматичних умов на здоров'я населення. Класифікація мікроклімату. Гігієнічні основи оцінки мікроклімату приміщень. Методика комплексної оцінки впливу метеорологічних факторів на здоров'я людини.

6. Клімат та здоров'я населення (визначення, класифікація, кліматотвірні та кліматохарактеризуючі фактори, їх гігієнічна характеристика).

7. Акліматизація людини (види, фактори, що впливають на акліматизацію, гігієнічні рекомендації). Особливості акліматизації у південних та північних широтах.

8. Погода і здоров'я населення (визначення, класифікація, погодотвірні та погодохарактеризуючі фактори, вплив на організм людини). Геліометеотропні реакції та їх профілактика.

9. Водопостачання та здоров'я населення (характеристика джерел та систем водопостачання, гігієнічні вимоги до питної води, державний стандарт на питну воду). Заходи з санітарної охорони водоймищ та СанПіН для джерел місцевого водопостачання.

10. Гігієнічні основи водопостачання населених місць. Гігієнічні вимоги до улаштування шахтних криниць та основні етапи їх санації. Загальна схема санітарного обстеження джерел місцевого водопостачання.

11. Показники забруднення води патогенної мікрофлорою, неорганічними та органічними хімічними речовинами і радіоактивними речовинами. Особливості обробки води в польових умовах, табельні засоби.

12. Очистка води (види, методи, засоби та прийоми, обладнання). Показники якості очистки води. Табельні засоби контролю за якістю води у польових умовах.

13. Знезараження води (методи, засоби та прийоми). Показники якості знезараження питної води. Оцінка якості води у польових умовах.

14. Санітарна очистка населених місць та здоров'я населення. Гігієнічні принципи проведення та показники якості санітарної очистки.

15. Гігієнічне значення ґрунту (механічна структура, фізичні властивості, хімічний склад). Показники санітарного стану ґрунту. Процес самоочищення. Заходи щодо санітарної охорони ґрунту.

16. Урбанізація та проблеми охорони здоров'я. Гігієна планування та забудови населених місць. Гігієнічне значення зелених насаджень.

17. Гігієнічні вимоги до житла. Вплив житлових умов на стан здоров'я та працездатність людини. Типи польового житла, їх гігієнічна оцінка.

ГІГІЄНА ЛІКУВАЛЬНО–ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Гігієнічні принципи лікарняного будівництва та створення оптимальних умов для перебування хворих і роботи медичного персоналу. Санітарна експертиза проектів будівництва лікувально–профілактичних закладів.

2. Гігієнічні принципи лікарняного будівництва. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і будівлі лікарні.

3. Гігієнічні аспекти організації праці лікарів. Профілактика професійно–зумовлених захворювань лікарів різних спеціальностей.

4. Гігієнічні вимоги до лікарняної палати. Методики вивчення мікрокліматичних умов та ефективності вентиляції в палаті. Показники якості повітря в палаті.

5. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації приймального відділення лікарні. Особливості організації прийому хворих до інфекційних відділень лікарень. Санітарно–протиепідемічний режим.

6. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації терапевтичного відділення. Санітарно–протиепідемічний режим.

7. Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій (поняття про внутрішньолікарняну інфекцію, основні шляхи їх передачі, основні заходи щодо профілактики).

8. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації хірургічного відділення лікарні. Санітарно–протиепідемічний режим.

9. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації акушерсько–гінекологічного відділення та пологового будинку. Санітарно–протиепідемічний режим.

10. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації дитячого відділення лікарні. Санітарно–протиепідемічний режим.

11. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації інфекційного відділення лікарні. Профілактика внутрішньолікарняних інфекцій. Санітарно–протиепідемічний режим.

12. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації рентгенологічного відділення лікарні. Санітарно–дозиметричний контроль.

13. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації радіологічного відділення лікарні. Санітарно–дозиметричний контроль. Гігієнічна оцінка ефективності протирадіаційного захисту.

14. Знешкодження та знезараження стічних вод лікарні та здоров'я населення (основні принципи знешкодження та знезараження стічних вод при наявності та при відсутності централізованих каналізаційних систем, будова локальних очисних споруд).

15. Санітарна освіта та проблеми гігієнічного виховання населення. Особливості проведення санітарної освіти в лікувально–профілактичних закладах.

ГІГІЄНА ПРАЦІ ТА РАДІАЦІЙНА ГІГІЄНА

1. Класифікація виробничих шкідливостей. Система заходів з профілактики професійних захворювань та виробничого травматизму. Медико–санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств.

2. Класифікація основних видів і форм трудової діяльності. Гігієнічна оцінка ступеня важкості і напруженості праці та методи їх дослідження.

3. Гігієнічна оцінка ступеня важкості і напруженості праці. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.

4. Гігієна розумової праці. Провідні принципи, методи та засоби наукової організації праці. Санітарно–просвітня робота.

5. Ультрафіолетова радіація як виробнича шкідливість (характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Профілактика захворювань при роботі, що пов'язана з впливом ультрафіолетової радіації.

6. Інфрачервона радіація як виробнича шкідливість (характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Профілактика захворювань при роботі, що пов'язана з впливом інфрачервоної радіації.

7. Метеорологічні фактори як виробнича шкідливість. Класифікація і характеристика мікроклімату. Зрушення у стані здоров'я та захворювання, що зумовлені впливом виробничого мікроклімату, заходи щодо його профілактики.

8. Атмосферний тиск як виробнича шкідливість (біологічна дія, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Профілактика захворювань при роботі, що пов'язана з впливом високого та низького атмосферного тиску.

9. Шум як виробнича та побутова шкідливість (характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Профілактика захворювань серед цивільного населення та військовослужбовців, робота яких пов'язана з впливом шуму.

10. Вібрація як виробнича шкідливість (характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Профілактика захворювань, що можуть виникнути у разі дії вібрації на організм.

11. Електромагнітне випромінювання як виробнича шкідливість (характеристика фізичних властивостей і біологічної дії, прилади та одиниці вимірювання, патологія). Організація заходів щодо профілактики шкідливого впливу СВЧ–поля.

12. Гігієнічна оцінка лазерного випромінювання (фізичні властивості і біологічний ефект, галузі застосування у медичній практиці, можливі зрушення у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо їх профілактики).

13. Пил як виробнича шкідливість (фізико–хімічні властивості, біологічна дія, зрушення у стані здоров'я та захворювання). Профілактика пилової патології в умовах цивільної і військової праці.

14. Свинець як виробнича шкідливість (фізичні властивості, біологічна дія, зрушення у стані здоров'я). Профілактика захворювань при роботі, що пов'язана із впливом свинцю.

15. Ртуть як виробнича шкідливість (фізичні властивості, біологічна дія, зрушення у стані здоров'я). Профілактика захворювань при роботі, що пов'язана з ртуттю.

16. Оксид вуглецю та нітросполуки як виробничі шкідливості (фізичні властивості, біологічна дія, зрушення в стані здоров'я). Профілактика захворювань, що пов'язані з впливом оксиду вуглецю та нітросполук.

17. Біологічний фактор як виробнича шкідливість (головні компоненти, класифікації за групами ризику та за ступенем небезпеки, заходи щодо профілактики).

18. Основні напрямки медико–санітарного обслуговування працівників промислових підприємств та діяльності цехового лікаря. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу.

19. Гігієна сільськогосподарської праці (тваринництво, робота на молочно–товарній фермі). Професійні шкідливості. Зрушення у стані здоров'я та заходи щодо їх профілактики.

20. Гігієна праці сільських механізаторів (умови праці, професійні шкідливості, можливі зрушення у стані здоров'я та захворювання, заходи щодо профілактики).

21. Гігієна праці при роботі з пестицидами (види пестицидів, особливості дії та способів застосування, заходи безпеки та профілактики захворювань).

22. Гігієнічна характеристика іонізуючого випромінювання (фізичні властивості, біологічна дія, види доз, прилади та одиниці вимірювання, прилади, патологія). Гігієнічні принципи радіаційного контролю.

23. Гігієнічна характеристика факторів, які визначають характер і ступінь важкості променевих ушкоджень. Кількісні та якісні характеристики радіонуклідів. Гігієнічні принципи радіаційного контролю.

24. Гігієнічні основи протирадіаційного захисту у промислових та побутових умовах. Методика оцінки радіаційного фону місцевості.

25. Наукова організація праці. Заходи боротьби з втомою. Гігієна та охорона праці під час роботи з комп'ютерною технікою.

ГІГІЄНА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

1. Стан здоров'я дітей та підлітків і фактори, що його формують. Принципи комплексної оцінки стану здоров'я дітей та підлітків. Групи здоров'я. Методика вивчення функціонального стану організму учнів.

2. Закономірності росту і розвитку дітей та підлітків. Показники фізичного розвитку дітей та підлітків, правила антропометрії, вимоги до таблиць стандартів фізичного розвитку.

3. Фізичний розвиток як один з найважливіших критеріїв оцінки стану здоров'я. Методи оцінки фізичного розвитку.

4. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і приміщень дитячих дошкільних закладів. Оцінка функціональної готовності дітей до вступу в школу.

5. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки, планування та улаштування загальноосвітньої школи. Санітарно–протиепідемічний режим.

6. Гігієнічні основи навчально–виховного процесу в загальноосвітній школі (гігієнічні вимоги до навчальних посібників, розкладу уроків, структури уроку та організації його проведення).

7. Гігієнічні вимоги до дитячих меблів, навчальних посібників та дитячих іграшок. Методика маркування парт та розсаджування школярів.

8. Гігієнічні вимоги до режиму дня дітей та підлітків (основні режимні елементи, їх тривалість, гігієнічні принципи оцінки режиму дня). Вимоги до розкладу уроків. Психогігієнічні основи навчальної та позашкільної діяльності.

9. Рухова активність і здоров'я дітей та підлітків. Гігієнічна оцінка рухової активності учнів. Зміст лікарського контролю за фізичним вихованням школярів.

10. Гігієнічні основи організації занять фізичною культурою і спортом дітей та підлітків. Види, форми та засоби фізичного виховання. Медичний контроль за фізичним вихованням учнів.

11. Гігієнічні основи трудового і політехнічного навчання дітей та підлітків. Гігієнічні вимоги до шкільних майстерень. Професійна орієнтація та професійний відбір.

ГІГІЄНА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ ТА ВІЙСЬКОВА ГІГІЄНА

1. Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій (поняття про внутрішньолікарняні інфекції, основні шляхи їх передачі, основні заходи щодо профілактики).

2. Екстремальні стани та їх наслідки. Санітарно-гігієнічний контроль за розміщенням, водопостачанням і харчуванням населення та особового складу спеціальних формувань в умовах надзвичайних ситуацій.

3. Завдання, сили та засоби медичної служби з гігієнічного забезпечення військ. Санітарний нагляд за порядком збору та поховання загиблих воїнів у польових умовах, задачі медичної служби.

4. Гігієнічні принципи організації польового водопостачання. Показники забруднення води. Задачі і обов'язки служб, що приймають участь в організації польового водопостачання.

5. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації пунктів водопостачання та водорозбору. Санітарний нагляд за водопостачанням військ в умовах застосування ворогом зброї масового ураження.

6. Організація харчування у польових умовах. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації батальйонного продовольчого пункту.

7. Гігієнічна характеристика загальновійськової пайки, загальновійськової сухої пайки та раціону виживання. Способи захисту продовольства від зараження радіоактивними та отруйними речовинами, методи дезактивації та знешкодження.

8. Гігієна польового розташування військ. Види і способи польового розташування військ. Перспективне польове житло та його гігієнічна оцінка. Гігієнічні вимоги до улаштування, обладнання та експлуатації фортифікаційних споруд і сховищ.

9. Санітарно-гігієнічні заходи при пересуванні військ залізницею, автомобільним транспортом та пішки. Санітарний нагляд за лазне-пральним обслуговуванням особового складу військ в польових умовах.

10. Гігієна праці в окремих родах військ (артилерія, мотострілкові, бронетанкові та радіотехнічні війська).